

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Pedagógiai Kar

Jászberényi Campus

A NÉPMESE SZEREPÉNEK VIZSGÁLATA ÓVODÁSKORBAN

A tündérmesék jelentősége 5-7 éves gyermekek családi és óvodai nevelésében

Konzulens:

Dr. Magyar Ágnes

PhD

adjunktus

Honti Lívía

BA

Óvodapedagógia szak

Jászberény

2022

**„A mese olyan lelki táplálék, amely életre szóló
nyomokat hagy a gyermekben.”**

(Kádár Annamária, 2013)

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	5
1.1 A kutatás célja	5
1.2 A témaválasztás indoklása	6
1.3 A dolgozat felépítése	6
1.4 Kutatási hipotézisek	6
2. ELMÉLETI HÁTTÉR	7
2.1 Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja	7
2.1.1 Verselés, mesélés mint óvodai tevékenység	8
2.2 A mese	8
2.2.1 A mesék jelentősége és szerepe gyermekkorban	9
2.2.2 A mesélés lehetőségei	11
2.2.3 A mese visszatükröződése a gyermek játékában	13
2.2.4 A mese segítő ereje	14
2.3 A népmese	15
2.3.1 A népmese fajtái	16
2.3.2 A népmesék szimbólumai	17
2.4 A tündérmesék jellemzői és funkciói	18
2.5 Az óvodáskorú gyermek fejlődése 5-7 éves korban	20
2.5.1 Értelmi fejlődés	21
2.5.2 Érzelmi fejlődés	22
2.5.3 Társas jellemzők	22
2.6 Az óvodáskorú gyermek problémái	23
2.6.1 Családhoz köthető lelki problémák	23
2.6.2 Óvodai szituációban előforduló problémák	24
3. AZ EMPIRIKUS VIZSGÁLAT	26
3.1 A kutatás körülményei	26
3.2 A szeretetnyelv-, és a népmesekocka bemutatása	28
3.3 Az elemzett mesék	30
3.3.1 Király kis Miklós	30
3.3.2 A szegény csizmadia és a szélkirály	31
3.3.3 Benedek Elek: Az aranypálca	32
3.4 A mese szerepének szempontjából fontos kérdések elemzése	32
3.5 Az első hipotézisem vizsgálata a kutatás eredményének tükrében	36
3.6 A második hipotézisem vizsgálata a kutatás eredményének tükrében	44
3.7 A harmadik hipotézisem vizsgálata a kutatás eredményének tükrében	51
3.8 A negyedik hipotézisem vizsgálata a kutatás eredményének tükrében	55

4. ÖSSZEGZÉS	62
5. FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM	65
6. MELLÉKLETEK	67
6.1 Az elemzett mesék teljes szövege	67
6.2 Gyermekrajzok	75
6.3 Interjú kérdéssor	84
6.4 Kérdőívek	84
6.5 Szülői beleegyező nyilatkozat	97
6.6 Eredetiségnyilatkozat	98

1. BEVEZETÉS

Az óvodai élet mindennapjainak jelentős részét a mesék képezik. Az óvodapedagógusok számos tevékenység felépítésénél egy-egy aktuális mesét vesznek alapul. A gyermekek életében elengedhetetlen szerepe van a meséknek, hiszen ezekben gyakran előfordulnak olyan jellegzetes motívumok, pozitív és negatív elemek, valamint tanulságok, amelyek nagymértékben hozzásegítik az óvodásokat az élet értelmezéséhez, illetve saját és mások érzéseinek megértéséhez. Dolgozatomban a népmesék meghatározó szerepe kap hangsúlyt. Ezen belül kiemelem a tündérmesék jelentőségét az 5-7 éves korosztály tekintetében. A dolgozatom témájának aktualitása van, ugyanis napjainkban is vitatott kérdés az óvodáskorban megjelenő problémák kezelése, illetve azok megoldásának lehetőségei. Eddigi tapasztalataim és jelenlegi felvetéseim azt mutatják, hogy a tündérmesékben rejlenek azok a lehetőségek, melyekkel értelmezhetővé és elfogadhatóvá válnak a gyermekek számára olyan szokványos élethelyzetek, illetve hétköznapi akadályok, amelyekkel gyakran szembe kell néznie egy kisgyermeknek.

1.1 A kutatás célja

Céлом, hogy megvizsgáljam, milyen szerepe van az óvodáskorú gyermekek életében, családi és óvodai nevelésében a mesének, illetve, hogy az 5-7 éves korosztály esetében mekkora jelentőséggel bír a tündérmesék varázslatos világa. Szeretném bemutatni, hogy a gyermekek a mese által milyen meghatározó élményekkel gazdagodnak, és hogy milyen fejlődési, fejlesztési lehetőségek rejlenek a mesékben. Kutatásommal a mesék összefüggéseinek megértése és a gyermekek érzelmeinek kifejezése mellett rá kívánok világítani arra is, hogy a mese, illetve a mese szereplőivel való azonosulás, adott szituációkban, életszakaszokban különleges gyógyító erővel bírhat, ezáltal megoldást jelenthet a gyermekek negatív tapasztalatainak, érzéseinek kezelésére.

1.2 A témaválasztás indoklása

Már általános iskolás korom óta érdekelnek az irodalmi alkotások, ezért egyetemi éveim alatt szinte azonnal megfogalmazódott bennem, hogy dolgozatomban a mesékkal szeretnék foglalkozni. Témaválasztásom a népmesék szerepének vizsgálatára esett, ezen belül pedig érdekesnek találtam a tündérmesék egyedi világának hatását, melyet az 5-7 éves korosztálynál elemeztem. Az óvodapedagógiai pályán is rendkívül hasznosnak és nélkülözhetetlennek gondolom a meséket. Véleményem szerint, számos lehetőség rejlik a mesében. Ezeket a lehetőségeket szeretném bemutatni dolgozatomban. Fontosnak gondolom felhívni a figyelmet ezekre a lehetőségekre és a mesélés játékos hatásaira. Az óvodás gyermekek hatékonyan fejleszthetők a mesék által, ez is indokolja témaválasztásom.

1.3 A dolgozat felépítése

Dolgozatom elején ismertetem a kutatás célkitűzését. Ezt követően vizsgálom a mese jelentőségét, lehetőségeit, a gyermekekre gyakorolt hatását, illetve a mesében lakozó gyógyító erőre is felhívom a figyelmet. Elemzem a mese gyermeki játékban való visszatükröződését. Részletesen bemutatom a népmese általános tudnivalóit, továbbá a tündérmese jellemzőit, és funkcióit, valamint a kutatásomhoz felhasznált meséket is. A dolgozatom másik felében az óvodáskorú gyermekek jellemzőit, és az előforduló problémáit elemzem. Végül pedig az empirikus vizsgálat következik, melyben a kutatás módszereinek és eszközeinek eredménye kiértékelésével, pontosítani tudom, hogy milyen szereppel bírnak a mesék gyermekkorban.

1.4 Kutatási hipotézisek

1. A gyermekek a mesehallgatás időtartama alatt, illetve a hallott mese hatására legtöbbször a mesék pozitív karaktereivel azonosulnak szívesen.
2. Az 5-7 éves gyermekek már megértik a tündérmesék összefüggéseit.
3. 5-7 éves korban a gyermekeket a tündérmesék segítik érzelmeik feldolgozásában és kifejezésében.
4. A tündérmesék befogadása, feldolgozása során a korosztály sajátossága, a „kettős tudat” aktivizálódik, ami a belső képalkotás fejlődése terén kimutatható jelentőséggel bír.

2. ELMÉLETI HÁTTÉR

2.1 Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja

Az óvodai nevelést az Óvodai nevelés országos alapprogramja határozza meg, melyet a jelenleg hatályos 363/2012. (XII. 17.) Kormányrendelet szabályoz. „Az Óvodai nevelés országos alapprogramja (a továbbiakban: Alapprogram) a hazai óvodai neveléstörténet hagyományaira, értékeire, nemzeti sajátosságaira, a pedagógiai és pszichológiai kutatások eredményeire, a nevelésügy nemzetközileg elismert gyakorlatára építve, Magyarország Alaptörvényének értékeit és Magyarország által aláírt nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségeket figyelembe véve - meghatározza a magyarországi óvodákban folyó pedagógiai munka alapelveit.” (363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet 1. §).

Az óvodai nevelés általános feladataiban megfogalmazza, hogy az óvodai nevelés feladata az óvodáskorú gyermek testi-, és lelki szükségleteinek kielégítése. Az előbb említett feladaton belül pedig az egészséges életmód alakítása, az érzelmi-, erkölcsi-, és értékorientált közösségi nevelés, valamint az anyanyelvi-, és értelmi fejlesztés megvalósítása (363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet 1. §).

Az anyanyelvi-, és értelmi fejlesztésről az alapprogram úgy határoz, hogy az anyanyelvi nevelést valamennyi tevékenységi forma keretein belül meg kell valósítani. Az anyanyelv fejlesztése, és a kommunikáció különböző formáinak alakítása, a beszélő környezettel, a helyes mintaadással és szabályközvetítéssel, az óvodai nevelőtevékenység egészében jelen van. Az anyanyelv ismeretére, megbecsülésére, szeretetére nevelés közben a gyermek természetes beszéd-, és kommunikációs kedvének fenntartására, ösztönzésére, a gyermek meghallgatására, a gyermeki kérdések támogatására és a válaszok igénylésére szükséges figyelmet fordítani (363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet 1. §).

Az óvodai nevelés a gyermekek életkori sajátosságára, tehát a kíváncsiságra, illetve az egyéni érdeklődésre építve biztosít változatos tevékenységeket a gyermekeknek, amelyeken keresztül tapasztalatokat és élményeket szerezhetnek az őket körülvevő természeti-, és társadalmi környezetről (363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet 1. §).

2.1.1 Verselés, mesélés mint óvodai tevékenység

A mindennapos mondókázásra, verselésre erős alapot kínálnak a népi-, és dajkai hagyományok, a magyar gyermekköltészet. A gyermek érzelmi-, értelmi-, erkölcsi fejlődésének legfőbb segítője a mese. A mese az a műfaj, amely feltárja a gyermekek előtt a külvilág-, és az emberi belső világ legfőbb érzelmi viszonyait, a lehetséges-, és megfelelő viselkedésformákat, ehhez pedig használhatjuk a mesét képi és konkrét formában, esetleg a bábozás, illetve a dramatizálás eszközeit (363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet 1. §).

Az óvodás gyermek szemléletmódjának és világképének alakításában fontos szerepet tölt be a mese. Segíti a kisgyermeket szorongásai oldásában, és megoldást kínál az őt foglalkoztató problémák leküzdésében. A mese ráébreszt a mélyebb értelemben vett pszichikus realitásra és a külvilágra irányított megismerési törekvésekre, amelyhez a szigorú ok-okozati kapcsolatokat feloldó mágikus világképe, a tárgyi világot is megelevenítő, átlelkesítő, csodákkal és átváltozásokkal tűzdelt szemléletmódja járul hozzá (363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet 1. §).

A mese rendkívül fontos a gyermeknek, hiszen segítségével indítható be a belső képalkotás, ami a gyermeki élményfeldolgozás egyik legfontosabb formája. Emellett az önkifejezés egyik módja, a gyermek saját vers- és mesealkotása, annak mozgással és ábrázolással történő kombinálása. Továbbá a kisgyermek mentális higiéniájának elmaradhatatlan eleme a mindennapos mesélés, mondókázás és verselés (363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet 1. §).

A népi-, illetve népmeséknek, népi hagyományokat felelevenítő mondókáknak, rigmusoknak, a magyarság történelmét feldolgozó mondavilág elemeinek, meséinek, a klasszikus-, és a kortárs irodalmi műveknek egyaránt helye van az óvodában, ugyanakkor fontos szem előtt tartanunk a 3-7 éves gyermekek életkori sajátosságait és ahhoz igazítani ezeket (363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet 1. §).

2.2 A mese

Hogy mi is a mese? Miről szólnak a mesék? Nehéz megfogalmaznunk, hogy mit gondolunk pontosan róluk. Boldizsár (2004) úgy vélekedik, hogy számos általános vélemény a mesékkal kapcsolatban nem veszi figyelembe a mese legjelentősebb tulajdonságait, mindemellett találkozhatunk olyan megfogalmazásokkal is, amelyek hamis megállapításokat tesznek a

meséről. Egy hasonló észrevétel szerint a mesék szereplői, helyszínei, illetve a mesék cselekményszála mindössze a meseíró vagy mesemondó fantáziájának szüleményei, melyek nem vethetők össze a való élettel. Ez a szemléletmód kimondja, hogy nem találkozhatunk sárkányokkal, tündérekkel, valamint nem találhatjuk meg a varázslatot a mindennapi életünkben.

Boldizsár (2004) állításai szerint mindannyian találkozunk a mesei karakterekkel, történetekkel az életünkben, továbbá felfedezhetjük a hétköznapijaink során olyan csodálatos elemek megjelenését is, amelyeket többnyire a mesékből tapasztalunk. Természetesen a mesében megjelenő sárkány számunkra nem egy hétfejű lény képében jelenik meg, sokkal inkább vethetjük össze önmagunk negatív tulajdonságaival, és a mese hőse előtt álló megpróbáltatások sorozatánál párhuzamot vonhatunk a saját életünkben fellelhető akadályokkal (Boldizsár, 2004).

Megállapíthatjuk, hogy a mesék minden esetben az emberről szólnak, voltaképpen az embereket érő döntésekről, hibákról, megoldásokról, lehetőségekről közölnek számunka jelentős üzeneteket (Boldizsár, 2004). „Azaz nem arról szólnak, hogy minden rendben van, hanem arról, hogy minden rendbe hozható.” (Boldizsár, 2004: 14).

A mesékben korlátok nélkül megjelenik a való élet minden igazsága, hiszen felfedezhetjük bennük a jó mellett a rosszat is, és nem pusztán magasztos mozzanatokkal, hanem tragédiákkal is találkozhatunk általuk. A mese nem tagadja le ezek létezését, ugyanis megtalálható minden szép és szörnyű jelenség benne, mindössze számunkra elfogadhatóvá és feldolgozhatóvá formálja őket (Honti, 1975).

2.2.1 A mesék jelentősége és szerepe gyermekkorban

A mesék térképezik fel az óvodáskorú gyermekek számára az élet történéseit, szépségeit, igazságait, valamint megalapozzák a jövővel szemben támasztott optimista világszemléletet, mindezt a játékosság, a humor, a varázslat eszközeivel. (Dankó, 2004).

Zilahi (1998) szerint a tanulási formák közül a mese, a mesélés a legeredményesebb. A mese oldja a gyermekben kialakult feszültséget, félelmet, erősíti az önbizalmat és képes előidézni a jó közérzetet. A gyermekek számára különös varázserővel bírnak a mesék. Ezen irodalmi alkotások szövege, ritmusossága, szóhasználata, cselekményszála a gyermek fejlődése és

elméje számára elengedhetetlen (Zilahy, 1998). „Nincs még egy szövegfajta, amelyre a hét éven aluli gyerek ennyire elmélyülten, önként odafigyelne.” (Zilahy, 1998: 9).

Dankó (2004) szerint a gyermeki fantázia fejlődésében kiemelkedően fontos szerepe van a mesének. A mese hallgatása során a fantázia kiinduló pontja és irányítója a verbális, és nonverbális kommunikáció eszközei lesznek, nem pedig a cselekvések. Az óvodások a mesehallgatás alatt képesek megeleveníteni a mese fordulatait, szereplőit, helyszíneit, eseményeit, az életkorukra jellemző, rendkívül gazdag és színes fantáziájuknak köszönhetően (Dankó, 2004).

A mesével számos területen fejlesztő hatást érhetünk el. A mese a szociális és kognitív kompetenciák fő fejlesztője, ennek köszönhetően a mesélés rendkívül jelentős szerepet tölt be a gyermek anyanyelvi fejlődésében, gondolkodásának alakulásában, illetve közösségi kapcsolatainak építésében (Nyitrai, 2009).

A mese nagyon jól fejleszti a figyelmet, hiszen öt éves korra már kialakul egy olyan magaviselet, amely egy mesét hallgató személyre jellemző. A gyermekek ebben a korban megtanulnak olyan magatartást felvenni, amelyben a fegyelmezettség és a koncentráció kap hangsúlyt. Ezek mellett pedig létrejön egy olyan érzés is, amely azt sugallja számunkra, hogy a gyermek szinte kilépett a valóságból, a szürke hétköznapiakból. Ez teszi lehetővé a gyermeki kettős tudat létezését. A felnőttek is ez által képesek beleélni magukat egy-egy varázslatos történetbe, megható jelenetbe, csodálatos mesébe. A kettős tudat lehetővé teszi, hogy tisztában legyen a gyermek azzal, hogy éppen egy mesét hallgat, és nem a valóság történéseit éli meg, mégis képes lesz ugyanabban az időben teljesen bele élni magát az adott történetbe, megijed, együtt érez, felháborodik, elszomorodik, felvidul, és sok ehhez hasonló érzelmet él meg, mindez a mese gyermekre való hatásának eredményeképpen (Mérei & V. Binét, 1998).

A 3-7 éves gyermekek számára hatalmas jelentőséggel bír a mese, hiszen a mese nélkül számukra értelmezhetetlen a világ, értelmezhetetlenek a saját érzéseik, érzelmeik. A mese fogja a gyermekeket hozzásegíteni ahhoz, hogy a bennük felmerülő kérdések ne maradjanak megválaszolatlanul. Ebben a korban még nem képesek tisztán megfogalmazni a körülöttük zajló világgal kapcsolatos kérdéseiket, ezért fontos, hogy a meséből válaszokat kapjanak azokra (Bettelheim, 1988).

2.2.2 A mesélés lehetőségei

Kádár (2013) véleménye szerint, aki mesét mond, annak tudatában kell lennie annak, hogy felelős a gyermeki lélekért. A mesélésnek számos lehetősége és formája van, de amit mindenekelőtt tudnunk kell, hogy a mese időigényes. A mesélésre időt kell szánni, hiszen, nem szakíthatjuk félbe a történetet, és hagynunk kell a gyermekeknek időt a mesék feldolgozására is (Kádár, 2013).

A mesélés bármely lehetőségére gondolva igaz, hogy a mese akkor a leghitelesebb, ha a mesélő maga is gyermekké változik. A mesemondás abban az esetben lesz varázslatos a gyermekek számára, ha ők maguk is elhiszik, hogy elrepültek egy másik világba és gondolatban már nem a valóságban járnak. Ezen érzések kialakulásához szükséges, hogy a mesemondó hangjával, gesztusaival, mimikájával, beszédtempójával, beszédének ritmusosságával hozzájáruljon a gyermeki fantázia szabad szárnyalásához (Kádár, 2013). „A mesélő tehát ne csak csevegjen, hanem illusztráljon is a szavával: embereket, dolgokat, helyzeteket.” (Nádai, 2009: 9).

Elsősorban az élőszavas mesemondást emelném ki a mesélés lehetőségei közül. Az élőszavas mesemondás tekinthető egy előadásnak, szinte már művészetnek is nevezhetjük. Az előadók ebben az esetben a mesemondók lesznek. A mesemondónak fontos feladata van, és rendkívül sok képesség, készség megléte szükséges ahhoz, hogy egy jól elmondott mesét kapjunk. Az élő szóval elmondott mesék szerepe, hogy szórakoztassák a hallgatót, és ők teljesen bele tudják élni magukat az adott történetbe. Az élő szóval elmondott mese alatt nem azt kell érteni, hogy a mesemondó egy szóról-szóra betanult mesét közvetít a hallgatók számára, sokkal inkább egy már ismert vagy megtanult mesét mond el saját szavaival, improvizációjával, humorával fűszerezve. A mese történeti váza, cselekményelemei, szereplői, fontosabb motívumai és jellegzetes szófordulatai megmaradnak, hiszen fontos, hogy a mesemondó a mese mondása alatt megtartsa azokat a tipikus mesei elemeket és jellegzetességeket, melyek a mese sajátosságát adják (Boldizsár, 2010).

Az élőszavas mesemondás mellett lehetőségünk van a mesét illusztrálni is, amely azt jelenti, hogy a mese fontosabb helyszíneit vagy éppen szereplőit jelenítjük meg a gyermek előtt, és azok alapján, illetve azokra támaszkodva mondjuk el a történetet. A gyermeknek ezáltal már nem csak képzelete szab határt, hiszen megjelenítünk előtte bizonyos képeket, mégis élményszerű mesélést tudunk biztosítani számára, ugyanis figyelmét a megjelenített szereplők vagy helyszínek fogják fenntartani. A mese illusztrálásának módszerét ajánlott már akkor

alkalmazni, amikor a gyermek előzőleg hallotta az adott mesét, és számára egy ismerős történetet dolgozunk fel, ezzel biztosítjuk részére, hogy saját fantáziája, képzelőereje, belső képalkotása megfelelően fejlődjön (Dankó, 2004).

Lehetőségünk van még a mesét bábjátékkal előadni. A bábjáték, ahogyan a mese illusztrálása is, akkor a legfejlesztőbb, ha a gyermekekkel már egy ismert mesét dolgozunk fel. „A bábjáték közkedvelt módszer az irodalmi élmények, a már hallott mesék, epikus elemeket tartalmazó versek, verses mesék, történetek felelevenítésére, újbóli átélésére. A bábjáték az irodalmi alkotások ismétlésének hatékony módszere.” (Dankó, 2004: 204). A bábjáték egy olyan sajátos műfaj, ami mással kevésbé helyettesíthető, hiszen a történetmesélő, ezáltal nem a mesemondó lesz, aki egy felnőtt szerepében tűnik fel, hanem a bábok, melyek nagyon varázslatos erővel bírnak. A bábozás módszere lehet egy terápia is, hiszen az óvodás gyermekek felszabadultabbak, és bátrabban megnyílnak a báboknak, mint az embereknek, ezáltal feloldhatunk bennük olyan sérelmeket, melyeket egyébként elfojtanak magukban. Valóban nevelő hatást, akkor érhetünk el a bábjátékkal, ha a bábok mellett figyelmet fordítunk a díszletre is, hiszen a beleélés folyamatát a színpadon történő mozgás és a vizuális élmények egyaránt támogatják. A bábjáték módszerét célszerű egy egyszerűbb, kevesebb szereplős mesével alkalmazni, hiszen a bonyolult, fordulatos cselekményű mesék kevésbé élvezhetők bábjátékkal (Dankó, 2004)

Következő lehetséges módszer a mesélésre a mese dramatizálása. Ennek során a gyerekek eljátszák a mesét, miközben kiegészítik azt saját gondolataikkal, párbeszédükkel, ehhez segítségükre van az adott mese ismerete és az élénk fantáziájuk. A mese dramatizálása szabad teret enged a gyermekek önállóságának, egyéni véleményük és gondolataik kifejezésének. Bevonhatjuk a gyermekeket akár az előkészületekbe is, a díszletek elkészítése során élményt biztosítunk a gyermekeknek a közös munkával, illetve fejlesztjük képességüket, alakítjuk szépezzüküket. A mese dramatizálása folyamán szerepjátékot is kezdeményezhetünk, például színházas játékot, jegyszedővel, pénztárossal. Ez a módszer rendkívül hatékony az anyanyelvi nevelés és a kommunikációs képességek fejlesztése szempontjából (Dankó, 2004).

A mesélés lehetőségei közé sorolható a drámajáték is, amelyet az adott mese kapcsán alkalmazunk a gyermekeknél. A drámajáték az óvodapedagógus által kezdeményezett és irányított, bizonyos szituációkhoz kapcsolt játék. Fő célja, hogy a gyermekeket cselekvésre ösztönözzük, amely által a részképességek jelentős fejlesztését érhetjük el. A drámajáték személyiségfejlesztő hatása mellett, különösen hatékony a megfigyelő-készség, a fantázia, az

emlékezet, a koncentrációs készség, az esztétikai érzék, illetve az empátikus készségek fejlesztése szempontjából, továbbá ezzel a módszerrel jól alakíthatók a gyermekek társas kapcsolatai is. A pedagógusoknak vagy szülőknek szem előtt kell tartania, hogy a gyermekek már jól ismerjék azt a mesét, amely alapján drámajátékot kezdeményeznek (Dankó, 2004).

A mesélés lehetőségeivel kapcsolatban fontos megemlíteni, hogy bármely módszert választjuk, a mesemondáshoz meg kell teremteni a megfelelő időt és a nyugodt mesehallgatásra alkalmas légkört. A mese előtt célszerű a gyermekek figyelmét valamilyen módon felkelteni, ha a gyermekeket motiváljuk a mesehallgatásra vagy mesei tevékenységre, akkor ők csendesen, türelmesen, kíváncsian várják a mese kezdetét, mellyel megteremtődik az előbb említett, nyugodt mesehallgatásra alkalmas légkör (Zilahy, 1998).

2.2.3 A mese visszatükröződése a gyermek játékában

A játék nagyon fontos egy óvodáskorú gyermek életében. 3-7 éves korban a gyermekek napjainak nagy részét a játék képezi, ez olyannyira meghatározó számukra, hogy a valódi tanulás és fejlődés a játékon keresztül megy végbe. A gyermekek játékának megfigyelése során számos ismerettel gazdagodhatunk. A 3-7 éves gyermekek számára szinte minden a játékról szól, képesek bármely tárggyal játszani és cselekedeteiket is a játék iránti vágy vezérli (363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet 1. §).

„A kisgyermek a külvilágból és saját belső világából származó tagolatlan benyomásait játékában tagolja.” (363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet 1. §). Az előbb leírtakból következik, hogy az óvoda gyermekek játékukban élik újra tapasztalataikat, élményeiket. Emiatt, a gyermeki játékban felfedezhetők a már hallott mesék történetfoslányai, mesehősei, szereplőinek cselekedetei, a mese helyszínei vagy egyéb olyan jelenség, amely azt mutatja, hogy a gyermek játékában visszatükröződik a mese. Már a 3-4 éves gyermekek játékában is tapasztalhatunk mesére utaló megnyilvánulásokat. Az 5-7 éves korosztálynál jellemző a szerepjáték, melybe olyannyira bele tudják élni magukat, hogy meglévő ismereteikre támaszkodva képesek szinte a szerep pontos mását leutánozni, és ragaszkodnak azokhoz a jellegzetességekhez, viselkedésformákhoz, melyet az adott szerep éppen megkövetel (Bajzáth, 2015). „A gyerekek egy-egy szerepnek a szigorúan rögzített jellegzetességeit különös módon élik meg.” (Mérei & V. Binét, 1998: 134). Ebből következik, hogy gyakran hallhatjuk vagy láthatjuk a mese, főként a tündérmese elemeinek előfordulását játékukban. Elsősorban a mesei

szereplők jelennek meg, ilyen például a sárkány, a királylány, a királyfi vagy a boszorka, melyeket előszeretettel idéznek fel játéuk során. Ezekből következhet a mesei cselekedetek utánzása is, mint például megküzdeni a sárkánnyal vagy elindulni szerencsét próbálni. Emellett megfigyelhető az is, hogy a móka és a szerep kedvéért egy-egy tréfás mesei motívumra vagy jellemző szófordulatra utalnak vissza a gyerekek (Bajzáth, 2015).

2.2.4 A mese segítő ereje

A mese képes a hallgatót megérinteni, befolyásolni, az érzelmeire hatni, változásra és elfogadásra ösztönözni, különösképpen a gyermekek esetében. Az óvodás gyermekek nagyon érzékenyek, és szóbeli kifejezőképességük sem egyenlő a felnőttével, éppen ezért a problémáik feldolgozásában a mese jelenthet megoldást. A gyermekek sokszor nem képesek uralkodni érzelmeik felett, és gyakran előfordul, hogy rossz magaviseletet mutatnak akár az óvodában, akár a családi életben (Polcz, 2009). „Ilyenkor egy olyan mese vagy könyv, ami –úgy érzi-, éppen vele foglalkozik, döntő jelentőségű lehet.” (Polcz, 2009: 82).

Minden gyermek számára létezik egy mese, amely képes feloldani félelmeit, szorongásait. A gyermekek a mesék hallgatása során saját életükre vetítik az adott mese cselekményét vagy szereplőit. A mese emiatt lesz képes segíteni, hiszen a gyermek sorsa, problémája, élete, érzései mind-mind megjelennek a mesében. Ők ugyanis nagyon jól megértik, hogy miről szól a mese és mi a mondanivalója számukra, nem csak a mese szereplői, de a mese csodás elemei is segítségükre lehetnek a problémáik feldolgozásában. Ezek ellenére mégis azt mondhatjuk, hogy nincs két egyforma történet, hiszen ugyanaz a mese vagy ugyanaz a gyermeki probléma minden esetben más feldolgozásban jelenik meg. Számtalan mese képes ugyanazt a problémát feldolgozni és számtalan problémát dolgozhat fel egyetlen mese (Boldizsár, 2004).

A meseválasztás nagyon fontos a gyermekek életkorát és egyéni sajátosságait tekintve. Tudnunk kell, hogy a tündérmeséket 5-7 éves kortól kezdve célszerű alkalmazni. A tündérmesék varázslatos elemeinek köszönhetően a gyermek gondolkodása pozitív irányba alakul. A fantázia és a belső képalkotás szempontjából szinte a legkiválóbb műfaj. A mesében sok olyan lehetőség rejlik, amely a gyermekeket fejlődéshez vezet, mégsem lehet előre pontosan meghatározni, hogy egy adott mese miért lesz jó. A mesék azért rendelkeznek egy bizonyos gyógyító erővel, mert mindenki számára mást jelentenek, minden gyermek másként

dolgozza fel azokat (Boldizsár, 2010). „A mesékben éppen az a jó, hogy mindenki csak annyit ért meg belőle, amennyit a tudata megenged.” (Boldizsár, 2010: 324).

Kádár (2017) megfogalmazza, hogy a mese segítő erejét kihasználva nem fontos a szöveg minden elemét szem előtt tartanunk, természetesen a mese szerkezeti keretét és jellemző motívumait nem szabad figyelmen kívül hagyni, de sokkal jelentősebb lesz ebben az esetben a tartalom, a tanulság átadása, mint sem a szöveghűség.

Vitathatatlan, hogy szülőként vagy pedagógusként szeretnénk megvédeni a kisgyermeket a problémáktól vagy félelmektől, de sajnos ez elkerülhetetlen. A 3-7 éves gyermekek is rengeteg akadályba ütköznek a mindennapok során. Nincs olyan gyermek, amelynek ne kellene szembe néznie valamely problémával az óvodában vagy a családi életben, ez még önmagában nem baj, azt is mondhatnánk, hogy jó, ha szembe kell néznie jó néhány problémával, mert ilyen helyzetekkel a későbbiek során is találkozni fog, a baj az, ha ezek a problémák nincsenek kezelve. Minden esetben törekedni kell arra, hogy a kisgyermek szorongásait feloldjuk, erre egy lehetséges és hatékony módszer a mese. Olyannyira eredményes módszer, hogy beszélhetünk már kimondottan meseterápiáról is, melynek célja a gyermekkori szorongások és problémák oldása, a mese útján (Kádár, 2014). „A meseterápia azon a felismerésen alapul, hogy nincs olyan élethelyzet, amelynek ne lenne mesebeli párja.” (Boldizsár, 2010: 21).

2.3 A népmese

A népmese egy szépirodalmi mű, amelyben a való élet és a képzelet szüleményeinek karakterei, eseményei, cselekményei keverednek. A népmesék többnyire szájhagyomány útján terjedtek, ezért is mondhatjuk, hogy sok-sok éven és nemzedéken átmenő bölcsesség halmozódott fel bennük. A mesét mondó és terjesztő személyekre általában a szegénység volt jellemző, és olyan gyakori munkákat végeztek, mint a halászás, nyájörzés, földművelés. Ezekből következik, hogy a népmesék mondanivalója leginkább a vágyak kifejezésére épült. Ezen mesefajta legfőbb alapgondolata, hogy minden jóra fordul, a jó győzedelmeskedik, a rossz bűnhődik, semmi sem lehetetlen, és mindig vár valahol a boldogság. A mesehősökre, vonatkozó külső és belső tulajdonságok az életben tapasztalható, jellemző vonásokat tükrözik, mint például humor, ravaszság, igazság, bátorság, jószívűség vagy éppen kapzsiság, irigység. A mesék helyszínei kapcsán is párhuzamot vonhatunk a valósággal, ugyanis általában a mese eseményeinek színtere a természet. Jellemzően erdők, mezők, hegyek, barlangok, tavak keresztezik a mese

hősnének útját. A társadalmi ellentét jelképei szintén megjelennek a népmesékben. Ellentétet vonhatunk a szerény kunyhó és a hatalmas kastély vagy éppen a félelmetes, veszélyeket rejtő, sötét erdő és a virágokkal teli, színes mező között (Bauer, 1989).

2.3.1 A népmese fajtái

A népmeséknek számtalan típusát ismerhetjük. Ebbe a kategóriába sorolhatjuk a tündérmeséket, állatmeséket, tréfás meséket, legendameséket, bolondmeséket, falucsúfoló meséket, novellameséket, illetve az ostoba ördögről szóló meséket. A népmesék legnagyobb részét a tündérmesék alkotják, tehát szinte kijelenthetjük, hogy a népmese fajtái közül a tündérmese terjedt el leginkább az emberiség körében. Ennek a típusnak a legjellemzőbb tulajdonsága, hogy csodálatos elemekkel tűzdelt és az igazi mesei varázslatot a tündérmese műfajában érzékelhetjük leginkább. Az állatmesékben túlnyomó többségben szerepelnek a reális elemek, a mesei elemekkel szemben. Ennek a mesetípusnak a legfőbb célja, hogy tanulságokat közvetítsen az olvasói és hallgatói számára. A tréfás mesék domináns eleme a groteszk, ez segíti a mesét hallgató személyt a szerencsétlen, rossz sors feldolgozásában. Legendamesék közé általában a magyarság múltját feldolgozó tréfás történeteket soroljuk, előfordul olyan legendamese is, melyben többnyire bibliai alakok tűnnek fel. A bolondmesék a népmesék egy különleges fajtája, melynek középpontjában a hallgató megnevettetése áll, ezért gyakoriak a túlzások és a humoros cselekedetek, valamint szórakoztató elemként funkcionál a mesében felhalmozott badarságok sokasága. A falucsúfoló mesék egy része igaz történeten alapul, más része szájhagyomány útján terjedt változat, ezért ez a mesetípus leginkább a mesék és a mondák kereszteződése. A novellamesék jellemzői közé sorolható, hogy kizárólag valóságos elemeket tartalmaznak és e mesetípus főhőseinek jellegzetes tulajdonságai közé is általában a pozitív külső és belső jegyek társíthatók, mint például okosság, szépség, céltudatosság. Az ostoba ördögről szóló mesék fő célja a bolondmesékhez hasonlóan a mesét hallgató személy megnevettetése, ennek következtében ez a mesetípus is vidám, humoros elemekben gazdag. Emellett sajátossága, hogy a mese fókuszában az ostoba ördög rászedése, becsapása áll (Büki, 2009).

2.3.2 A népmesék szimbólumai

A népmeséknek rengeteg egyedi vonása és jellegzetessége van. Fontos erről beszélni, hiszen ezek azok a mesei tartozékok, mely által tudhatjuk, hogy a mesének vannak olyan régóta őrzött elemei, amelyek hozzájárulnak a népmesék egyediségéhez, szeretetéhez (Nagy, 1979). Először a tipikus mesekezdő formulákat szeretném megemlíteni. Ilyenek lehetnek például, az „Egyszer volt, hol nem volt”, „Hetedhét országon is túl”, „Hol volt hol nem volt” és az ehhez hasonló gyakori mesekezdések. Ezek a jellemző népmesei sajátosságok azt szimbolizálják számunkra, hogy elkezdődött a mese, kiléptünk a valóságból, beindíthatjuk fantáziánkat. A gyermekek esetében különösen jelentős, hiszen számukra a mese olyan különös erővel bír, hogy az ilyen jellegzetes mesekezdéseket már képesek megtanulni, és számukra ez is egy bevett szokássá alakul. Az ismert mesekezdő formula egyenlővé válik a mesehallagató magatartás felvételével (Bettelheim, 1988).

A mese során is találkozhatunk olyan tartalmi és formai elemekkel, amelyek kiemelkedő szerepet kapnak a népmesék esetében. Ilyenek például a meseszámok. Minden meseolvasónak figyelemfelkeltő a bűvös számok jelenléte. Általában a hármas és a hetes szám kerül a középpontba. Megemlíthetjük például a három királylányt, a három testvért vagy a három próbatételt. A hetes szám esetében is sok esettel szembesülhetünk, például a hétfejű sárkány vagy hetedhét ország (Bárdos, 2008). Ezekből a meseszámokból keletkezhetnek bizonyos hangulateltelő szólások is, mint a „hetvenhétféle fazék”, vagy „hét évig-hét szempillantásig tartott”, amelyek szintén a népmese jellegzetes szimbólumai közé tartoznak (Nagy, 1979). A népmese helyszínei között is felfedezhetjük a mesei jellegzetességeket. A népmesék kedvelt helyszínei lehetnek az aranyerdő, ezüsterdő, gyémánterdő, kacsalábon forgó palota vagy akár az üveghegy. Amit még fontos kiemelnünk, az a népmese sajátos kifejezései, szófordulatai. Sok népmesében találkozhatunk olyan szókapcsolatokkal, mint például „ment-mendegélt”, „dült-fült”, „telt-múlt”. Ezen mesetípusnál gyakran megjelennek olyan mondatok is, mint a „Szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál!”, „Adjon isten, édesapám!” (Zilahi, 1998).

A mesekezdő formulák mellett természetesen felfedezhetők a tipikus mesezáró formulák is. „Aki nem hiszi, járjon utána!”, „Boldogan éltek, míg meg nem haltak.”, „Itt a vége, fuss el véle.” kifejezések jelezhetik a népmese végét. A mesezáró formulák is hasonló célt szolgálnak, mint a tipikus mesekezdések, céljuk, hogy a gyermek a mesét a saját fantáziája, és érzelmei alapján dolgozhassa fel (Zilahi, 1998).

2.4 A tündérmesék jellemzői és funkciói

A tündérmesék alapvető funkciója a realitáson túlmenő eseménysorozatok és szereplők megjelenése, hiszen a mesét hallgató személy vágyakozásait azzal tudja kifejezni és megélni, ha a valóság igazságait, a mesebeli lények és a valótlan történések tükrözik számára. A tündérmesék világában minden a csodára épül. A bennük megjelenő erdő nem pusztán erdő, hanem varázserdő, veszélyes növényekkel, szerencsehozó ezüstgallyakkal, arany gyümölcsöket termő fákkal vagy éppen elátkozott kunyhóval a közepén. Ezen mesékben találkozhatunk a segítőkész tündérrel, manóval vagy öregemberrel, aki éppen akkor jelenik meg, amikor szükség van rá. A nap, a hold, a csillagok, a tavak, a mezők mind-mind olyan csodálatos tulajdonsággal vagy különleges erővel rendelkeznek, ami a való életben nem fordulhat elő. Ezek az egyedi és varázslatos jellemzők járulnak hozzá ahhoz, hogy a tündérmesét hallgató gyermekek túlszárnyalnak a köznapi értelmezéseken és a mindennapi jelenségeken. A tündérmese funkciója a gyermeki fantázia fejlesztése és az élményszerzés lehetősége mellett, hogy kielégítse a gyermekek mesei szükségletét és az átváltozásra való igényüket (Nagy, 1979). „...hiszen a mese dimenziói túlmutatnak a földi tereken.” (Nagy, 1979: 219).

Bauer (1989) úgy fogalmaz, hogy a mesékben megtalálható csoda már egészen a főhős megjelenésekor, a mese kezdetén érzékelhető, hiszen a mese hőse általában oly kicsi, szegény, jelentéktelen vagy ügyetlen, hogy szinte nem is hihető, hogy a mese végére sikeres lesz és győzedelmeskedik. Ez a csoda pedig a mese kibontakozásával egyre erősebben érzékelhető. Megjelennek a főhős számára jelentős, csodálatos motívumok, a szépen szóló furulya, a táltos paripa, az aranyszörű bárány, a beszélő állat, a varázssital és sok-sok ehhez hasonló tündérmesei motívum. A csodát egy helyrehozhatatlannak tűnő helyzet vagy egy különleges kaland megoldása adja. Ezek a csodák adják a mese optimizmusát, és ezáltal a gyermekben azt a hitet keltik, hogy minden lehetséges, tehát a gyermekek világba vetett hite pozitívan alakul (Bauer, 1989). „Lényegében a pillanat csodája – ahogy a mesekutatók is állítják -, amelynek bekövetkezését a szükség hozza létre, hogy a mese hősét átlendítse nehézségein és diadalra juttassa.” (Bauer, 1989: 35).

Petrolay (1996) könyvében úgy fogalmaz, hogy a tündérmese szépségét, jelentőségét vizsgálva mindenekelőtt a cselekmény fontosságára kell összpontosítanunk. A tündérmesék középpontba helyezik a cselekvő embert, legyen erős vagy gyenge, gazdag vagy szegény, ügyes vagy

ügyetlen, tökéletes vagy hibákkal teli, minden esetben ő lesz a mese hőse. A tündérmesék főszereplője szinte soha nem egy mitikus lény. A mesebeli szereplők a mesében mellékszereplők képeiben tűnnek fel, melyeknek szerepe minden esetben a főhőshöz köthető. Ők fogják segíteni vagy hátráltatni a mese hőst, ők tűnnek fel az ellenség képében vagy éppen a jószagos személyt testesítik meg. Akikről tehát beszélünk, azok a tündérmesék jellegzetes karakterei, például a sárkányok, tündérek, koboldok, manók, boszorkányok, varázslók, szinte bármi, amit csak a fantáziánk képes megteremteni (Petrolay, 1996).

Propp (1995) is kimondja, hogy maga a cselekmény elsődleges fontosságú. Továbbá, könyvében, érdekes észrevételeket fogalmaz meg a tündérmesékkal kapcsolatban. A mesetípus egyik legfontosabb ismertetőjegyének azt tartja, hogy bármely szereplő, amely megjelenik a tündérmesében, valamilyen szerepbe sorolható. Írásában hét ilyen szerepkört fogalmaz meg. Bármilyen formában jelennek meg a mese szereplői, a szerepek, amelyekbe sorolhatók, a következők: a hős, az ellenfél, amely másnéven károkozó, az adományozó, amelyet felfegyverzőként is említ, a segítőtárs, a királykisasszony, azaz a keresett személy és apja, az útnak indító, illetve az álhős (Propp, 1995).

A hős a mesét hallgató személy meghatározó szereplője, a figyelem fókuszában áll, mindig a jószagos cél elérése érdekében indul útnak. Ennek ellenére a hős nem minden esetben a helyes cselekedeteket fogja képviselni, mégis az lesz a helyes, a jó, melyet ő képvisel. Hiába veti tűzre a boszorkányt vagy vágja le a sárkány fejét, az ellenséges, durva cselekedetek helyett a mesét hallgató személy számára pozitív karakterként jelenik meg, hiszen a mese főhőse mindig nemes célért harcol (Propp, 1995).

Az ellenfél minden esetben a hőst hátráltató tárgy, személy vagy mesebeli lény lesz. Ez a szerep tudatosítja a mesét hallgató személyben a saját hibáit, a való életben tapasztalt akadályokat, melyek például, a gonosz mostoha, boszorkány vagy sárkány képében jelennek meg a tündérmesében (Propp, 1995).

Az adományozó szerepére szinte a saját szívünk és eszünk tanításait, javaslatait, üzeneteit vetíthetjük. Az adományozó lesz az igazi tanító a mese során, hiszen a hős valamely különös sugallat hatására rájön, melyik ajtón kell bemennie, melyik fában találja a varázslatot, hogy az egyik állat nem hétköznapi, hanem egy elátkozott királylány, és az ehhez hasonló varázslatos megérzések sorolhatók az adományozó szerepkörébe (Propp, 1995).

A segítőtárs szinte egyértelmű számunkra, természetesen azok a személyek, állatok vagy tárgyak, amelyek a főhőst segítik útja során, a célja elérésében. A segítőtárs szerepét mégis

kivetíthetjük azokra a tapasztalatokra, tudásra, képességekre, melyeket a hős vagy akár a mesét hallgató személy útja, illetve élete során szerzett. A segítőtársat a lélek szárnyaiként említi, a sok gyakorlással megszerezhető tudás, erő, mind-mind segítőtárs a mese hősenek és a mesét hallgató személynek egyaránt (Propp, 1995).

A királykisasszony, azaz a keresett személy és apja szerepkörébe illik minden, amit célnak tekinthetünk. A királyfi útnak indulása a cél elérése érdekében történik, ami sokszor a királylány megmentése, a házasság megvalósulása, a királyság elnyerése. Ennek révén minden rendbe jön, minden helyreáll, a világ felvidul, minden a helyére kerül, mindenki boldog (Propp, 1995).

Az útnak indító minden esetben a múltat, a kiinduló helyzetet szimbolizálja, ahová olykor visszatér a mese, de csak a látszat mutatja, hogy ugyanarra a helyre értünk vissza, az igazság mégis az, hogy egy más helyen vagyunk, hiszen a hős az elindulástól kezdve, a hosszú utat megtéve, a cél elérése után megváltozik, tapasztal, sikereket ér el, magasabb szintre lép. Ez igaz a gyermekre is, aki a való életben állja ki saját akadályait, indul el mindig a neki szánt úton (Propp, 1995).

Az álhős szerepe általában, hogy a legutolsó pillanatban jelenik meg, amikor már ünnepelehetnének a mesét hallgatók, megszerezheti a sikert a főhős, boldogan, gondtalanul folytathatná életét. Jön az álhős, amely egy utolsó problémát, egy végső akadályt, még egy kudarcot testesít meg, mind a mesében, mind pedig a mesét hallgató életében, hiszen azt jelképezi számunkra, hogy a győzelmet, a sikereket nem elég elérni, hanem meg is kell tartani azokat, tehát vigyáznunk kell azokra az értékekre, eredményekre, amelyeket már megszereztünk (Propp, 1995).

2.5 Az óvodáskorú gyermek fejlődése 5-7 éves korban

Óvodáskorban rengeteget változik és fejlődik egy gyermek. Ezek a fejlődések meghatározóak, hiszen részben itt alapozzák meg azokat a képességeiket, készségeiket, melyeket később az iskolában vagy a felnőttkorban hasznosítanak. 3-7 éves korban különös jelentőséggel bír, hogy milyen mintákat lát a gyermek, milyen külső és belső ingerek érik. A gyermekek ebben a korban szívesen bújnak szerepekbe, miáltal kezdetét veszi a tanulás szakasza is. Ebben a korban a gyermek szinte mindenre fogékony, ezért nagyon fontos, hogy olyan élmények, tapasztalatok

érjék, amelyek a pozitív fejlődéshez vezetnek. Az előbb említettekhez nagymértékben hozzájárul a mese is, melyet a gyermekek óvodáskorban hallanak vagy látnak. 3-7 éves korban nagymértékű változás, fejlődés tapasztalható mozgásukban, kommunikációjukban, társas kapcsolataik alakulásában, értelmi és érzelmi fejlődésükben egyaránt.

2.5.1 Értelmi fejlődés

Óvodáskorra a gyermekeknek már kiformalódott világszemléletük van, melyet többnyire a varázslat jellemez. A szárnyaló fantáziájuknak köszönhetően csodákkal, meglepetésekkel és vágyakkal teli minden napjuk. 5-7 éves korban gondolkodásuk már egyre jobban közelít a felnőtt gondolkodásához, szinte eltűnik a 3-4 éves gyermekekre jellemző egocentrikus gondolkodás, és már képesek lesznek különbséget tenni vágyaik, képzeletük és a valóságos élet történései között. 5-7 éves korra már képesek lesznek egy jelenségre hosszabb ideig figyelni, koncentrálni, emlékezetük is nagymértékű fejlődést mutat, képesek megjegyezni egyszerre több elemet is, ok-okozati összefüggések észlelésére és megértésére képesek, jól tudják betartani a szabályokat és tudnak önállóan is szabályokat alkotni, de gondolatmeneteiket egyszerre csak egy nézőpont alapján tudják vezérelni. Az ő gondolkodásuk támpontok alapján halad, és még nagymértékben befolyásolja képzeletük (Mérei & V. Binét, 1998).

Kommunikációjuk is ugrásszerűen fejlődik. Szókincsük folyamatosan gyarapodik. Beszédfejlődésükben fontos szerepet tölt be a mese, leginkább a tündérmese, de jelentős fejlesztő hatás érhető el versekkel, mondókákkal is.

Az egyik legfontosabb értelmi fejlődéshez sorolható változás ebben a korban a kettős tudat kialakulása. Ahogy emlegetni szoktuk, minden, minden lehet és minden, mindenné válhat a mesékben és a szimultán kettős tudat kialakulásától kezdve. A gyermeki kettős tudat kialakulása nagyóvodáskorra tehető. A gyermekek ebben a korban már meg tudják különböztetni a valóságot a mesétől vagy a képzelettől. A gyermek képes teljesen beleélni magát az olvasott mesébe vagy drámajátékba, mégis tudatában van annak, hogy ez nem a valóság. A kettős tudat kialakulása segíti a gyermeket ahhoz, hogy később képes legyen a műalkotások befogadására és érzelmeket ébresztő, képzeletet indító magatartás alakuljon ki benne, melynek alapja a gyermekkori mesehallgatás. A gyermeki kettős tudat megléte bátoríthatja a szülőket és pedagógusokat arra, hogy tündérmesékkel ismertessék a gyermekeket, hiszen e típusú mesék rendkívül sok élményt és fejlődési lehetőséget nyújtanak a

gyermeknek, azonban ehhez elengedhetetlen a kettős tudat kialakulása (Mérei & V. Binét, 1998). A mintha világa jelenik meg a gyermekeknél minden mesei élmény vagy játék során. A tündérmesét hallgatva a gyermek, mintha ő maga is a történet szereplője lenne, elképzei, hogy ott sétál a sötét ijesztő erdőben, mintha ő is jelen lenne a boszorkány házában, mintha ő maga is harcolna a sárkánnyal, mintha ő is egy diadalmas királyfi vagy egy gyönyörű királynő lenne a mese hallgatása alatt (Kádár, 2013). „A kettős tudat önmagában is vonzó, izgalmas közeg, öröforrás: feszültségordozó, feszültségteremtő és feszültségvezető.” (Mérei & V. Binét, 1998: 245).

2.5.2 Érzelmi fejlődés

Az óvodáskorú gyermekeket érzelmeik vezérlik, 5-7 éves korra megtanulják saját érzelmeiket kifejezni, kezelni, és mások érzéseit, érzelmeit megérteni, empátiát mutatni. Nagyon fontos az empátia kialakulása is, mint az érzelmi intelligencia fontos összetevője. Az óvoda és a család fontos szerepet játszik a gyermekek érzelmi fejlődésében, itt is, mint minden területen, nagyon jelentős a helyes mintaadás. A gyermekekkel meg kell értetni, hogy mindannyian különbözőek vagyunk, az elfogadásra, szeretetre, megértésre, elismerésre kell őket nevelni. A sikeres érzelmi fejlődés támogatásának eredményeképpen a kisgyermekek óvodáskor végére, 5-7 éves korra érdeklődő magatartást mutatnak társaik felé, segítséget nyújtanak, és képesek együttérezni másokkal. Meghallgatják egymást és cselekedeteikben felfedezhető az önzetlenség is (363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet 1. §).

2.5.3 Társas jellemzők

A gyermekek számára már az óvodába lépéskor kezdetét veszi a szociális élet. Ki kell alakítaniuk egy bizalmat a felnőttekkel, pedagógusokkal, gyermektársaikkal egyaránt. A barátválasztás, barátkozás is nagyon fontos a kisgyermekek életében, eleinte a baráti kapcsolataik nem mondhatók stabilnak, de ezek koruk változásával, és az azzal járó fejlődésekkel egyre inkább kialakulnak és erősödnek. 5-7 éves korban már tudnak figyelni egymásra, és képesek osztozkodni. A szociális képességek fejlődése észrevehető a társadalomban, illetve egy adott társaságban tanúsított magatartás alapján is. Az 5-7 éves

gyermek egyre jobban tudatában lesz a felé támasztott elvárásoknak, illetve a helyes magatartásformáknak. Megtanulnak olyan alapvető illemszabályokat, mint például a köszönés, bocsánatkérés, egymás meghallgatása, türelem. A társadalomba való beilleszkedés, illetve a kortárs csoportban való elhelyezkedés meghatározó az óvodáskorban, hiszen elengedhetetlen a későbbi anyanyelvi, erkölcsi és érzelmi fejlődés tekintetében (Mérei & V. Binét, 1998).

2.6 Az óvodáskorú gyermek problémái

Problémákról már egészen kisgyermekkortól kezdve beszélhetünk. Az óvodás gyermekeknek is számos nehézséggel kell szembenéznük. Azt egyértelműen kijelenthetjük, hogy egy 3-7 éves gyermeknek más lesz a problémája, mint egy felnőttnek, ugyanakkor az adott probléma ugyanolyan lelki nehézséget okozhat számára is, mint nekünk, felnőtteknek. A legtöbb esetben ezek a problémák könnyen megoldhatók, hiszen az ő esetükben egy játék elvesztése vagy egy játék megosztása is akkora problémát jelenthet, mint számunkra egy munkahelyi konfliktus. Azonban a gyermekek is kerülhetnek olyan élethelyzetbe, amelynek megoldása nagyon fontos, és abban az esetben, ha az óvodapedagógus vagy a szülő nem tudja megoldani, elengedhetetlen, hogy a szülők egy szakember segítségét kérjék, hiszen ha egy jelentősebb probléma nincs orvosolva, annak később súlyosabb következményei is lehetnek. A következő pontban azokat a kritikus eseteket emelem ki a gyermekek problémái közül, amelyek feldolgozására megoldást jelenthet akár egy mese is.

2.6.1 Családhoz köthető lelki problémák

A gyermekek számára az első komolyabb gondot a szülőktől való elválás okozza, ami jellemzően a bölcsődébe-, vagy az óvodába lépéskor jelentkezik, ezt szeparációs szorongásnak nevezzük. Ez a probléma jól oldható mesével, hiszen számos olyan történet íródott, amelyben hangsúlyt kap a szülőktől való elszakadás vagy egy új közegbe érkezés. Vannak olyan mesék, amelyek kifejezetten, ennek a problémának a kezelésére íródtak, azonban a tündérmesékben is gyakran megjelenik az elszakadás, az útnak indulás, vagy a szerencsepróbálás jelképében (Kádár, 2014).

Jelentős probléma lehet még a kisgyermek életében egy testvér érkezése. Ilyenkor gyakran előfordul a testvérféltékenység, melynek kezelésére is számos mai, modern mese áll rendelkezésünkre, ugyanakkor a tündérmesék jellegzetes motívuma, a három királyfi vagy a három királylány közti konfliktus, melyek a testvérféltékenységből indulnak ki (Kádár, 2014).

Gyakori probléma lehet az óvodás gyermekek életében a válás jelensége is. Ez is egyike azoknak a problémás helyzeteknek, melyeket a gyermek nehezen dolgoz fel. Ennek feldolgozása nehezebbre is fordulhat, ha valamelyik szülő olyan mély érzelmi állapotba kerül, melyet nem tud elfedni gyermeke előtt, így ez a gyermekre is kihat. Ilyen lehet még a válást követő friss kapcsolat is, mellyel egy vagy több új személy lép be a gyermek életébe, ami a gyermekből egy idegen érzést válthat ki. Ezt a jelenséget gyakran tapasztalhatjuk a tündérmesékben is, hiszen sokszor visszaköszönő szereplő a mostoha, aki gyakran megjelenik anya-, és testvérszerepben is. A tündérmeséket vizsgálva szembetűnő lehet az is, hogy az apa, anya és testvérek alkotta teljes család nem olyan gyakori (Boldizsár, 2004).

A gyermek számára szintén nehezen feldolgozható esemény egy közeli személy, hozzátartozó, családtag, vagy egy szeretett háziállat elvesztése. Ennek megoldásával több mai, modern történet is foglalkozik. A tündérmesék rendszerint nem a halálról szólnak, ugyanakkor a történet előzményeként gyakran megjelenik, melynek következménye az árvaság. A mesei hős szerepében gyakran az árva gyermek jelenik meg. A tündérmesék tipikus záró formuláiban szintén megmutatkozik a halál kifejezés, például „boldogan élnek, míg meg nem halnak”, ez viszont a távolabbi jövőre utal. Találkozhatunk olyan tündérmesékkel is, melyek középpontjában áll a halál szimbóluma, ebben az esetben a halhatatlanság utáni vágy mutatkozik meg a legtöbbször (Tölgyessy, 2009).

2.6.2 Óvodai szituációban előforduló problémák

Ebben a fejezetben, azokat a kevésbé kritikus problémákat említem, melyek megoldása már nem okoz akkora gondot, mint a fent említett problémák valamelyike. Fontosnak tartom, hogy szó essen ezekről a gondokról is, hiszen a gyermekeknek lelki fájdalmat okoznak azok a problémák is, amelyek a felnőtt életét jelentősen már nem befolyásolják.

Ilyen probléma lehet az osztozkodás, mely nekünk felnőtteknek már nem jelent különösebb nehézséget, a kisgyermekek számára mégis egy nehezen feldolgozható probléma lesz, hogy az

óvodai játékok nem csak az övék. A mesékkal ennek a negatív érzésnek az oldásában is tudunk segíteni. Szinte minden mese rendelkezik egy konfliktus, bonyodalom résszel, ahol történik valami jelentős, amely által a mese kibontakozhat. Ezek a konfliktusok, melyek változást hoznak a mese cselekményszálába, gyakran valamilyen veszekedés formájában jelennek meg. Testvérek nem egyeznek egymással, ezért ahányan vannak, annyifelé indulnak szerencsét próbálni. A király lányai vagy fiai nem osztoznak meg a királyságon, ezért a király annak adja a hatalmat, aki teljesít valamilyen próbatételt. Gyakori, hogy a tündérmesék felhívják a figyelmet az osztozkodásra, jószívűsége. Minden tündérmesében van egy vagy több segítő a hős oldalán. Sokszor előfordul, hogy a segítő, akkor válik hasznos társsá a hős számára, ha a mese főhőse megosztja vele valamin, segít rajta, kifejezi jószívűségét. Ilyen lehet például, mikor egy szegény öregember vagy öreganyó keresztezi a hős útját, akik élelmet kérnek tőle, a főhős szívesen megosztja saját eleségeit velük, cserébe pedig valamilyen jutalmat kap. A kisgyermek a saját életükre vetíti a meséket, tehát akár egy tündérmese során is képesek vagyunk tudatosan oldani a gyermek aktuális problémáját (Boldizsár, 2010).

Ismétlődő probléma lehet a csúfolás, kiközösítés, mely komoly szorongást okozhat az óvodás gyermeknek. Több mesében is találkozhatunk a kirekesztéssel. Legjobb példa erre, „A só” című tündérmese, hiszen ott is a királylány véleménye, gondolata miatt apja és testvérei is csúfolják őt, végül pedig elűzik a palotából. Sűrűn tapasztalhatjuk egy tündérmese kezdetén, hogy a főhős útnak indulását a csúfolódás indokolja, hiszen gebének, csúfnak, szerencsétlennek, ügyetlennek nevezik, ezért ő elindul megmutatni rátermettségét. Megjelenhet a csúfolás abban az esetben is, amikor a mese negatív szereplője átváltoztatja valamilyen csúf lényé a gyönyörű királykisasszonyt vagy királyfit. A mese többi szereplője általában rossz szemmel nézi a csúf lényt, és előfordul az is, hogy bántó szavakkal illetik őt. Megemlíthetjük a tündérmesékben, sűrűn megjelenő szegény embert is, aki nem tud boldogulni az életben, gyakran érik durva megjegyzések, kirekesztik és csúfolják szegénysége miatt, ennek okán indul el útjára (Kádár, 2014).

Az ilyen problémákkal foglalkozó mesék, akár tündérmesék formájában is, sokat segíthetnek az óvodás gyereknek, hiszen ezekkel a problémákkal neki kell megküzdenie, az óvónő, a szülő és a szakértő feladata továbbá a problémák leküzdéséhez vezetni őt, segíteni a szorongásai oldásában, melyre egy hatékony módszer a mese.

3. AZ EMPIRIKUS VIZSGÁLAT

3.1 A kutatás körülményei

Kutatásomhoz célzott mintavételi eljárást alkalmaztam, hiszen vizsgálatomat egy Jász – Nagykun – Szolnok megyei óvodában, a Jászberény Város Óvodai Intézménye Központi Óvoda tagintézményében végeztem. A mintavétel során 5-7 éves gyermekeket választottam. Empirikus kutatásom során feltáró módszereket használtam. A kutatás többoldalú vizsgálata érdekében kvantitatív és kvalitatív módszereket is alkalmaztam. Kvantitatív kutatásként kérdőíves adatgyűjtést végeztem. A pontosabb eredmény eléréséhez két kérdőívet is készítettem, melyből egy az óvodapedagógusokat célozta, a másik pedig azoknak a szülőknek szólt, akik jelenleg 5-7 éves gyermekeket nevelnek. A kérdőíves adatgyűjtést Jászberény város óvodáiban végeztem, kizárólag a jászberényi óvodák óvodapedagógusait és az érintett korosztály szüleit céloztam meg. Kérdőívemre 48 szülői és 27 óvodapedagógusi válasz érkezett. Kvalitatív módszereimet három általam választott tündérmesére építettem, melynek során gyermekrajzokat elemeztem, interjút készítettem a gyermekekkel, illetve megfigyelést végeztem. Kvalitatív módszereimet egy 5-7 éves gyermekekből álló, 25 fős csoporton alkalmaztam. A gyermekrajzokat Szabadi (1984) és Gerő (2003) könyve alapján elemeztem. A gyermekekkel készített interjúk típusuk szerint félig strukturált interjúk voltak. Az előbb említett eszközt jó választásnak tartom, hiszen az interjúalanyok, ebben az esetben a gyermekek élményeire, érzéseire és véleményére összpontosíthattam. Az interjú alkalmazása során a 25 fős gyermekcsoportot kisebb, 2-3 fős csoportokra bontottam, ehhez véletlenszerű mintavételt alkalmaztam. A félig strukturált interjú lehetővé tette, hogy kérdéseim sorrendjén változtassak, kérdéseim átalakíthassam, illetve a gyermekek válaszai alapján a bennem felmerülő új kérdéseket is bevonhattam az interjúba. A kutatásba bevont eszközeim között szerepelt továbbá egy népmesekocka és egy szeretetnyelv-kocka használata is, melyek segítségével játékos körülmények között kaptam válaszokat a gyermekektől azokra a kérdésekre, amelyek megfogalmazódtak bennem a témával kapcsolatban. A kutatás során feldolgozott tündérmesék és alkalmazott eszközök által arra a kérdésre szeretnék választ kapni, hogy hogyan jelenik meg a gyermeki kettős tudat, a gyermekek milyen karakterekkel azonosulnak szívesen, tudják-e követni a mesék összefüggéseit, valamint hogy, képesek-e a mese hatására megfogalmazódott

érzéseiket kifejezni, és hogyan segíthetnek adott helyzetekben a mesék a gyermekekben lévő szorongások oldásában, problémáik feldolgozásában.

Kvalitatív és kvantitatív módszereimnek ütemezése a következőképpen zajlott. Február második hetében elmeséltem az első általam választott mesét egy 5-7 éves gyermekekből álló 25 fős csoportnak. A hét második napján kezdtem a mesélést, akkor már belelendültek az óvodai élet mindennapjaiba, és a hétvége utáni, hétfői fáradalmak nem okoztak gondot a figyelem fenntartásában. A délelőtti folyamán ismertettem a választott mesét, az előszavas mesemondás módszerét alkalmazva. A mese elmondása előtt a gyerekek találkozhattak a szeretetnyelv-kockával, melynek szabályait ismertettem velük a játék megkezdése előtt. A nap délutáni óráiban ismételten játszottunk a szeretetnyelv-kockával, és újból elmondtam a már ismert mesét a gyermekeknek, a mese elmondása után meghallgattam a gyermekek véleményét a meséről, de nem befolyásoltam a saját véleményemmel, kérdéseimmel a bennük kialakult képet. Ezután egy napot hagytam a gyermekek számára a mese feldolgozására, így tehát a mesét legközelebb csütörtökön hallották újra. A mesélést követően kértem a gyermekeket, hogy rajzolják le, hogyan képzelik el magukat a mesében.

Február utolsó hetében a következő választott mesére építve, az interjú módszerét használva végeztem a kutatást. Az előző módszerhez hasonlóan a gyermekek háromszor hallották a mesét. Miután meghallgatták harmadjára is, 2-3 fős csoportokat alakítottam, hogy a gyermekek ne befolyásolják nagymértékben egymás véleményét. A csoportoknak feltettem kérdéseimet, illetve a népmesekocka módszerét is alkalmaztam. Rögzítettem, hogy melyik gyermek mit válaszolt, ami alapján részben választ kaphattam a kutatásomban szereplő kérdésekre, állításokra.

Áprilisban megfigyeltem az óvodás gyermekeket. A megfigyelésemben segítségemre volt egy óvodapedagógus, aki a hét folyamán ismertette a gyermekekkel az általam választott mesét, és a hét végéhez érkezte, a drámajáték módszerével feldolgozták azt. A drámajáték keretein belül megfigyelhettem a gyermekek viselkedését és kommunikációját, az átváltozás, szerepbe bújás, illetve tárgyak megszemélyesítésével kapcsolatban. Áprilisban terjesztettem kérdőíveimet, melyek közül egy az óvodapedagógusokat célozta, a másik pedig azoknak a szülőknek szolt, akik jelenleg 5-7 éves gyermekeket nevelnek. A kérdőíves adatgyűjtést Jászberény város óvodáiban végeztem, kizárólag a jászberényi óvodák óvodapedagógusait, és az érintett korosztály szüleit céloztam meg.

3.2 A szeretetnyelv-, és a népmesekocka bemutatása

A kvalitatív eljárások között szerepelt egy szeretetnyelv-kocka és egy általam készített népmesekocka használata is, melyeket ebben a fejezetben szeretnék bemutatni.

Gary Chapman párkapcsolati szakértő, baptista lelkipásztor és terapeuta nevéhez köthető a szeretetnyelv-kocka, hiszen ő állapította meg, hogy a szeretetet is úgy tanuljuk meg, mint az anyanyelvet. Gary Chapman véleménye szerint a szeretetet öt kommunikációs csatornán keresztül érzékeli és tanulja mindenki, éppen emiatt hozta létre az ő szeretetnyelv modelljét, melyben a következőket emelte ki: elismerő szavak, minőségi idő, ajándékozás, szívesség–figyelmesség, és testi érintés. Ennek a szeretetnyelv modellnek a mintájára készült el a szeretetnyelv-kocka, mely kiegészült a „csend” fogalmával, mint első szeretetnyelvünk, ez látható az 1. számú ábrán. Több éves tapasztalatok mutatják, hogy a gyermekek az érzelmeiken keresztül tanulnak, ezért a szeretetnyelv nem pusztán a felnőttek számára fejlesztő, és nemcsak a házasságokat, párkapcsolatokat képes pozitív irányba javítani, hanem az óvodás gyermekek körében is sikeresen alkalmazható (Galambos, 2021).

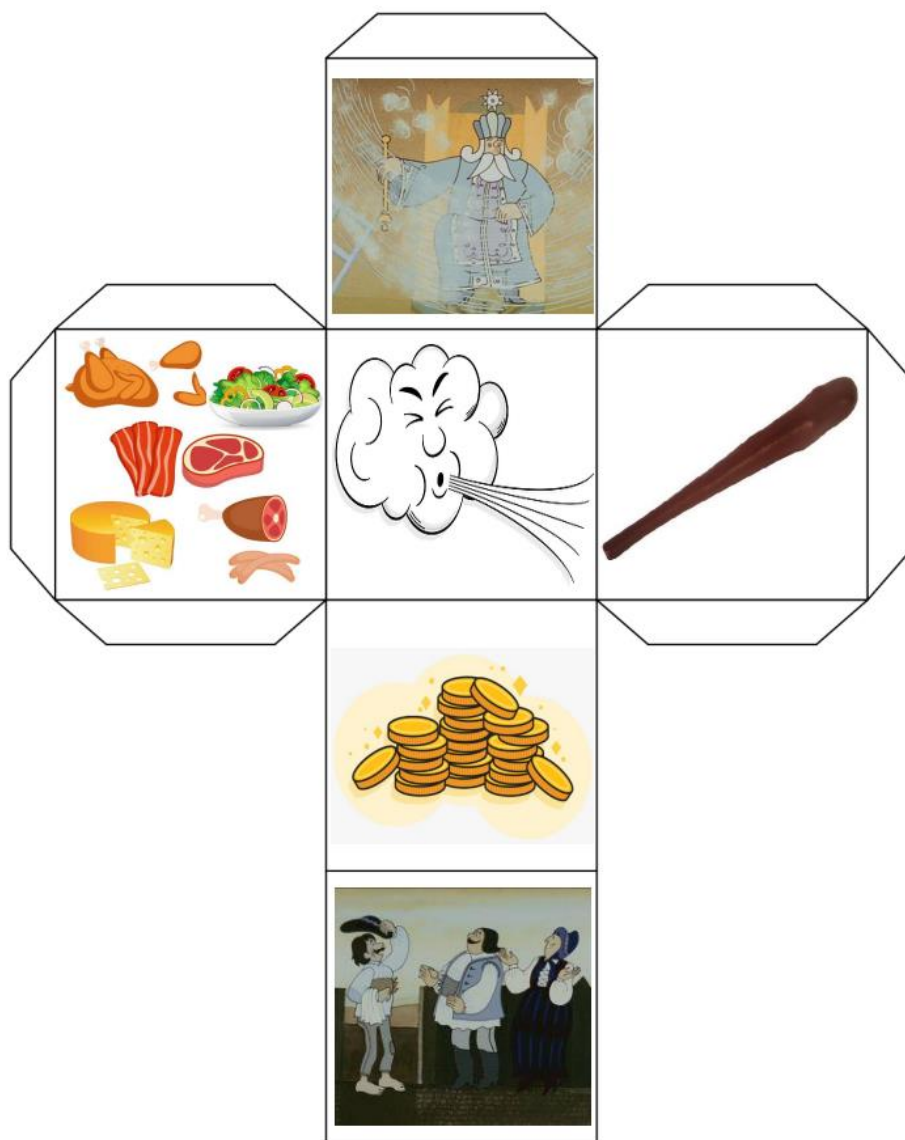

1. számú ábra: A szeretetnyelv kocka (Fotó: Tagai Péter)

Célom a szeretetnyelv-kocka alkalmazásával a gyermekek érzelmi intelligenciájának és érzelmi kifejezőkészségének felmérése volt.

A népmesekockát én készítettem, melynek használatával a második hipotézisemre szerettem volna választ kapni. A kockán olyan motívumok szerepelnek, melyek mindegyike az általam mondott meséhez kapcsolható. A mesében fellelhető elemeket, motívumokat, cselekedeteket emeltem ki a kocka hat oldalán. A gyermekek a mesét háromszor hallották, a harmadik

meghallgatás után ismertettem velük a népmesekocka szabályait és közösen játszottunk vele. Megkérdeztem tőlük, hogy, hogyan tudják a meséhez kapcsolni a kockán szereplő adott szimbólumot, melyet gurítottak. A kockán megjelenő képek a következők: szélkirály, szél, különböző ételek, aranypénz, szegény ember szállást kérése, furkósbot, melyeket a 2. számú ábra szemléltet. A gyermekek válaszai alapján következtetéseket vontam le a mese összefüggéseinek megértésével kapcsolatban.

2. számú ábra: A népmesekocka (Forrás: saját szerkesztés)

3.3 Az elemzett mesék

Kutatásomat három általam választott tündérmese alapján végeztem. Ebben a fejezetben a választott tündérmeséim történetét szeretném ismertetni.

3.3.1 Király kis Miklós

A mese egy népmesére jellemző mesekezdő formulával indul, „Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl.” A mese szereplői: a király, a király három lánya, a nagy fekete felleg, Király kis Miklós, Király kis Miklós öccse, a háromfejű, a hétfejű és tizenkét fejű sárkány, a kis ember, messzinéző és messzilépő.

A történet azzal indul, hogy a király elmegy sétálni a lányaival, egyszer csak megjelenik a nagy fekete felleg, aki a lányait kéri, a király nem adja neki, ezért a felleg elviszi a napot, a holdat és a csillagokat. Király kis Miklós megy öccsével a palota elé, a kútra, vízért, közben azt mondja testvérének, hogy visszahozza ő az égiteket, ha a király neki adja fele királyságát és a legkisebb lányát. A király meghallja Király kis Miklós szavait, és magához hivatja. Király kis Miklós a király kérésére elindul visszaszerezni a napot, a holdat és a csillagokat. Király kis Miklós az ezüsterdőben megküzd a háromfejű sárkánnyal a csillagokért cserébe, az aranyerdőben a hétfejű sárkánnyal harcol a holdért cserébe, a gyémánderdőbe érve pedig a nap megszerzésének érdekében a tizenkétfejű sárkánnyal csatázik. Király kis Miklós megszerzi az égiteket, de útközben egy nagyszakállú kisember elveszi tőle azokat. Király kis Miklós útja során találkozik messzinézővel és messzilépővel, akik segítik őt a nap, a hold és a csillagok visszaszerzésében. Ahogy már a népmesékben megszokhattuk, a főhős mindig a legkisebb királylány kegyeiért küzd, tehát a mese végére mindenki boldog, és minden királylány párt talál magának. Király kis Miklós elnyeri a legkisebb királylányt, és megkapja a fele királyságot. A mese végén feltűnik egy mesezáró formula, „még ma is élnek, ha meg nem haltak.”

A mese cselekménye során észrevehetők olyan szófordulatok és mondatkapcsolatok, melyek a mesében többször ismétlődnek. Ezek célja a mondanivaló nyomatékosítása, illetve a népmese egyedi vonásainak hangsúlyozása. (A Magyar népmesék sorozat, 2020).

3.3.2 A szegény csizmadia és a szélkirály

A mese egy szegény csizmadia bemutatásával kezdődik, aki nagyon sokat dolgozott, mert rengeteg gyermeke volt. Egyszer munkájáért cserébe egy véka lisztet kapott, hazafelé tartott vele, mikor útközben a szél kifújta a vékából az összes lisztet. Mérges lett a szegény csizmadia, és elindult megkeresni a szélkirályt. A királyhoz érve elmondta, mi történt vele, és a szélkirály kárpótlásként egy bárányt adományozott neki. A bárány mellé egy mondatot is mondott, mely által a bárány annyi pénzt ráz le magáról, ami egy hónapra is elég. A király megparancsolta a szegény embernek, hogy csakis otthon próbálja ki a varázslatot. Az ember nem várta meg, míg hazaér, kipróbálta. Beesteledett, ezért a szegény csizmadia a komájánál kért szállást. A szállásra érkezve megkérte a szegény ember a komáját, hogy ne mondja a királytól hallott mondatot a báránynak. Amikor a szegény ember elaludt, a házigazda és a felesége azonnal a bűvös mondatot mondta a báránynak. Megtapasztalták, milyen értékes ez a bárány, és kicserélték a maguké közül egy hasonlóval. A szegény ember másnap, mikor hazaért, hiába mondta a varázslatos mondatot, a bárány nem csinált semmit. Mérgében újra felkereste a szélkirályt és elpanaszolta a gondját. A király ezúttal egy abroszt ajándékozott neki, amelyre, ha ráparancsol az ember, annyi étele terem, hogy egy jó darabig nem szenved hiányt belőle. A király megint figyelmeztette, hogy ne próbálja ki hazáig. A szegény ember ugyancsak kipróbálta, megszállt a komájánál és ugyanaz történt vele, mint az előző éjszaka. A szegény ember hazaérkezve megint nem tudta megmutatni az abrosz különlegességét. Ismét elindult a szélkirályhoz, aki most egy botocskát adott neki ajándékba. Ismét ráparancsolt, hogy hazáig ne próbálja ki. A szegény csizmadia annyira kíváncsi volt, hogy útközben azt is kipróbálta. A bot azonnal elkezdte ütni, verni a szegény embert, egyszer ijedtében elkiáltotta magát, a bot abbahagyta a verést, és így tudta meg a szegény ember az ő botocskájának a hasznát. Újra a komájánál szállt meg, amikor elaludt, a házigazdák kíváncsian várták, mit tud ez a botocska, ahogy kimondták a bűvös mondatot, a botocska elkezdte őket ütni, verni, a szegény csizmadia erre felébredt. A mese végére mindent visszaadott a komája a szegény embernek, ő meg hazament velük és többé nem szenvedett hiányt a családja. A mese egy gyakori mesezáró formulával fejeződik be, „Ha meg nem haltak, máig is élnek.” (A Magyar népmesék sorozat, 2020).

3.3.3 Benedek Elek: Az aranypálca

A mese az öreg király három fiáról szól, akik elindulnak világot látni, szerencsét próbálni. Mind a hárman másfelé indulnak. A legidősebb fiú aranylevelet, a középső fiú gyémántot szeretne hozni, a legkisebb királyfi nem kíván kincseket, csak tanulni vágyik. A legkisebb királyfi útját követheti az olvasó, először hajón utazik, majd egy sziklás parthoz ér, ahol már az éhség és a fáradság miatt megpihen. Amikor felébred, egy szép tündérleány áll előtte, a királyfi elmeséli, mi járatban van, a tündérleány elviszi édesanyjához a királyfit, hogy a tündérlány anyja ételt-italt adjon a fiúnak. A tündérkirályné egy rózsás tündérkendőt vesz elő, amelynek egyet parancsol, és rögtön telis-tele lesz az asztal élelemmel. A királyné neki ajándékozza a kendőt, a királyfi útnak indul. Amikor félúton jár, előveszi a kendőt, és falatozni kezd, eközben egy öreganyó lép oda hozzá, és élelmet kér tőle, a királyfi szívesen megosztja ételét a nővel. Az öreganyó megköszöni a királyfi jóságát és egy tarka köpenyt ad neki ajándékba. A köpeny is varázslatos erővel rendelkezik, mert ha megrázza a királyfi, egy zöld, egy kék és egy fehér darab esik ki belőle, melyekből egy szempillantás alatt kert, tó és palota lesz. A királyfi megköszöni és tovább indul, megint falatozni kezd, amikor egy öregember kér segítséget tőle. Az öregemberrel is úgy cselekszik, ahogy az asszonnyal, szívesen megosztja vele az ételt. A jó tett helyébe egy aranypalcát kap, az aranypálca végét lecsavarva pedig egy egész hadserege lesz a királyfinak. Amikor a fiú útjából hazaérkezik, nagy háború zajlik országában. A királyfi a pálca segítségével annyi huszárt varázsol elő, hogy mind egy pillanat alatt elbánnak az ellenséggel. Ez után megrázza köpenyét, lesz belőle szép kert, nagy tó, gyönyörű palota. A királyfi leteríti a kendőt és sok eleség, nagy ünnepség kerekedik a király udvarában. A mese végén szintén megjelenik az ismert mesezárás, „Még ma is élnek, ha meg nem haltak.” (Benedek, 1973).

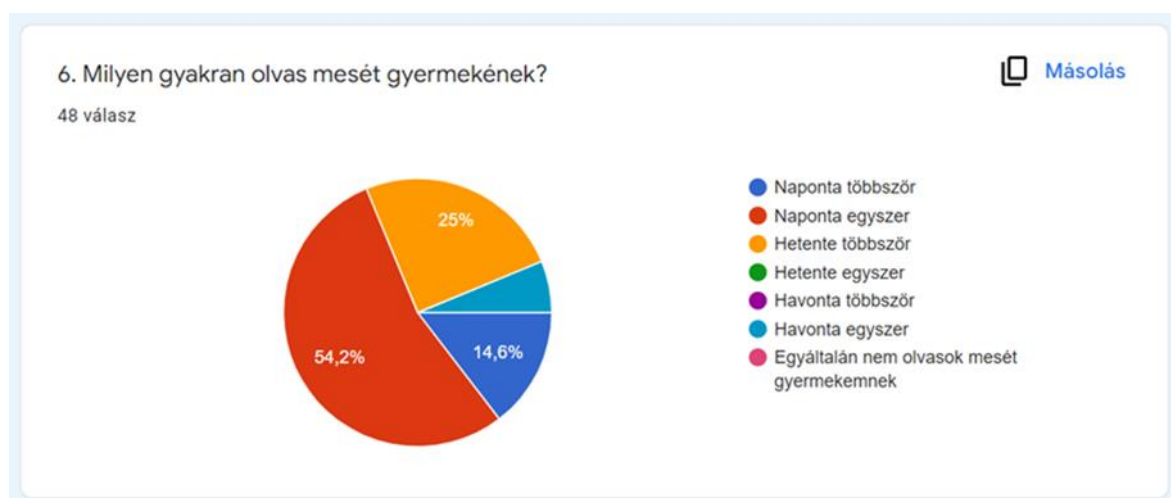
3.4 A mese szerepének szempontjából fontos kérdések elemzése

Ebben a fejezetben azokat a kérdőív kérdéseket szeretném elemezni, melyek a dolgozatom témáját illetően nagyon fontosak, de egyik hipotézisemhez sem kapcsolódnak szorosan. Bár a hipotézisemhez szorosan nem köthetők, mégis jelentős szerepet játszanak a kialakult eredmények szempontjából.

Kérdőívet a demográfiai adatok felmérésével kezdtem. A kérdőívet kitöltő személyek, az óvodapedagógusok és a szülők is, többségben nő neműek. Életkorukat illetően az óvodapedagógusok többsége 50-59 év közé tehető, míg a szülők többnyire 36-45 év között mozognak. A kitöltő szülők jelentős többsége főiskolai végzettséggel rendelkezik. A kitöltő óvodapedagógusok szinte mindegyike heterogén csoporttal foglalkozik jelenleg, és többségében 0-10 vagy 31-40 éve dolgozik a pályán. A kitöltő szülők gyermekeinek nemek szerinti eloszlása szinte egyenlő arányú a fiúk és a lányok tekintetében. A gyermekek életkorát tekintve a kitöltők 4,2 százaléka hét éves gyermekekre vonatkozóan töltötte ki a kérdőívet, a maradék százalék pontosan egyenlő arányban oszlott el az öt és a hat éves gyermekek esetében. A hét éves gyermekek jelentősen kevesebb százalékban szerepelnek a kérdőívben, ezt magyarázhatja a jelenleg hatályos jogszabály, mely szerint a hat éves kort betöltött gyermekek már tankötelesnek számítanak. (2011. évi CXCV. törvény 45.§)

A szülői kérdőívben rákérdeztem az otthoni mesemondás gyakoriságára. A válaszokat az 3. számú ábra szemlélteti:

A 3. számú ábrán látható diagram jól szemlélteti, hogy a szülők a legtöbb esetben naponta egyszer, vagy naponta többször is mesélnek gyermekeiknek. A kitöltő szülők 25 százaléka jelölte a hetente többször lehetőséget, mely szintén inkább pozitívum a mesélés gyakoriságát illetően. Szerencsére a válaszadók pusztán 6,3 százaléka, aki az előbb említetteknél kevesebbet olvas mesét a gyermekeinek, tehát elmondható, hogy a szülők jelentős többsége gyakran olvas mesét gyermekének. Kijelenthetem, hogy a családi nevelésben is figyelmet fordítanak a gyermekek mesékkel való találkozására.

3. számú ábra: A mesélés gyakorisága a családi nevelésben

Az óvodapedagógusok tapasztalataira is kíváncsi voltam, a gyermekek önálló mesemondásával kapcsolatban. Megkérdeztem, hogy az 5-7 éves gyermekek maguk is találnak-e ki meséket, melyeket szívesen osztanak meg társaikkal. Az eredmény a következő 4. számú ábrán látható.

Alapvetően itt is a pozitív tapasztalatok mutatják a magasabb százalékot. Ahogy a 4. számú ábrán látható diagramról is leolvasható, az óvónők többsége a gyermekek legalább 50-75 százalékánál tapasztalja, hogy szívesen találnak ki meséket.

4. számú ábra: A gyermekek önálló mesealkotása

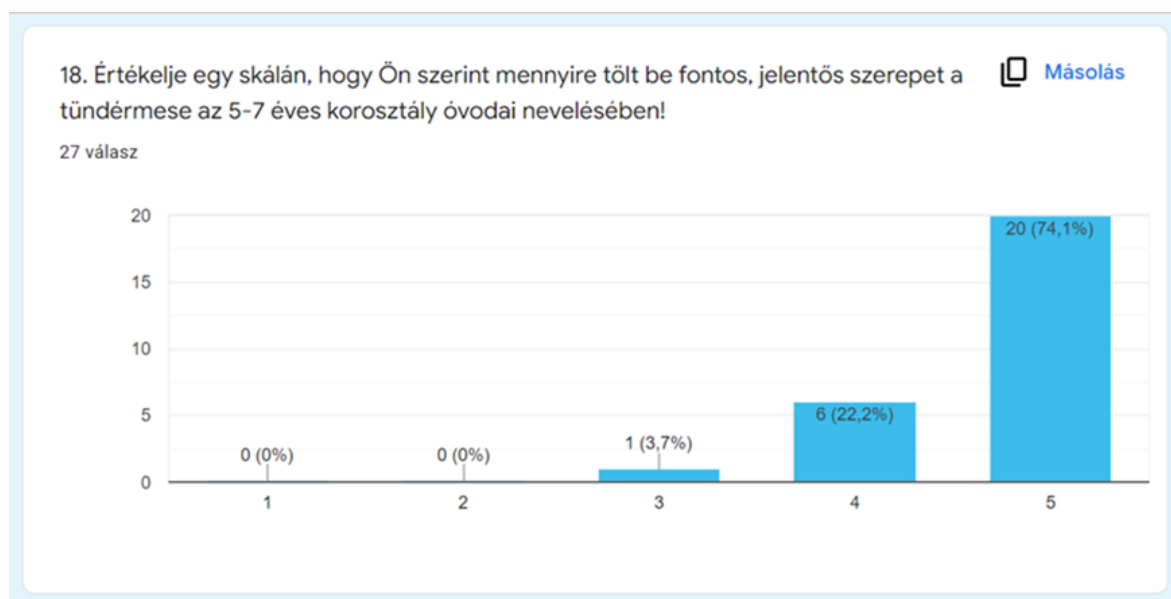
Rákérdeztem arra is, mi lehet az oka, hogy a gyermekek az általuk tapasztalt arányban találnak ki és osztanak meg mesét társaikkal. Azok a pedagógusok, akik a magasabb százalékban tapasztalták az önálló mesealkotást, azt válaszolták, hogy a gyerekek sok mesét hallanak, szeretik használni a mesebeli kifejezéseket, szeretik érzelmeiket is a mesébe szőni, szeretik a szerepjátékot, és szeretik saját fantáziájukat másokkal megosztani. Azok az óvónők, akik az esetek kevesebb százalékában, vagy egyáltalán nem tapasztalták, ők az otthoni mesélés hiányára hivatkoztak.

A szülők felé feltett kérdésemmel arra voltam kíváncsi, hogy milyen formában és milyen gyakorisággal találkoznak gyermekeik a mesékkal. Legmagasabb százalékban a könyv, és a médiából készen kapott mese szerepelt. A gyermekek naponta többször vagy naponta egyszer találkoznak ilyen formákban a mesékkal. Negatív a véleményem ezzel kapcsolatban, hiszen sajnos egyre jobban elterjed a gyermekek körében is, a televízióban vagy az interneten történő mesénézés. Ez amiatt mondható inkább negatív hatásnak, mert a gyermekek fantáziáját, és belső képalkotását nagymértékben befolyásolja a médiából készen kapott kép. Ugyanakkor pozitívként említhető, hogy jelen állás szerint a hagyományos könyvet nem szorította ki a

gyermek életéből a technika. A hangoskönyv, a diavetítés, illetve a bábozás is jelentős csökkenést mutatott, hiszen mind a három lehetőség esetében magas százalék jött ki arra vonatkozóan, hogy szinte csak havonta, vagy egyáltalán nem találkoznak a gyermekek mesékkel ezekben a formákban. Ami elszomorító volt számomra, az a fejből mondott mese gyakoriságának százalékos aránya. Ennél a formánál azt tapasztaltam, hogy nem túl gyakori naponta vagy hetente többször alkalmazni ezt a mesélési formát. Legmagasabb százalékot itt is a havonta, vagy az egyáltalán nem lehetőségek esetében tapasztaltam, elvértve előfordult a hetente kifejezés is, de a többség nem alkalmazza a gyermekeknél gyakran ezt a mesélési lehetőséget. Ez az eredmény indokolható a mai rohanó világunkkal, ennek ellenére mégis fontosnak tartom az élő szóval, fejből mondott mesét, hisz ez adja a gyermek számára a legnagyobb élvezetet, és ez a legfejlesztőbb mesélési forma.

Kérdeztem az óvodapedagógusokat a tündérmesék fontosságáról is.

Az 5. számú ábra egyértelműen szemlélteti, hogy az óvodapedagógusok fontosnak tartják a tündérmeséket az 5-7 éves korosztály tekintetében.

5. számú ábra: A tündérmesék fontossága

Kértem a pedagógusokat, hogy írjanak konkrét példát, hogyan dolgoznak fel tündérmeséket.

A válaszok között legtöbb esetben a mese dramatizálása jelent meg, de szorosan követte a bábjáték, illetve a mesével kapcsolatos drámajáték. Meseillusztrálás és a mese kapcsán készített vizuális megjelenítés is helyet kapott a módszerek között. Ezek mellett az árnyjátékot, illetve a szimbolikus tárgyjátékot is írták a pedagógusok. Úgy gondolom, hogy nagyon élvezetes lehet

a gyermekek számára új és új módszereket alkalmazni a mesék feldolgozására. Nagyon különleges számomra a válaszadó pedagógus szimbolikus tárgyjátéka, mely során például parfümös üvegekkel játszották el a mesét.

Végezetül pedig a mesék fejlesztő hatásait ismertetném az óvodapedagógusok és a szülők tapasztalatai alapján. A válaszlehetőségek között felsoroltam olyan területeket, melyekre véleményem szerint hatással lehet a mese. Megkérdeztem a szülőket és az óvodapedagógusokat is, hogy milyen mértékben tapasztalják az 5-7 éves gyermekeken a mesének, mesélésnek az általam felsorolt területekre gyakorolt fejlesztő hatását. A válaszadók teljes mértékben, vagy inkább egyetértettek feltételezéseimmal, hogy az adott területeket képes a mese fejleszteni. Mind az óvodapedagógusok, mind pedig a szülők egyetértettek abban, hogy a mesék által, fejlődik a gyermekek fantáziája, empátiája, figyelme, koncentrációs készsége, gondolkodása, kreativitása, emlékezete, alkalmazkodóképessége, valamint bővül szókincsük. Emellett egyetértettek abban is, hogy a mesék által pozitív irányba alakul a gyermekek értékrendje a jó-rossz, helyes-helytelen fogalmak tekintetében, illetve, hogy példát tudnak venni a mese pozitív karaktereiről. A többség egyetértett abban is, hogy a gyermekek a mesék segítségével ki tudják fejezni érzelmeiket és oldódnak feszültségeik.

Összességében tehát pozitív eredményeket tapasztalhattam a kérdőívek kérdéseinek eredményeiben. Véleményem szerint nagyon befolyásoló lehet a családi és óvodai nevelésben kialakult mesélési szokások rendszeressége és formája.

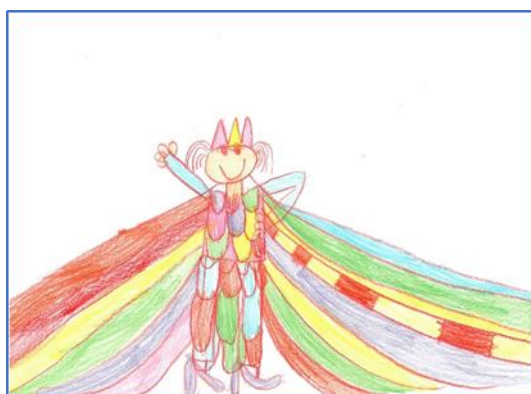
3.5 Az első hipotézisem vizsgálata a kutatás eredményének tükrében

Első hipotézisem a gyermekek mesekarakterekkel való azonosulásáról szólt. Hipotézisem szerint, a gyermekek legszívesebben a mesék pozitív karaktereivel azonosulnak. Ennek vizsgálatához a gyermekrajzok elemzését választottam. A gyerekek rajza a Király kis Miklós népmeséhez köthető. A mese többszöri hallgatása után kértem a gyerekeket, hogy rajzolják bele magukat a mesébe, rajzolják le, milyen szereplővé változnának, hol szerepelnének szívesen a mesében. 18 gyermekrajzot szeretnék kiemelni. A 18 gyermekrajzból 16 rajz pozitív hangvételű és valamilyen pozitív szereplőt vagy cselekedetet ábrázol. A véletlenszerű mintavétel következtében a lányok jelentősen többen voltak, mint a fiúk. Ennek ellenére a királylányt ábrázoló rajzok pontosan 50 százalékban voltak tapasztalhatók. 14 lányból kilenc jelenítette meg a királylányok valamelyikét rajzán, ebből az következik, hogy a lányok többsége leginkább

a mesében szereplő királylányokkal azonosul legszívesebben. Fontos észrevétel, hogy a kilenc királylányt ábrázoló rajzból két kislány kivételével, mindenki kiemelte, hogy a mesében szereplő királylányok közül ő a legkisebb királylányt rajzolta, hét rajz tehát a legkisebb királylányt ábrázolja. A népmesék egyik jellegzetessége a legkisebb királylány vagy éppen a legkisebb királyfi kiemelése, magasztalása, ami megjelenik a rajzokon is. Szeretnék két rajzot kiemelni, melyeknél fontos megemlíteni a színhasználatot is, ami nagyon sokat mond egy gyermekrajz esetében. A 6. és a 7. számú ábra tükrözi a nagyon gazdag színvilágot, a vidám, erőteljes színek használatát, ami az élénk fantáziára utal (vö. Szabadi, 1984). A 6. és a 7. számú ábrán látható rajz készítője is hat éves, ebből is következik a részletgazdagság. A hat éves gyermekek nagyrésze már képes rajzait színesen, részletesen elkészíteni. Emellett a megfelelő térkihasználás is egyre jobban érvényesül (vö Szabadi, 1984).

6. számú ábra: A legkisebb királylány és a vár

7. számú ábra: A legkisebb királylány

További gyermekrajzok, melyek a legkisebb királynnyal való azonosulást jelenítik meg a 8., 9., 10., 11. és 12. számú ábrán láthatók.

8. számú ábra: A legkisebb királynnyal otthon

9. számú ábra: A legkisebb királynnyal színes ruhájában

10. számú ábra: A legkisebb királynnyal kékbe öltözve

11. számú ábra: A legkisebb királynnyal rózsaszínben

12. számú ábra: A legkisebb királynnyal napsütésben

A királylányt ábrázoló rajzok közül kettő kifejezetten a mesében szereplő legidősebb királylányt ábrázolja, ez látható a 13. és a 14. számú ábrán.

A rajzok érdekessége, hogy egyik királylány sem visel koronát. A 13. számú ábrán látható rajzot készítő kislány hangsúlyozta, hogy az őt ábrázoló legidősebb királylány ruhája csupa aranyból készült, melyet a színhasználatával is megjelenített. Az arany motívum megjelenése is egy jellegzetes népmesei elem.

13. számú ábra: A legidősebb királylány
arany ruhában

14. számú ábra: A legidősebb királylány

Akad a lányok között olyan is, aki a király képében jelenítette meg önmagát. Ezt a 15. és a 16. számú ábra igazolja.

A királylányhoz hasonlóan, a király is egyértelműen a pozitív meseszereplőkhöz sorolható. A 15. számú ábrán felfedezhetők a mesében szereplő fontos és jellegzetes motívumok, a nap és a csillagok megjelenése. Bár a 15. számú ábrán szereplő rajzot készítő lány, a király szerepében tüntette fel magát, mégis fellelhető mellette egy másik szereplő is. Király kis Miklós tűnik fel a király mellett. Ez arra utal, hogy a mesében ő a király szerepében jelenik meg, mégis fontosnak tartotta a mese főhősét is ábrázolni munkáján.

15. számú ábra: A király és Király kis
Miklós

16. számú ábra: A király

A 17. számú ábrán egy kisfiú rajza látható, amin szintén a király jelenik meg, igen különös ábrázolásmóddal. A rajzon tulajdonképpen egy vár látható. A rajzot készítő gyermek elmondása szerint, önmagát a király szerepében képzelel el, akit úgy jelenített meg alkotásában, hogy lerajzolta a várat, és ő maga csak a várban tűnik fel, mint uralkodó király. A rajzon a király alakja nem látható, a gyermek elmondása szerint ő már bent van a várban, ezért nem jelenítette meg a papíron. Számomra ez a zárkózottságot vagy a szerénységet szimbolizálja, hiszen pozitív és hatalommal rendelkező személynek képzelte magát, mégsem mutatja ezt ki, a vár falai mögé bújtatta alakját. Emellett a térkitöltés maximálisan érvényesül alkotásán (vö. Gerő, 2003).

17. számú ábra: A király vára

A 18., 19., 20. és 21. számú ábrán látható négy gyermekrajz esetében nem pusztán egy vagy több szereplő tűnik fel, hanem egy-egy mesei részlet, esemény került megjelenítésre. Mind a négy rajz esetében Király kis Miklós szerepében jelenítették meg önmagukat a gyermekek.

A 18. számú ábrán látható rajzot egy kislány készítette, melyen a háromfejű sárkány érkezését várja Király kis Miklós, a híd alá bújva. A rajzon egyértelműen kivehető az adott mesei jelenet minden részlete.

A 19. számú ábrán látható rajzon más szerepben tűnik fel Király kis Miklós. A rajzon a mesében szereplő kisemberrel beszél, ez azért is különös, mert Király kis Miklós a mese főhőse, ezért egyértelműen egy pozitív karakter, a rajz ennek ellenére mégsem egy vidám mesei jelenetet ábrázol, hiszen Király kis Miklóstól ekkor vették el a megszerzett égitesteket.

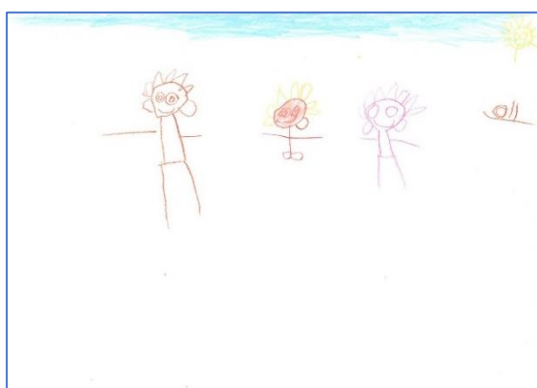

18. számú ábra: Király kis Miklós és a sárkány

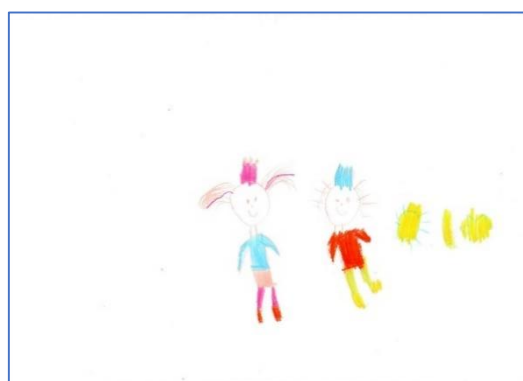

19. ábra: Király kis Miklós és a kis ember

A következő két rajzon, azaz a 20. és 21. számú ábrán a boldog befejezés jelenete látható, amint a király nekiadja Király kis Miklósnak a fele királyságát és a legkisebb lánya kezét. A 20. számú ábra esetében Király kis Miklós a kép közepén jelenik meg, tőle jobbra a királylány, balra pedig a király látható. A rajz színhasználata is sokatmondó, ugyanis az ábrázolt karakterek közötti szerepek többnyire a színek által különülnek el, hiszen Király kis Miklós jobbján ábrázolt alak rózsaszínnel lett megjelenítve, mely szinte egyértelműen tükrözi a királylány szerepét. A 21. számú ábrán már a fontos szimbólumok is megjelennek, amely a mese teljességét, boldog befejezését tükrözi. Király kis Miklós egyik oldalán a királylányt, másik oldalán pedig a megszerzett nap, hold és csillagok képeit láthatjuk.

20. számú ábra: Király kis Miklós a király és a királylány között

21. számú ábra: A boldog befejezés

Ugyanakkor a 18 gyermekből, két gyermek a mese negatív karaktereivel azonosult. Ez látható a 22. és 23. számú ábrákon. A 22. számú ábrán látható rajzot egy kislány készítette, ami a háromfejű sárkányt ábrázolja, elmondása szerint ő legszívesebben a sárkány lett volna a meséből. Érdekeség, hogy a negatív szereplő megjelenését fokozta további negatív motívumokkal, mint például a „X” szimbólum, amely önmagában a legtöbb esetben tagadást, rosszat jelent. A sötét, többnyire hideg színek használata is tükrözi a rajz negatív vonalát. A 23.

számú ábrán egy kisfiú alkotása látható, a rajz a tizenkétfejű sárkányt ábrázolja, melynek arckifejezése szintén a negatív elemek hangsúlyosságát jelzi.

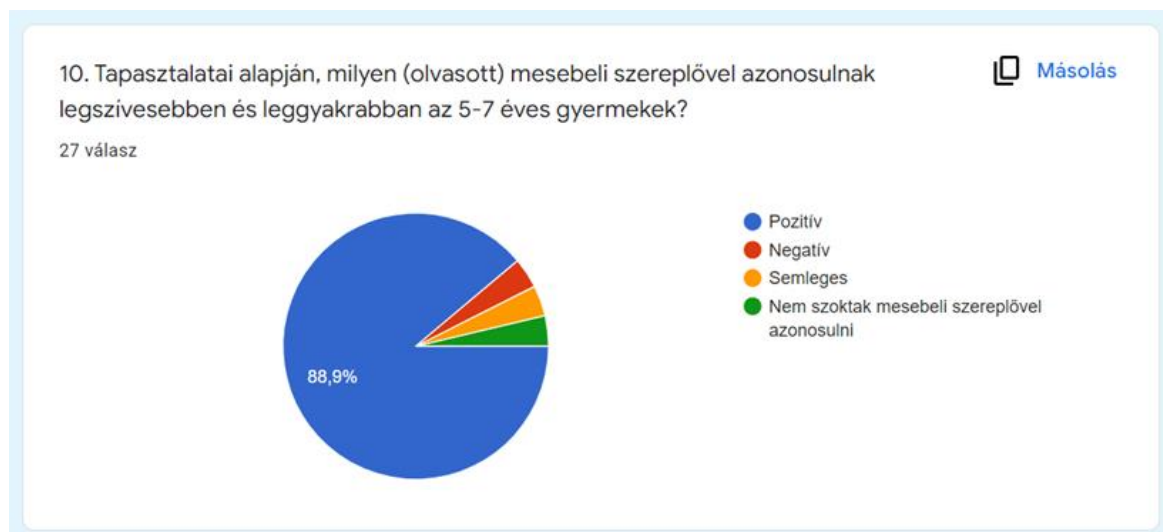
22. számú ábra: A háromfejű sárkány

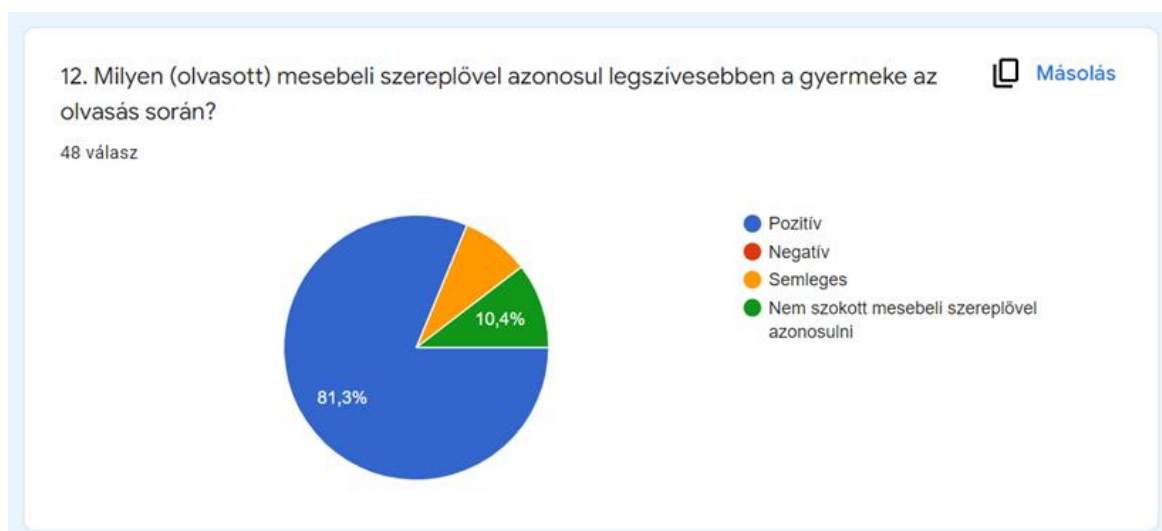
23. számú ábra: A tizenkétfejű sárkány

Kérdőívemben a pozitív-negatív karakterekkel való azonosulásra irányuló kérdéseimre érkezett válaszok is legtöbb esetben a pozitív karakterekkel való azonosulást támasztották alá.

A 24. és a 25. számú ábrán látható diagramok is magas százalékban mutatják a pozitív karakterekkel való azonosulást. Az 5-7 éves gyermekekre vonatkozó azonosulás tekintetében az óvodapedagógusok 88,9 százalékban, a szülők pedig 81,3 százalékban tapasztalták a pozitív mesebeli szereplővel való azonosulást.

24. számú ábra: Óvodapedagógusok tapasztalatai a mesebeli szereplőkkel való azonosulással kapcsolatban

25. számú ábra: Szülők tapasztalatai a mesebeli szereplőkkel való azonosulással kapcsolatban

Emellett az óvodapedagógusok kérdőívében szerepelt egy olyan kérdés, amely a gyermekek önálló mesealkotására vonatkozott. Megkérdeztem, hogy tapasztalataik alapján, a gyermekek által kitalált mesék történetszála inkább pozitív vagy negatív elemekben gazdag?

Az óvodapedagógusok többsége a pozitív elemeket emelte ki, ugyanakkor volt példa arra is, hogy a történetek pozitív és negatív elemeket egyaránt tartalmaznak. Emellett a gyermekek hangulata, érzése nagy mértékben befolyásolja ennek alakulását, hiszen gyakori, hogy az előző nap történéseit foglalják mesébe. Többségében tehát pozitív elemekben gazdag, azonban a kérdőívet kitöltők kisebb hányada vegyesen tapasztalta a történetben megjelenő pozitív és negatív elemeket.

Továbbá a szülők felé feltett kérdéseim között szerepeltek olyanok, amelyek a gyermekek kedvenc meseszereplőire, illetve azokra az olvasott mesebeli szereplőkre vonatkoztak, amelyekkel a gyermekek azonosulni tudnak. A válaszokban leírt meseszereplők mindegyike pozitív karakter, azonban többféle mesetípusba tartozó szereplőt tapasztaltam a válaszok között. Voltak tipikus népmesei szereplők, mint például sikeres királyfi, Szélike királykisasszony vagy éppen az öreg király. Felfedeztem a Grimm-mesék klasszikus szereplőit és a modern Disney mesei karaktereket is, például Hamupipőke, Csipkerózsika, Hófehérke, Bell, Elza, akik a hercegnők csoportjába sorolhatók. Megjelentek mai modern mesék szereplői is, mint a Bogyó és Babóca, vagy a Mancs őrző szereplők. A válaszok között voltak olyan mesei karakterek is, amelyek számomra nem ismertek, de minden esetben a mese szereplők nevei egy olyan jelzőt tartalmaztak, amelyek egyértelműen a pozitív jellemre utalnak. Ilyen jelzők voltak a hős, a szuper vagy éppen a sikeres.

Összegezve a rajzokat és a kérdőívekre érkezett válaszokat, teljes mértékben a pozitív karakterek megjelenését tapasztaltam magasabb százalékban, így a hipotézisem, mely szerint, „A gyermekek a mesehallgatás időtartama alatt, illetve a hallott mese hatására legtöbbször a mesék pozitív karaktereivel azonosulnak szívesen,” beigazolódott.

3.6 A második hipotézisem vizsgálata a kutatás eredményének tükrében

Második hipotézisem így szólt: „Az 5-7 éves gyermekek már megértik a tündérmesék összefüggéseit.” Ennek vizsgálatához egy interjút készítettem a gyermekekkel. Nyitrai (2009) könyvében a mesék kapcsán ötféle kérdéscsoporttal foglalkozik. Interjúmat ezek alapján építettem fel, melyben többnyire felidéző, véleménykérő, és kitaláló beszélgetést alkalmaztam. Ezek a kérdéstípusok az összefüggés-kezelés fejlődését segítik. A kérdéstípusoknak megfelelően, az aktuális meséhez igazodóan fogalmaztam meg interjúkérdéseimet a gyermekek felé, amelyek által választ kaphattam a hipotézisemre. Módszereim között szerepelt a népmesekocka használata is, mely által szintén válaszokat kaphattam kérdéseimre.

Először a népmesekockát használtuk. A szélkirály képre minden gyermek a mesének megfelelően helyes választ adott. A kép által a gyermekek megnevezték, hogy a mesében szereplő király látható a képen, aki ajándékokat adott a szegény csizmadiának. Az ételek képe alapján nem mindenki tudta megfogalmazni, hogy az adott kép a mesében szereplő abroszhoz köthető. Ennek ellenére a gyermekek többsége ügyesen mondta, hogy az ételeket az abrosz teremtette elő a szegény csizmadiának. A gyermekek többségétől tehát jó választ kaptam. A kockán megjelenő szél motívum kivétel nélkül minden gyermek számára egyértelmű volt, hiszen egyöntetűen azt a választ adták, hogy a szél volt, aki kifújta szegény csizmadia lisztjét a vékából. Több gyermek a véka szót is megjegyezte. Az aranypénz motívumnál az ételekhez hasonlóan megoszló volt a gyermekek válasza. Voltak, akik nem tudták válaszukat a meséhez kapcsolni, az aranypénzt sokkal inkább fizetőeszköznek gondolták. A válaszadó gyermekek többsége ebben az esetben is jó választ adott, és a bárányhoz kapcsolta a kockán megjelenő képet. Ennél a képnél is tapasztaltam, hogy nem pusztán össze tudták kötni a mesével a motívumot, hanem voltak olyan gyermekek is, akik a mesében szereplő „Rázd meg magad te berbécs!” bűvös mondatot is vissza tudták idézni. A kocka egyik oldalán szerepelt a szegény ember szállást kérése is, amely esetében a gyermekek mindegyike kiválóan a mese adott jelenetére tudott következtetni. A válaszok között szerepelt a szálláskérés, a koma szó, és még

a helyszínen történt adott eseményt is fel tudták idézni a kép kapcsán. A furkósbot képénél minden gyermek el tudta mondani, hogy mit tudott az a bot, és hogy miért is volt hasznára az a szegény embernek. A népmesekocka módszerével az volt a célom, hogy a gyermekek elé olyan képeket helyezzek a meséből, amelyekre a válaszadás komolyabb gondolkodást igényel. Az aranypénz és az ételek kapcsán is vissza kellett gondolniuk a mese adott jelenetére, és fel kellett idézniük az abban történeteket, hiszen nem a bárány képét jelenítettem meg, hanem az aranypénzt. Ez azért különleges, mert a gyerekeknek nem arra kellett választ adniuk, hogy mit adott a bárány, hanem az aranypénz képéről kellett a bárányra következtetniük. Ez az átlagosnál nehezebb feladatnak bizonyul 5-7 éves korban. Ennek ellenére a kapott válaszok azt mutatják, hogy a gyermekek többsége képes volt a megjelenített képek alapján következtetni és helyes választ adni, ezáltal feltételezhetem, hogy megértették a mese összefüggéseit.

Ebben a bekezdésben az interjúkérdéseim felidéző beszélgetés típusába tartozó kérdéseit, és az azokra érkezett válaszokat ismertetem. Nem terveztem sok kérdést feltenni a gyermekeknek, hiszen számukra ez még megterhelő és kevésbé játékos. A játékoság elvét követte a népmesekocka módszerének alkalmazása, amely által többnyire helyes válaszokat kaphattam. Az interjú szinte csak kiegészítésként szolgált. Az elhangzott kérdések:

1. Emlékeztek még mit kapott a szegény csizmadia a mese elején a sok munkájáért cserébe?
2. Mi történt azzal a liszttel?
3. Mit tett ezután a csizmadia?
4. Mit ajándékozott először a király a szegény csizmadianak?
5. Hova ment a szegény csizmadia az abrosszal?
6. Mi történt ott? (komájánál)
7. Mi haszna volt a furkósbotnak?

Erre a kérdéstípusra vonatkozó kérdéseimnél mindig egyértelmű válaszokat kaptam. Az első négy kérdésre kivétel nélkül minden gyermek tudott válaszolni. A válaszok helyesek és egyértelműek voltak. Az ötödik kérdésnél tapasztaltam, hogy három gyermek segítséget igényel a válaszadásban, őket további kérdésekkel rávezettem a helyes válaszra. Az utolsó két kérdésem esetében szintén minden gyermek a mesének megfelelően, helyesen válaszolt.

Véleménykérő beszélgetés közé sorolhatók a következő kérdéseim:

1. Mit gondoltok, miért adta a király a furkósbotot a szegény csizmadianak?
2. Mit gondoltok, megérdemelte a szegény ember, hogy átverte őt a komája?

Ezek a kérdések adták a legelterőbb válaszokat számomra. A gyermekek kisebb csoportokra osztása által mindenki kifejthette saját véleményét, hiszen nem befolyásolták egymást, és gondolataik nem terelődtek el a másik társuk válaszára. Ennek ellenére több egyforma véleményt is tapasztaltam. A gyermekek válaszait két osztályba tudnám sorolni. Az első kérdéssel kapcsolatban több gyermek is azt válaszolta, hogy a király azért adta a botot a szegény embernek, hogy megleckéztesse, amiért nem fogadta meg a király parancsát. Emellett a gyermekek többsége úgy gondolta, hogy a király jót akart a szegény csizmadiának, és azért adta neki a botot, hogy a komája járjon pórul, illetve adjon vissza az embernek mindent, amit elvett tőle. A második kérdésemnél ugyancsak kétféle véleményt tapasztaltam. A gyermekek többsége azt válaszolta, hogy nem érdemelte meg, mert szegény volt, dolgos volt és segíteni szeretett volna a családjának. Néhány gyermekben olyan vélemény fogalmazódott meg, mely szerint megérdemelte a csizmadia, mert nem engedelmeskedett a királynak.

Kitaláló beszélgetést alkalmaztam, amikor a következőket kérdeztem:

1. Mit kellett mondani az abrosznak, hogy étel teremjen rajta?
2. Mit kellett mondani a báránynak, hogy aranyat adjon?
3. Mit mondtak a furkósbotnak, amikor elkezdte ütni, verni őket?
4. Mit kellett mondani a botnak, hogy abbahagyja a verést?
5. Mit mondott mindig a király a szegény csizmadiának, mikor átadta az ajándékot neki?

Volt több gyermek is, aki nem tudta visszaidézni a mondatokat, viszont így is azt tapasztaltam, hogy többségben voltak azok a gyermekek, akik emlékeztek a mondatokra. A legtöbb gyermek vissza tudta idézni szó szerint a bűvös mondatokat, ez annak is köszönhető, hogy az ismétlés mint népmesei sajátosság, sűrűn megjelent a mesében.

Az aranypálca című mesével kapcsolatos drámajáték során az óvónő is tett fel a gyermekeknek olyan kérdéseket, amelyek a mese összefüggéseinek megértésére vonatkoztak. Az óvónő kérdései is csoportosíthatók Nyitrai (2009) beszélgetéstípusai szerint. Felidéző beszélgetés közé sorolható minden olyan kérdés, melyet úgy tett fel a gyermekeknek, hogy „Emlékeztek...?” Ilyen kérdések voltak a következők: „Emlékeztek mire használta a kendőt?”, „Ki emlékszik, milyen tárgy volt még a kendőn és az aranypalcán kívül a mesében?”, „Emlékeztek még, hogy mi volt a pálca végén?”, „Ki emlékszik, mi jött ki a pálcából?”, „Emlékeztek-e, hogy a legidősebb királyfi merre indult?”

A kitaláló beszélgetés típusába tartozott, amikor az óvónő rákérdezett, hogy mit kellett mondani a pálcának, ahhoz, hogy visszamenjenek a katonák. Ebbe a kategóriába sorolható az is, mikor

a „Jó tett helyébe, jót várj!” mondatra vezette rá gyermekeket kérdésével. A kérdés így szólt: „Mit mondhatott az öregember, amikor a királyfi megosztotta vele az ételt?”

Megfigyelésem alatt szintén azt tapasztaltam, hogy a drámajátékban részt vevő gyermekek többsége képes volt az óvónő kérdéseire választ adni. Ebből is következtethető, hogy az 5-7 éves gyermekek megértették a tündérmese összefüggéseit.

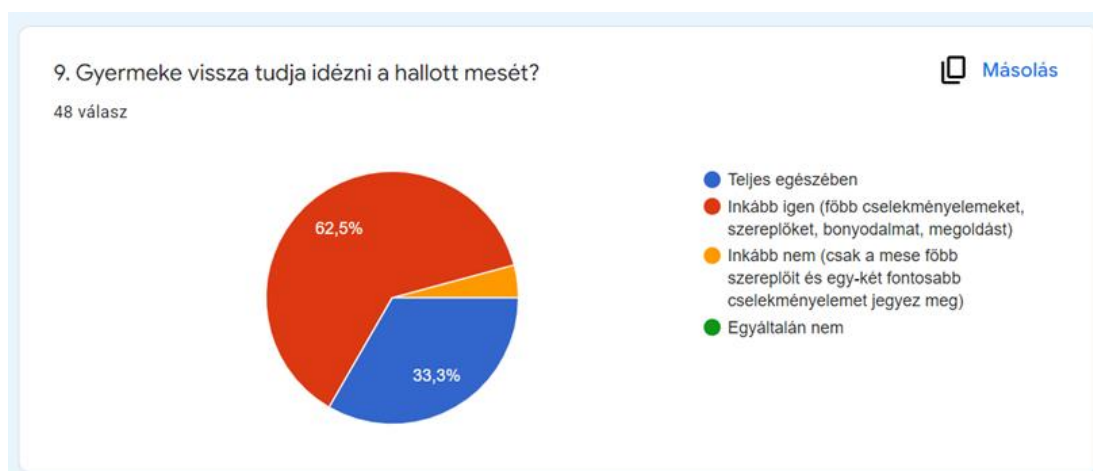
Ezek mellett a kérdőívemben is szerepeltek olyan kérdések, amelyek válaszai az összefüggések megértésének vizsgálatára adtak választ számomra.

A 26. számú ábrán látható, hogy az óvodapedagógusok tapasztalatai alapján 37 százalékban inkább igen, és 14,8 százalékban teljes egészében vissza tudják idézni az 5-7 éves gyerekek a hallott mesét. Ennek ellenére 48,1 százalék azt mutatja, hogy ez egyéni képességek és személyiség függvénye, amely azt jelzi számomra, hogy az óvodában az egy korosztályba tartozó gyermekek között is jelentős különbségek tapasztalhatók bizonyos képességeket illetően. Ez magyarázhatja a szülők és az óvodapedagógusok válaszai közötti eltérést.

26. számú ábra: Óvodapedagógusok véleménye a mesék visszaidézésére vonatkozóan

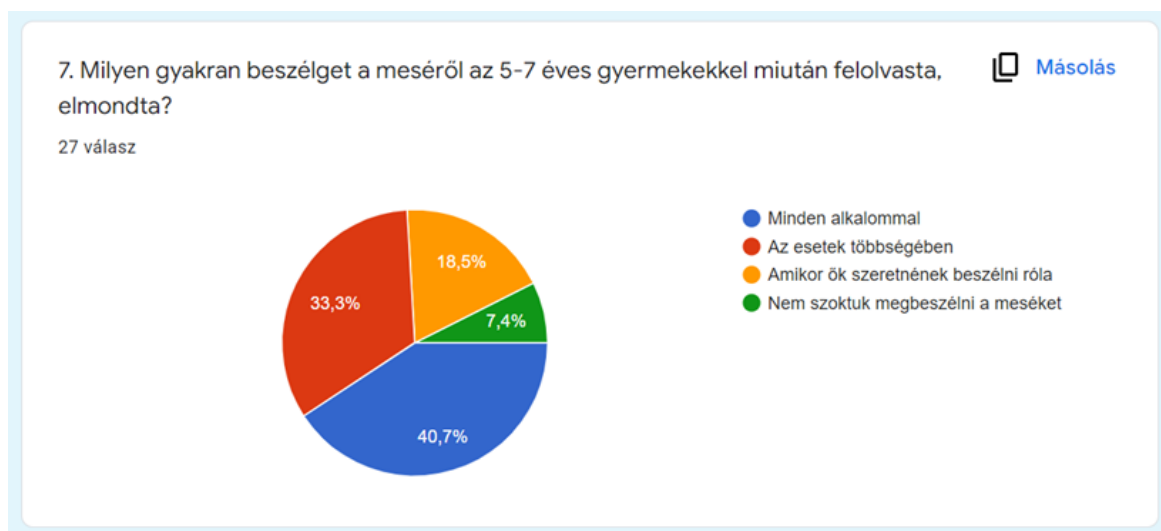
A 27. számú ábra szemlélteti, hogy a szülői válaszok között 95,8 százalékos arányt mutat a teljes mértékben, vagy az inkább igen válaszok összege, tehát csupán 4,2 százalék mutatja ennek ellenkezőjét, így elmondható, hogy a szülők tapasztalatai alapján többnyire vissza tudják idézni a gyermekek a hallott mesét.

27. számú ábra: Szülők véleménye a mesék visszaidézésére vonatkozóan

Az imént bemutatott eredményeket támasztják alá a 28. és a 29. számú ábrán látható eredmények is.

Az óvodapedagógusok válaszai alapján 40,7 százalék mutatja azt, hogy minden alkalommal és 33,3 százalék, hogy az esetek többségében megbeszéljük a meséket a gyermekekkel, ugyanakkor 18,5 százalékban tapasztalható az is, hogy csak akkor beszéljük meg a mesét, ha a gyermekek szeretnék róla beszélni.

28. számú ábra: A mesék megbeszélésének gyakorisága az óvodában

A szülők válaszai alapján 10,4 százalékban tapasztaltam, hogy minden alkalommal és 45,8 százalékban, hogy az esetek többségében megbeszéljük a gyermekekkel a meséket, azonban 43,8 százalék mutatta azt, hogy akkor beszélnek a meséről, amikor gyermekeik szeretnék.

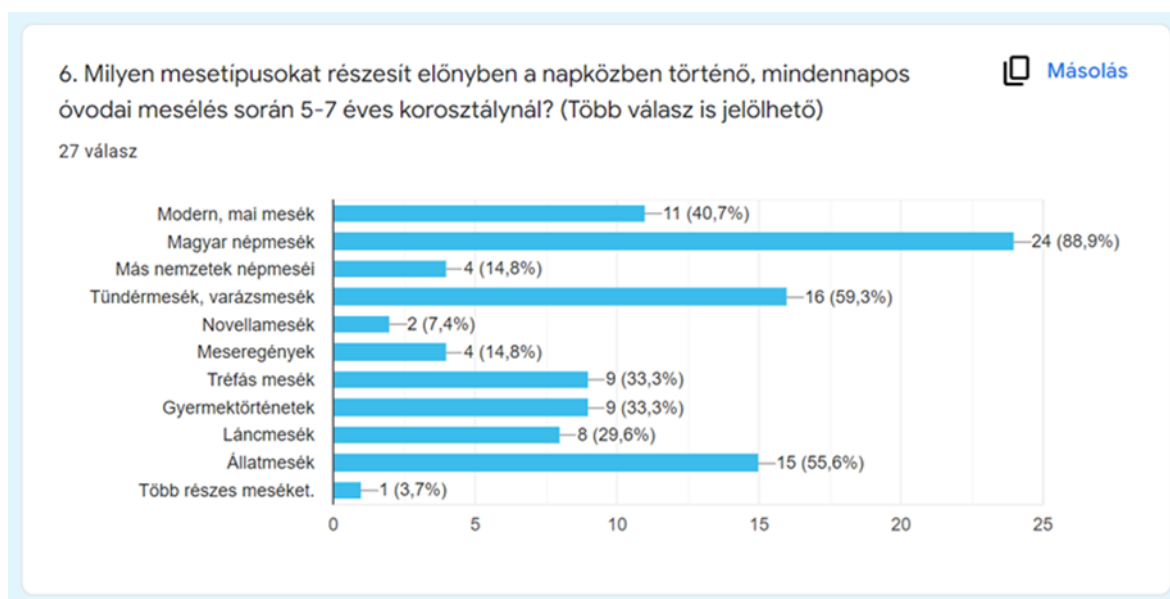

29. számú ábra: A mesék megbeszélésének gyakorisága a családban

Mind a két kérdőív esetén nagyobb arányban tapasztaltam, hogy a gyermekekkel beszélnek a felnőttek a mese kapcsán, ennek eredménye lehet az előbb említett 26. és a 27. számú ábrán tapasztalt arány a mesék visszaidézésével kapcsolatban. Fontos megemlíteni ugyanakkor a gyermekek igényeinek szem előtt tartását, mely a 28. és a 29. ábra esetében is tapasztalható.

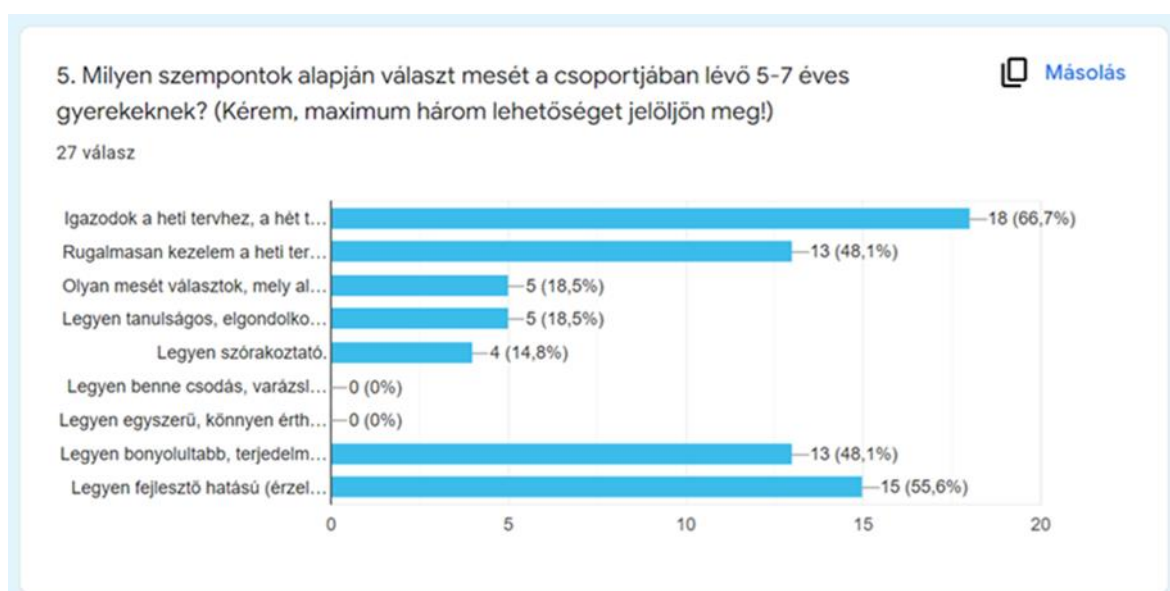
A kérdőívek alapján a gyermekek többsége 5-7 éves korban már képes nagy részben visszaidézni a hallott mesét, ez következhet az alábbi kérdések válaszaiból is, melyek a 30., 31. és 32. ábrán láthatók.

A 30. számú ábrán látható, hogy az óvodapedagógusok felé feltett kérdésemmel a legkedveltebb mesetípusokra szerettem volna választ kapni. Az eredmény egyértelműen mutatja, hogy az óvodapedagógusok többsége a magyar népmeséket részesíti előnyben. A magyar népmesék a legtöbb esetben bonyolultabb, ok-okozati összefüggésekben gazdag, és gondolkodást igénylő cselekményszállal rendelkeznek, ez hozzásegíti a gyermekeket a logikus gondolkodáshoz, mely hozzájárul ahhoz, hogy a gyermekek többsége megérti a mesék összefüggéseit.

30. számú ábra: Az óvónők kedvelt mesetípusai

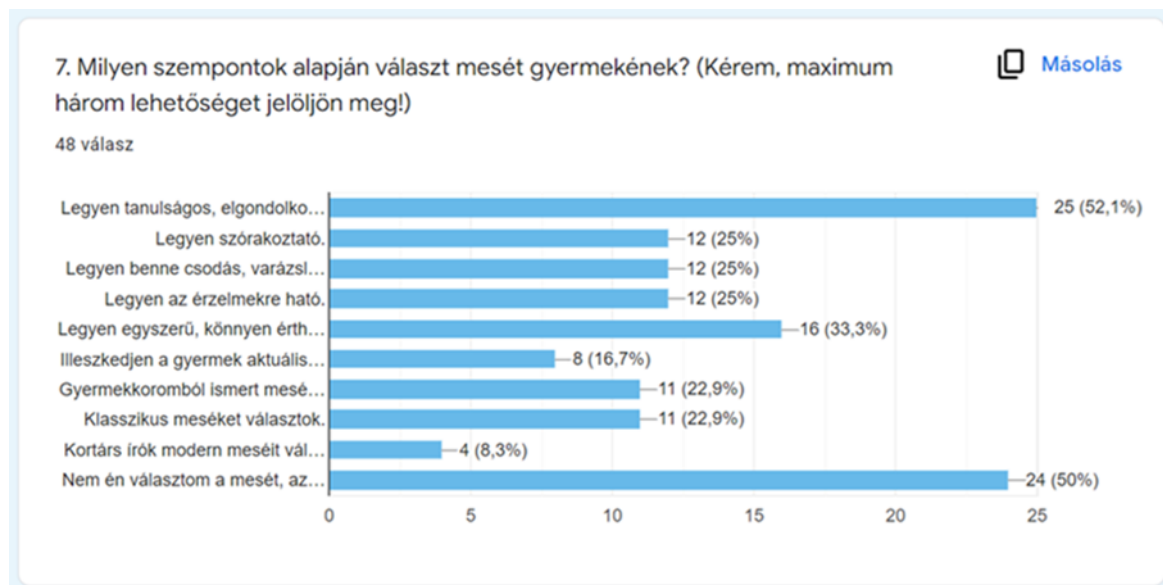
Ahogy azt a 31. számú ábra is mutatja, az óvodapedagógusok meseválasztásának szempontjai között nagy mértékben tapasztalható a bonyolultabb, gondolkodást igénylő, és a fejlesztő hatású mesék előtérbe helyezése, ugyanakkor legmagasabb százalékban a heti tervhez és a hét témájához való igazodás jelent meg, melyet az óvodapedagógusoknak minden esetben fontos szem előtt tartaniuk.

31. számú ábra: Az óvónők meseválasztásának szempontjai

A szülők felé feltett kérdésem arra vonatkozott, hogy milyen szempontok alapján választanak meséket a gyermekeiknek, ahogy a 32. számú ábra mutatja, a legtöbb esetben itt is az

elgondolkodtató mesék kaptak nagyobb hangsúlyt, mely szintén hozzájárul a gyermekeken tapasztalt mesei összefüggések megértéséhez.

32. számú ábra: A szülők meseválasztásának szempontjai

3.7 A harmadik hipotézisem vizsgálata a kutatás eredményének tükrében

Harmadik hipotézisem szerint, 5-7 éves korban a gyermekeket a tündérmesék segítik érzelmeik feldolgozásában és kifejezésében. Ennek vizsgálatához a szeretetnyelv-kockát használtam, illetve a gyermekek drámajátékának megfigyelése során is tapasztaltam olyan megnyilvánulásokat, amelyek ezt igazolták számomra. Kérdőívem kérdéseire is érkeztek olyan válaszok, amelyek ezt támasztják alá. A szeretetnyelv-kockával való játék során először kértem a gyerekeket, hogy mondják el, mi jut eszükbe az adott szeretetnyelv kapcsán. A testi érintés kifejezéssel kapcsolatban szinte minden gyermeknek az ölelés, a simogatás jutott eszébe, de a válaszok között elhangzott a pacsí is, mint kellemes baráti érintés. A csend fogalmát illetően több választ is kaptam. Volt, aki azt mondta, hogy jól esik a csend, mikor alszunk, olvasunk, esetleg rajzolunk. Volt, aki azt mondta, hogy nagyon fontos csendben maradni akkor is, amikor valaki megkér rá, vagy éppen beszél egy másik társunk. A válaszok között szerepelt a tanulás és a vezetés is, ahol elengedhetetlen, hogy csend legyen körülöttünk. Az elismerő szavak esetében sok gyermek a „köszönöm”, és a „légy szíves” kifejezéseket emelte ki, de elhangzott olyan válasz is, hogy „szép a ruhád!”, „ügyes vagy” vagy „jól csináltad”, mint dicsérő szavak. A szívesség-figyelmesség kifejezés által a gyerekek sok-sok olyan cselekedetet mondtak, amit

ők tapasztalnak az óvodában. Ilyenek voltak például a játékok megosztása vagy együtt játszani valakivel, de az öltözködésben való segítség is a példák között szerepelt. Az ajándékról minden gyermeknek a születésnap vagy a karácsony jutott eszébe, ugyanis ezek az alkalmak a leggyakoribbak az ajándékozásra. Az ajándékról eszébe jutott a gyermekeknek az is, hogy a fiúk virágot adnak a lányoknak, vagy amikor a házastársak kis ajándékkal kedveskednek egymásnak. A minőségi időt, jól eltöltött időként ismertettem a gyermekekkel, kértem őket, hogy gondoljanak valami olyanra, amikor jól töltjük az időnket. Ennél már eltérőbb válaszokat kaptam. A gyerekek elmondása szerint jól töltjük az időt, ha kirándulunk, biciklizünk, játszunk, díszítünk. A szereteteinkkel eltöltött idő és a bajbajutottak segítése is megjelent a válaszok között. Ezt követően kértem a gyermekeket, hogy gondoljanak a mesére, mikor találkozhattunk ezekkel kifejezésekkel a mesében. A Király kis Miklós mesével kapcsolatban testi érintésnek vették a sárkánnyal való harcot, de elmondták, hogy ezek az érintések nem kellemesek. Jól eltöltött időnek gondolták Király kis Miklós útját, hiszen segített visszaszerezni az elloptott égitesteket, ezt a szívesség fogalmához is kapcsolták, hiszen ezzel a cselekedettel szívességet tett a királynak. Elismerő szavaknak tekintették azt, amikor a főhős találkozott messzilépővel és messzinézővel, a gyermekek válasza alapján elismerő szavak voltak Király kis Miklóstól, hogy azt mondta nekik, jól jöhet még számukra a távolnézés és a messzilépés. A csend fogalmával kapcsolatban is tudtak a mesére utalni, pedig ez egy nehezebb feladat volt, hiszen a csend kimondottan nem jelent meg a mesében. A gyermekek mégis kitalálták, hogy csend telepedett a királyi kastélyra, amíg várakoztak a hold, a nap és a csillagok visszaszerzésére.

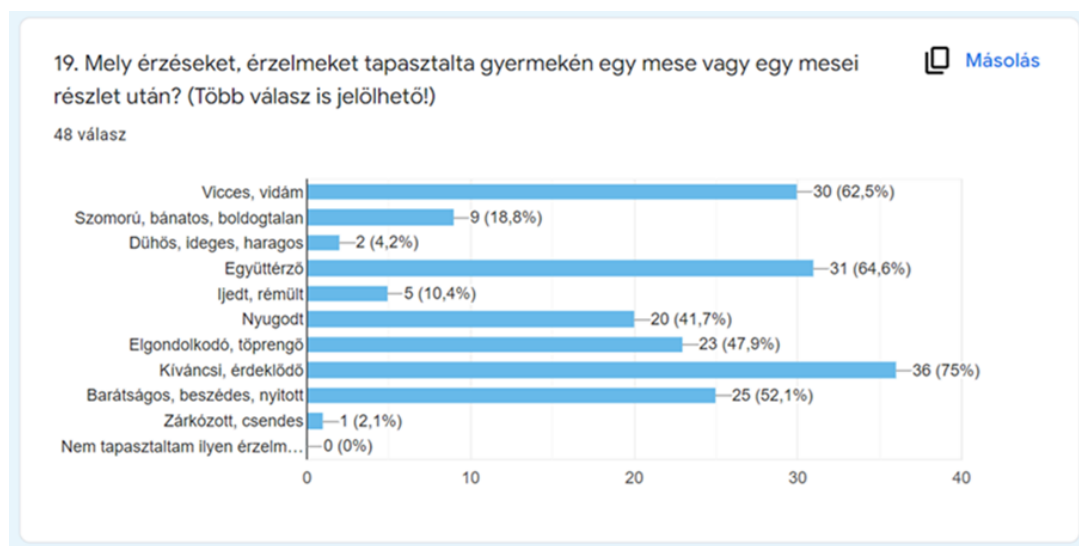
A gyermekek drámajátéka során megfigyeltem, ahogy az aranypálca című mese szereplőit és jeleneteit az érzelmek kifejezésével jelenítették meg. Eljátszották, ahogy a királyfi éhesen, fáradtan vándorol, ahogy siet apja megmentésére, emellett a boldogság, öröm is megjelent arcukon, amikor a lakodalomra készülő királyfi szerepébe bújtak. A drámajáték levezetéseként a gyermekek ismét játszottak a szeretetnyelv-kockával, melynek képeit a mese történetéhez kapcsolták. A testi érintésre a gyermekek a tündérkirálylány simogatását hozták fel példának. A gyermekek véleménye szerint, nagyon kellemes érintés volt, amikor a mesében a tündérkirálylány megsimogatta a királyfi arcát. Kellemetlen érintésnek gondolták, amikor a katonák csatáztak egymással. Jól eltöltött időnek mondták a lakodalmat és a közös falatozásokat. Az ajándék szóra egyöntetűen minden gyermek a kendőt, a köpenyt és az aranypalcát említette. A figyelmesség-szívesség fogalma kapcsán a gyerekek az ételeken való osztozkodást emelték ki, elhangzott, amikor a királyfi ételt adott az öregasszonynak és az öregembernek. Kiemelték a gyerekek, hogy szívesség és figyelmesség volt az is, amikor a

királyfi megosztotta hajótársaival a sok-sok ételt, amely az abrosz által termett neki, hiszen nem csak magára gondolt. Elismerő szavaknak mondták a „köszönöm” mellett a tipikus népmesei szólásként emlegetett „Jó tett helyébe, jót várj!” kifejezést is. Elismerő szónak említették azt is, mikor a király azt mondta legkisebb fiának, hogy hiába nem kincsért indult, mégis ő hozta a legtöbbet.

Ezek alapján azt tapasztaltam, hogy jelentős mértékben hozzájárulnak a gyermekek érzelmeinek kifejezéséhez és feldolgozásához a tündérmesék, hiszen könnyedén építették játékukba a mesék által saját érzelmeiket is.

Az előbb említett módszerek mellett a kérdőíves adatgyűjtés során is megfogalmaztam olyan kérdéseket, amelyek az érzelmek feldolgozására és kifejezésére adnak választ. A válaszokat a 33. számú ábra szemlélteti.

A szülőket célzó kérdőívemben szerepelt egy kérdés, amely arra vonatkozott, hogy általában milyen érzelmeket tapasztalnak gyermekeiken egy mese után. A válaszok legnagyobb százalékban a kíváncsi, érdeklődő, az együttérző, és a vicces, vidám érzelmi állapotot tükrözték. Ezeket követően magas arányban tapasztalható a beszédes, nyitott, az elgondolkodó, töprengő és a nyugodt érzelmek megjelenése is. A legtöbb esetben pozitív érzelmi állapotot tapasztaltak a szülők egy mese vagy egy mesei részlet után, azonban fontos megemlíteni, hogy a mese története, hangulata jelentősen befolyásolja a gyermekek mese utáni aktuális hangulatát.

33. számú ábra: Szülők tapasztalata a gyermekek érzelmkifejezésével kapcsolatban

Az óvodapedagógusok felé szintén feltettem egy kérdést, mely ezen érzelmek gyakoriságára vonatkozott. A 27 válaszadó pedagógusból a vicces, vidám hangulatot 23 pedagógus tapasztalta

minden esetben vagy az esetek többségében, így pusztán négy olyan pedagógus akadt a válaszadók között, akik az esetek kevesebb százalékában vagy egyáltalán nem érzékelték ezt az érzelmi állapotot a gyermekeken egy mese után. A barátságos, nyitott gyermeki hozzáállást 26 óvodapedagógus tapasztalta minden esetben vagy az esetek többségében, tehát egy pedagógus választotta, hogy az esetek kevesebb százalékában tapasztalta ezt a gyermekeken. Kíváncsi, érdeklődő érzéseket minden esetben vagy az esetek többségében tapasztalt óvónők összesen 24-en voltak, míg a nyugodt gyermeki lelkiállapot esetében 23 válasz igazolta a gyakoriságot. Legtöbb esetben tapasztalták a nyugodt lelki állapotot is, hiszen szintén 24 óvónő minden esetben vagy az esetek többségében tapasztalta a mese utáni nyugodtságot a gyermekeken. Zárkózott, ijedt, dühös, szomorú érzelmi állapotokat jelentősen kevés esetben tapasztaltak az óvónők. A válaszok mindegyik érzelmi állapotra vonatkozóan magasabb százalékban mutatták, hogy az esetek kevesebb százalékában vagy egyáltalán nem tapasztalták az óvónők az előbb említett negatív lelki állapotokat. Az óvónők válaszainak összegzése esetében is fontos kiemelni, hogy az éppen olvasott mese hangulata hatással lehet a gyermekek hangulatára is.

A szülők felé tettem fel még egy kérdést a gyermekek érzelmeire vonatkozóan. Megkérdeztem, hogyan fejezik ki gyermekeik érzéseiket, érzelmeiket a mindennapok során.

Ahogy a 34. számú ábrán is látható, 83,3 százalékban a gyermekek viselkedése egyértelműen tükrözi érzelmeiket, illetve emellett beszélnek is róluk. Az esetek kevesebb százalékában ugyan megjelenik, hogy a gyermekek nem mindig beszélnek érzéseikről, de ez a válaszadók csupán 16,7 százaléka. Pozitívként említhető, hogy a válaszadó szülők közül senki nem tapasztalta, hogy gyermeke viselkedése és kommunikációja sem tükrözi adott érzelmeit. Valószínűsíthető, hogy az eredmény a mesék pozitív és fejlesztő hatása miatt alakult így.

34. számú ábra: A gyermekek érzelmkifejezése

Kutatási tapasztalataim és a kérdőívek eredményei egyértelműen azt tükrözik számomra, hogy 5-7 éves korban a gyermekeket a tündérmesék segítik érzelmeik feldolgozásában és kifejezésében, a hipotézisem tehát igaznak bizonyult.

3.8 A negyedik hipotézisem vizsgálata a kutatás eredményének tükrében

Negyedik hipotézisem így szól: „A tündérmesék befogadása, feldolgozása során a korosztály sajátossága, a „kettős tudat” aktivizálódik, ami a belső képalkotás fejlődése terén kimutatható jelentőséggel bír.” Ennek vizsgálatához a megfigyelés módszerét alkalmaztam. Az óvodapedagógus egy drámajátékot tartott a gyermekeknek Benedek Elek: Az aranypálca című meséjének kapcsán, melynek során megfigyelhettem a gyermekek cselekedeteit, kommunikációját. A drámajáték motivációjaként a gyermekek a szőnyeg köré ültek, és az óvónő elővette a szeretetnyelv-kockát. A kockán szereplő kifejezések közül egyet mutatott nekik. A gyermekek ismerték a kockát, ezért már a szín alapján emlékeztek a kocka oldalán szereplő kifejezésre, amely a „csend” volt. Az óvónő megkérte a gyermekeket, hogy csukják be a szemüket, élvezzék a csendet. Ezt követően az óvodapedagógus elővett egy kendőt és megkérdezte a gyermekeket, hogy emlékeznek-e a mesére? Olyan kérdéseket tett fel nekik, amelyek által vissza kellett emlékezniük a mesére. A mese felidézése után az óvónő egy szabályjátékot kezdeményezett. A játék a mesében szereplő három varázslatos tárgy köré épült. A gyermekek kört alkottak, a kendőt a kör közepén, elől adták körbe, a köpenyt a hátuk mögött adogatták, a botot, amely az aranypalcát szimbolizálta pedig a földön gurították egymásnak. Ez a játék megmozgatta kicsit őket, fejlesztette figyelmüket, koncentrációs képességüket, és alakította szabálytudatukat. A játék után az óvónő egy nagyméretű kék lepedőt mutatott a gyermekeknek, bevitte a kör közepére, és megkérte a gyerekeket, hogy mindenki fogja meg a lepedő szélét. A gyermekekkel közösen megbeszélte, hogy melyik királyfi merre indult a mesében. Amikor a legkisebb királyfira került a szó, javasolta az óvónő, hogy varázsoljanak ők maguk is egy tengert, ezért elkezdtek lebegtetni a kék lepedőt, mintha csak egy morajló tenger lenne. A tenger hullámozott, a királyfi hajója ringott rajta mindaddig, amíg egy sziklás parthoz nem értek. A gyerekek ennek hallatán a lepedőből egy sziklás partot jelenítettek meg, két gyermek a lepedő alá bújt, és tartotta, mintha ők maguk is egy sziklává változtak volna. A lepedőt összefogva és a fejük fölé emelve, a sziklás partból egy erdőt alakítottak. Az erdő hamarosan egy patakká változott. A gyerekek a patak körül sétáltak, a mese különböző

jeleneteinek egyedi hangulatát megjelenítve. Sétáltak fáradtan, éhesen, boldogan, elszántan, ahogy a mesében is érzékelhettük. Ezt követően az óvónő ötlete által a gyerekek „lerajzolták” a mese egy-egy fontosabb jelenetét. Először a királyfi és a tündérkirálylány találkozását elevenítették meg. A gyermekek mindegyike kivette a részét a mese megjelenítéséből, volt, aki madárkává változott, voltak, akik az erdőt alakították fák képében megjelenve, és volt, aki királyfivá és tündérkirálylánnyá változott. A gyermekek egy kis segítséggel, önállóan eljátszották a mese adott jeleneteit. A jelenetek a „radír” kifejezés hallatán cserélődtek. A gyerekek a radír szót hallva már tudták, hogy egy új mesei jelenet következik. Megjelenítették továbbá a legkisebb királyfi utazását és találkozását az öreganyóval. Az öreganyót alakító kislány még a „Jó tett helyébe, jót várj!” kifejezést is használta a játék során. A drámajáték levezetéseként újból elővették a szeretetnyelv-kockát és az érzelmek kifejezéséhez használt módszeremhez hasonlóan, példákat hoztak fel a meséből az adott szeretetnyelv kapcsán.

A drámajáték megfigyelése alatt azt tapasztaltam, hogy a gyermekek teljesen átszellemültek a játék során. Nem volt kérdés számukra, hogy hogyan jelenítsék meg a mese részleteit, hiszen minden gyermek saját fantáziájának megfelelően próbálta a mesei díszletet, szereplőket és a mese hangulatát visszaadni. Egyértelmű volt számukra, hogy a kék lepedő nem csupán egy anyag darab, hanem tenger, patak, erdő, bármivé változhatott, amivé éppen a képzeletük alakította.

A negyedik hipotézisem továbbá az alábbi kérdőív kérdések vizsgálták:

A 35. számú ábrán látható kérdésnél mind a két kérdőív esetében a válaszok megoszlottak. A 35. számú ábra szemlélteti, hogy az óvodapedagógusok által minden esetben 18,5 százalék az esetek legalább 75 százalékában pedig 40,7 százalék tapasztalt azonosulást a gyermekeknél. 50 százalékban a válaszadók 29,6 százaléka tapasztalta az azonosulást. A válaszadók kevesebb, mint 12 százaléka, az esetek kisebb százalékában tapasztalta, vagy egyáltalán nem tapasztalta a gyermekek meseszereplőkkel való azonosulását.

35. számú ábra: A gyermekek mesekarakterekkel való azonosulásának gyakorisága az óvodapedagógusok tapasztalatai alapján

A szülők esetében a 36. számú ábra szemlélteti, hogy a kitöltők 10,4 százaléka mindig, 41,7 százaléka pedig az esetek magasabb százalékában tapasztalta az azonosulást gyermekei esetében. A szülők közül 29,2 százalék jelölte, hogy gyermeke az esetek kevesebb százalékában vagy egyáltalán nem azonosul mesebeli szereplőkkel, ez több, mint az óvónők tapasztalata erre vonatkozóan, de ez adódhat abból is, hogy az óvónők képzettségükből adódóan gyakrabban észrevehetik az azonosulásra utaló jeleket.

36. számú ábra: A gyermekek mesekarakterekkel való azonosulásának gyakorisága a szülők tapasztalatai alapján

Összességében így is az mondható el, hogy a szülők, és az óvodapedagógusok is inkább azt tapasztalják, hogy az 5-7 éves gyermekek azonosulnak mesebeli karakterekkel.

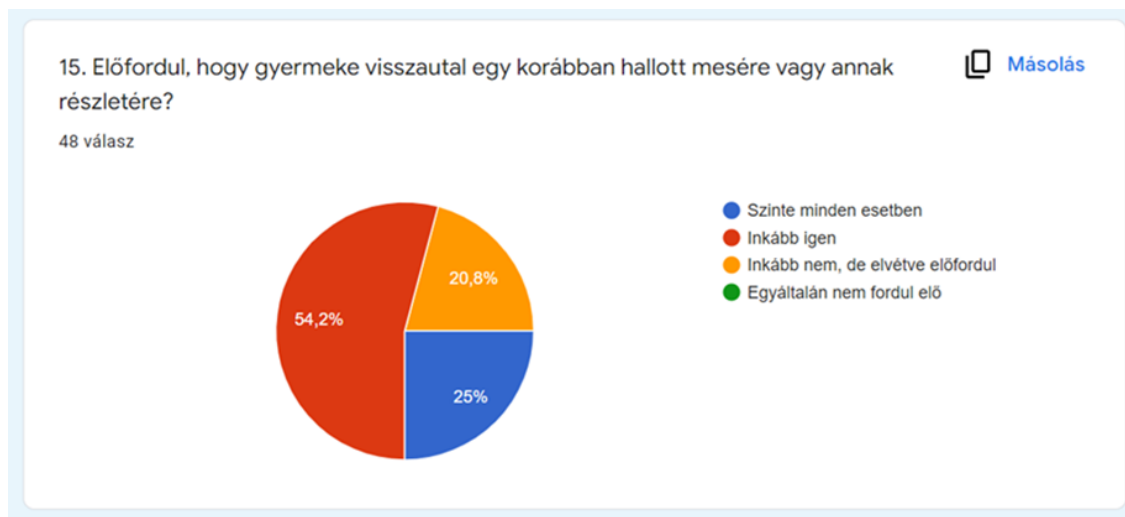
A gyermeki kettős tudat kialakulását igazolják a 37. és 38. számú ábrákon látható eredmények is.

A 37. számú ábrán látható, hogy az óvodapedagógusok 33,3 százalékban minden esetben, és 48,1 százalékban az esetek nagyobb százalékában tapasztalták a gyermekeknél, hogy a kommunikációjukban felfedezhető egy korábban hallott mese, annak részlete vagy egy meséből vett kifejezés.

37. számú ábra: A mese visszatükröződése a gyermekek kommunikációjában az óvodapedagógusok tapasztalatai alapján

A válaszadó szülők 25 százaléka tapasztalta minden esetben és 54,2 százaléka az esetek többségében ugyanezt, amelyet a 38. számú ábra szemléltet. Ezekből következik, hogy a válaszadók kisebb hányada, aki nem tapasztalta gyermekénél vagy a csoportjába járó gyermekeknél az előbb említetteket.

38. számú ábra: A mese visszatükröződése a gyermekek kommunikációjában a szülők tapasztalatai alapján

A gyermekek játékában szintén visszatükröződhet a mese, melynek előfordulását az óvodapedagógusok és a szülők tapasztalatai alapján is felmértem.

Az erre vonatkozó kérdések esetén a 39. és 40. számú ábra szinte azonos eredményt mutat. Nagyon kevés eltérés fedezhető fel az óvodapedagógusok és a szülők tapasztalatát illetően. A 39. számú ábrán látható, hogy az óvodapedagógusok tapasztalata szerint 29,6 százalék, míg a szülők esetében 29,2 százalék mutatja, hogy teljes mértékben jellemzőnek tartják a mese visszatükröződését a gyermekek játékában. Inkább jellemzőnek tartották 51,9 százalékban az óvodapedagógusok, és 58,3 százalékban a szülők a hallott mese megjelenését a gyermekek játékában. A százalékok egyértelműen mutatják, hogy gyakran tapasztalható a gyermekek játékában egy hallott mese történetfoszlányának előfordulása.

39. számú ábra: A mese visszatükröződése a gyermekek játékában az óvónők tapasztalatai alapján

40. számú ábra: A mese visszatükröződése a gyermekek játékában a szülők tapasztalatai alapján

A kettős tudat kialakulását jelzi az alábbi 41. számú ábra is, amelyet a szülők válasza alapján elemeztem.

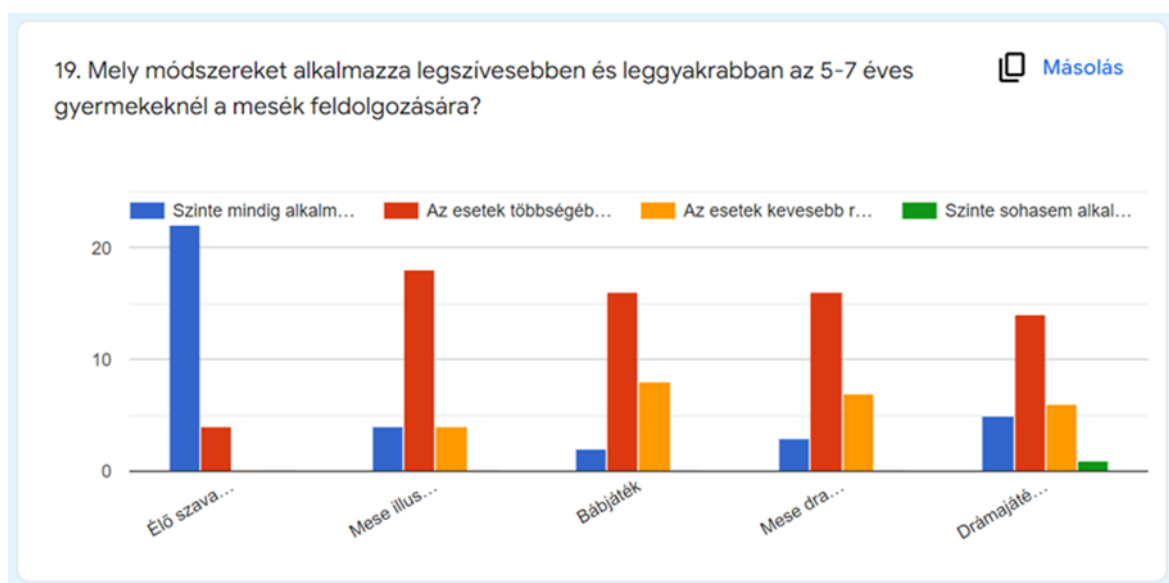
A válaszadó szülők közül senki nem jelölte az egyáltalán nem jellemző válaszlehetőséget, emellett az esetek kevesebb százalékában tapasztalt válaszok is, mindössze 6,3 százalékot mutattak. Ezekből egyértelműen az következik, hogy a gyermekek többsége szokott hétköznapi tárgyakat megszemélyesíteni, vagy csodálatos tulajdonságokkal felruházni. Ez teljes mértékben azt mutatja, hogy a korosztály sajátossága, a „kettős tudat” aktivizálódik, ami a belső képalkotás fejlődése terén kimutatható jelentőséggel bír.

41. számú ábra: A gyermekek képzeletére vonatkozó tapasztalatok

Az óvodapedagógusokat megkérdeztem mesefeldolgozási módszereikről is.

A 42. számú ábra egyértelműen mutatja, hogy legtöbb esetben az élőszavas mesemondást alkalmazzák az óvónők. Ez is hozzájárul a gyermekek belső képalkotásának fejlődéséhez és az imént bemutatott eredményekhez.

42. számú ábra: Az óvodapedagógusok mesefeldolgozás módszereinek gyakorisága

Az itt bemutatott eredmények tehát azt mutatják, hogy a negyedik hipotézisem, mely így szólt: A tündérmesék befogadása, feldolgozása során a korosztály sajátossága, a „kettős tudat” aktivizálódik, ami a belső képalkotás fejlődése terén kimutatható jelentőséggel bír,” szintén beigazolódott.

4. ÖSSZEGZÉS

Ahogy a dolgozat elméleti részében is írtam, a tündérmesék varázslatos világa minden ember számára meghatározó élményeket képes nyújtani. Az óvodapedagógia szakon szerzett ismeretek, és a dolgozatomhoz felhasznált szakirodalmak mutatják, hogy a mesék a gyermekek számára nem csupán felejthetetlen élményeket adnak, hanem fejlesztés és problémamegoldás szempontjából is rendkívül hatékonyak.

A kutatásom sokrétű volt, így több szempontból és több módszer alkalmazásán keresztül vizsgálhattam hipotéziseimet. A kutatás során szerzett tapasztalatok nagyon sok élményt és ismeretet nyújtottak számomra. Sok érdekes információ birtokába juthattam általuk, melyeket későbbi óvodapedagógiai munkám során hasznosíthatok. Kutatásom során nemcsak hipotéziseimre kaptam válaszokat, hanem megtudtam a válaszok és eredmények mértékét is. Kvalitatív és kvantitatív módszereim hozzájárultak ahhoz, hogy az eredmények kiértékelése után képes voltam olyan következtetéseket levonni, melyek megmagyarázták a kapott eredményeket.

Pozitív volt számomra, hogy a mai rohanó világunk és a technológia fejlettsége nem csökkentette jelentős mértékben a gyermekek mesékkel való találkozását. Örömmel láttam, hogy a szülők és az óvodapedagógusok többsége egyaránt törekszik a gyermekek számára mesei élményeket biztosítani. Véleményem továbbra sem változott a mesék fontosságát illetően. Úgy gondolom, hogy az óvodáskorú gyermekek számára továbbra is elengedhetetlen a mesékkel való ismerkedés. Ahogy a dolgozatomban is hangsúlyoztam, számos lehetőség rejlik a mesékben, melyet nem szabad figyelmen kívül hagynunk. A gyermekeknek szükségük van mesékre.

Kérdőíveimben lehetőséget biztosítottam a szülők és az óvodapedagógusok számára saját véleményük megfogalmazására a témával kapcsolatban, kértem a kitöltőket, hogyha van valami, amit fontosnak tartanak a témával kapcsolatban, írják le. Mind a két kérdőív esetén több válasz is érkezett erre vonatkozóan. Ezek közül szeretnék egy szülői, és egy óvodapedagógusi választ kiemelni.

Egy óvodapedagógustól érkezett válasz: „Nem tudják a szülők, hogy mennyire fontos lenne a gyermeküknek minden nap mesélni a megszületésétől fogva. Komolyan gondolom, hogy szülői

kötelesség. Nem csak a gyerek képességeit, érzelmeit gazdagítja, hanem a szülő - gyermek kapcsolatot is.”

Ez a válasz megerősítette számomra, hogy mennyire fontosak a családon belüli mesemondási szokások egy gyermek életében. Úgy gondolom, hogy aki otthon is rendszeresen hall mesét, számos részképességben fejlettebb lehet azokkal a társaival szemben, akik a családi élet mindennapjai során ritkán találkoznak mesével. Emellett személyiségfejlődése is pozitívan alakítható.

Egy szülőtől érkezett válasz: „Mennyire befolyásol minket az élethelyzet, problémáink abban, hogy milyen mesét olvasunk a gyermeknek, és az adott mese segít-e mondjuk egy nevelési probléma megoldásában. Pl. hisztikorszakban a Hisztimanó (Berg Judit) segít a szülőnek is megérteni a Dackorszakban átélt érzelmeket, de a gyereknek is feldolgozni a benne dülő érzelmeket. Bartos Erika Elmúlás c. könyve a szülőknek is segíthet adott esetben a gyászfeldolgozásban. Érdekes kérdés, hogy a szülők használják-e tudatosan a meséket ilyen célra. Remek érzékenyítő könyvek vannak, amik segítségével a gyerekek elfogadóbbá válhatnak, az hogy találkozzanak ezekkel a művekkel, társadalmi érdek, hisz ha valamire szüksége van a társadalomnak, az az, hogy gyermekeink elfogadó, nyitott felnőttekké váljanak.”

Ezt a választ örömmel olvastam, hiszen meggyőződhettem arról, hogy többnyire a szülők is tisztában vannak a mesélés jótékony hatásaival. Jó érzés volt látni, hogy vannak szülők, akik ismerik a mesékben rejlő lehetőségeket, és nem félnek azokat használni, akár egy gyermeki probléma megoldásában.

Ahogy azt a válaszoló szülő is kiemelte, a gyermekek problémáinak kezelésére nagyon sok mese áll rendelkezésünkre. Emellett kiemelte az érzékenyítő mesék fontosságát is. A szülői válaszhoz hozzáfűzném, hogy nem csak a szülőknek hasznos a mesék ilyenféle megközelítése, hanem az óvodapedagógusok számára is hatékony lehetőség lehet például, ha a gyermekcsoportba egy komolyabb problémával küzdő gyermek (látássérült, hallássérült, mozgássérült...stb.) érkezik, ezzel a pedagógus felkészítheti a csoportját a másság elfogadására. Fontos, hogy a gyerekeket elfogadóbbá neveljük. Emiatt is szorgalmazom az óvodapedagógusokat a mesék tudatos használatára.

Összegezve a kutatás eredményeit, a szülői-, és óvodapedagógusi válaszokat, kijelenthetem, hogy további munkám során célul tűzöm ki a mesék népszerűsítését, és a mesékben lakozó varázslatos erőre továbbra is felhívom a figyelmet. Reményeim szerint a dolgozatom

eredményének publikálása hozzájárul majd a szülő-gyermek kapcsolat erősítéséhez, mely a mesélés által bensősegebbé és erősebbé tehető. Emellett célom az óvónők meséssel kapcsolatos pozitív véleményét tovább erősíteni, és minden pedagógust arra biztatni, hogy ne féljenek a mesét minél több feldolgozásban alkalmazni. A gyermekek igénylik a színes, változatos módszereket. Bátran ajánlom a mesék dramatizálását, a drámajátékot, az árnyjátékot, és számos olyan feldolgozást, mely által szárnyalhat a gyermekek fantáziája.

5. FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, Letöltés dátuma: 2022. 04. 09. Forrás:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv>

363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról

Letöltés dátuma: 2021. 12. 18. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor>

Bajzáth Mária 2015. *Mesefoglalkozások gyűjteménye 1.* Kolibri Kiadó. Budapest.

Bauer Gabriella 1989. *Gyermekirodalom.* Tankönyvkiadó. Budapest.

Bárdos József 2008. Egy népmese titkaiból. In: Szávai Ilona (főszerk.) *Fordulópont, X. évfolyam, 2008/4 42. szám.* 27-48.

Benedek Elek 1973. Az aranypálca. In: Kormos István (szerk.) *Benedek Elek: Világszép Nádszálkisasszony.* 152-154. Móra Ferenc Könyvkiadó. Budapest.

Boldizsár Ildikó 2004. *Mesepoétika.* Akadémia kiadó. Budapest.

Boldizsár Ildikó 2010. *Meseterápia – Mesék a gyógyításban és a mindennapokban.* Magvető Könyvkiadó és Kereskedelmi Kft. Budapest.

Bettelheim, Bruno 1988. *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek.* Gondolat Kiadó. Budapest.

Büki Péter 2009. A népmese és a gyermek. In: Szávai Ilona (főszerk.) *Mint a mesében – Tanulmányok a mese fontosságáról.* 29-44. Pont Kiadó. Budapest.

Dankó Ervinné 2004. *Irodalmi nevelés az óvodában.* OKKER Oktatási, Kiadó és Kereskedelmi Kft. Budapest.

Galampos Ádám (2021. 05. 19.). *Dobókocka segíthet érzelmileg is felnőni az új nemzedéknek.* Letöltés dátuma: 2022. 04. 09.

Forrás: <https://www.evangelikus.hu/hireink/beszamolo/dobokocka-segithet-erzelmileg-is-felnoni-az-uj-nemzedeknek>

Gerő Zsuzsa 2003. *A gyermekrajzok esztétikuma.* Flaccus Kiadó. Budapest.

Honti János 1975. *A mese világa.* Magvető könyvkiadó. Budapest.

Kádár Annamária 2013. *Mesepszichológia 1. – Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban*. Kulcslyuk Kiadó. Budapest.

Kádár Annamária 2014. *Mesepszichológia 2. – Útravaló kényes nevelési helyzetekhez*. Kulcslyuk Kiadó. Budapest.

Kádár Annamária, & Kerekes Valéria 2017. *Mesepszichológia a gyakorlatban – Az önbecsülés és a küzdőképesség megalapozása gyermekkorban*. Kulcslyuk Kiadó. Budapest.

Mérei Ferenc, & V. Binét Ágnes 1998. *Gyermekekléktan*. Medicina RT. Budapest.

Nagy Olga 1979. *A táltos törvénye – Népmese és esztétikum*. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest.

Nádai Pál 2009. A mesélésről. In: Szávai Ilona (főszerk.) *Mint a mesében? – Tanulmányok a mese fontosságáról*. 7-14. Pont Kiadó. Budapest.

Nyitrai Ágnes 2009. A mese, a mesélés fejlesztő hatása. In: Nagy József (szerk.) *Fejlesztés meséssel*. 9-29. Mozaik kiadó. Szeged.

Nyitrai Ágnes 2009. Csoportos beszélgetésre előkészített mesék. In: Nagy József (szerk.) *Fejlesztés meséssel*. 105-210. Mozaik kiadó. Szeged.

Petrolay Margit 1996. *Könyv a meséről*. Trezor Kiadó. Budapest.

Polcz Alain 2009. A gyógyító mese. In: Szávai Ilona (főszerk.) *Mint a mesében – Tanulmányok a mese fontosságáról*. 81-85. Pont Kiadó. Budapest.

Szabadi Ilona 1984. *Az irka-firkától a meséig*. Kossuth Könyvkiadó. Budapest.

sz. n. 2020. *A Magyar népmesék sorozat teljes kiadása*. Alexandra Kiadó. Budapest.

Tölgyessy Zsuzsanna 2009. Mesék és a halál. In: Szávai Ilona (főszerk.) *Mint a mesében? – Tanulmányok a mese fontosságáról*. 67-71. Pont kiadó. Budapest.

Propp, Vlagyimir Jakovlevics 1995. *A mese morfológiája*. Osiris-Századvég Kiadó. Budapest.

Zilahy Józsefné 1998. *Mese-vers az óvodában*. Eötvös József Könyvkiadó. Budapest.

6. MELLÉKLETEK

6.1 Az elemzett mesék teljes szövege

Király Kis Miklós

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy király. A királynak volt három lánya. Minden reggel kiment az erdőbe sétálni velük. Egyszer eljön a nagy fekete felleg.

- Te király, add nekem a legnagyobbik lányodat, mert ha nekem nem adod, elviszem a napot.

Azt mondja a király:

- Ha jó lélek vagy, gyere le, ha rossz lélek vagy, távozz!

Elment a felleg, elvitte a napot. Másnap megint kimentek sétálni. Megint feljön egy fekete felleg.

-Te király, add nekem a középső lányodat, mert ha nekem nem adod, elviszem a holdat.

A király nem adta, a felleg elvitte a holdat. Harmadnap megint feljön a fekete felleg.

- Te király, add nekem a legkisebbik lányodat, mert ha nekem nem adod, elviszem a csillagokat

A király nem adta, a felleg elvitte a csillagokat. Nahát, nagy sötétség lett.

Egyszer Király Kis Miklós megyen öccsével a királyudvarra vízért.

- Te öcsém, én elhoznám a napot, a holdat meg a csillagokat, ha a király nekem adná a fele királyságát meg a legkisebbik lányát.

Ezt a király meghallotta. Odahívatta.

- Na, fiam, ha elő nem hozod, amit mondtál, a fejedet levételem.

- Hát, felséges király atyám, tessék adni egy jó kardot, és útnak indulok.

Megindult, ment hetedhét országon. Egyszer elért egy ezüsterdőt. Ott elment az ezüsthídra.

Rávágott, egy szál deszka leszakadt. Arra megy a háromfejű sárkány, megbotlik a lova. Azt mondja a sárkány:

- Ebek igyák a véredet, három esztendeje, hogy ezen a hídon járok, sose botlottál meg, mi oka ennek?

-Nekem tűz, neked víz. Mind a kettőnknek el kell pusztulni.

Leszállott a lóról a háromfejű sárkány, s azt mondja:

- Király Kis Miklós, gyere ki a híd alól, mert mikor akkora voltál, mint egy köleskásának az ezredrészi, akkor tudtam, hogy meg kell veled vívni.

- Hogy menjünk? Öltre vagy kardra, vagy botra?

- Kutya szokott öltre, kondás pedig botra, vitéz pedig kardra.

Kardra mentek. Addig birkóztak, addig vágták egymást, hogy a vitéz levágott két fejet.

- Király Kis Miklós, hagyd meg ezt az egy fejemet, odaadom a csillagokat.

- Na, hol vannak?

- Ott a nyeregpokróc alatt. Vedd ki!

Kivette Király Kis Miklós a csillagokat, s levágta a sárkánynak a harmadik fejét is. Azzal ment tovább.

Elérte az aranyerdőt. Ott elment az aranyhídhöz, rávágott kardjával, leszakadt két szál deszka, elbújt a híd alá. Jön a hétfejű sárkány. Menne keresztül rajta, megbotlik a lova

- Mi oka annak, hogy hét éve erre járok, sose bírtál megbotlani, most megbotlottál.

- Nekem tűz, neked víz, mind a kettőnknek el kell pusztulni.

- Király Kis Miklós, gyere ki a híd alól, mert mikor akkora voltál, mint egy köleskásának az ezredrészi, akkor tudtam, hogy meg kell veled vívni.

- Hogy menjünk? Öltre vagy kardra, vagy botra?

- Kutya szokott öltre, kondás pedig botra, vitéz pedig kardra.

Addig-addig verekedtek, vagdalóztak, hogy Király Kis Miklós ennek is levágta hat fejét.

- Király Kis Miklós, hagyd meg ezt az egy fejemet, odaadom a holdat. Ott van a nyeregpokróc alatt.

Kivette Király Kis Miklós a holdat. Eltette a csillagokhoz. Akkor levágta a sárkány hetedik fejét is. Megy, mendegél Király Kis Miklós, eléri a gyémánterdőt. Ott elmegy a gyémánthídhöz. Mikor odaért, rávágott a kardjával a hídra. Ott már három szál deszka szakadt le.

Elbújt. Megyen a tizenkétfejű sárkány. Menne a hídon keresztül, hát megbotlik a lova annak is.

- Mi oka ennek? Tizenkét éve rajtad járok, sose botlottál meg.

- Nekem tűz, neked víz, mind a kettőnknek el kell pusztulni.

- Király Kis Miklós, gyere ki a híd alól, mert mikor akkora voltál, mint egy köleskásának az ezredrészi, akkor tudtam, hogy meg kell veled vívni.

- Na, hogy menjünk? Öltre vagy kardra, vagy botra?

- Kutya szokott öltre, kondás pedig botra, vitéz pedig kardra.

Addig verekedett a legény a sárkánnyal, hogy annak is levágta a tizenegy fejét.

- Király Kis Miklós, hagyd meg ezt az egy fejemet, odaadom a napot. Ott van a nyeregpokróc alatt.

Ennek a sárkánynak háromlábú lóva volt, de sebesebben tudott menni, mint más a négy lábán. Király Kis Miklós odatette a csillagokat meg a holdat a nyeregpokróc alá, felült a háromlábú lóra, levágta a sárkány tizenkettedik fejét is, és elvágatott. Ahogy kifelé ért az erdőből, leszólt egy kis ember a fa tetejéről.

- Király Kis Miklós, azt hiszed tiéd a nap és a hold, meg a csillagok?

- Hát kié?

- Az enyém.

Nahát, fogja magát Király Kis Miklós, felmászik a fára leverni a kis embert. Az meg mire ő félig ért, ráugrott a háromlábú lóra, elment vele. Király Kis Miklós elindult utána. Egyszer talált egy embert. Sírt.

- Hát te? Miért sírsz, te ember?

- Hogyne sírnék, ha kinyitom a szememet, keresztüllátom a világot és nem látok tovább.

- Na, gyere, majd lesz módodban a nézés.

Mennek tovább ketten.

Megint találtnak egy embert, az is sír.

- Hát te? Miért sírsz, te ember?

- Hogyne sírnék, mikor egyet lépek, keresztüllépek a világot és nincsen tovább hova menni.

- Na, gyere velünk, majd lesz módodban a lépés.

Na, ahogy mentek, mendégéltek, elérték a házat, ahol a csepp ember lakott. De nem találták otthon. Azt mondja Király Kis Miklós Messzinézőnek:

- Nézzél csak széjjel, nem látod valamerre a bakarasnyi embert méternyi szakállával?

- Dehogynem – mondja Messzinéző. – A tenger közepén ül egy fűzfának a tetején.

- Na, lépjél csak érte! – Mondja Messzilépőnek Király Kis Miklós.

Messzilépő tüstént odalépett, s kezére tekerte az emberke szakállát, odavitte Király Kis Miklós elé. Az elvette tőle a napot, a holdat, a csillagokat, s azonnal fel is engedte a csillagokat az égre, hadd ragyogjanak. Akkor megindultak hazafelé. Félúton felengedte a holdat is. Mikor már látta, hogy nem olyan messzire vannak, felengedte a napot is, hogy napvilágon érjenek haza. Mikor hazaértek, a király odaadta nekik a lányait, Király Kis Miklósnak a fele királyságát. Csaptak nagy lakodalmat, s még ma is élnek, hogyha meg nem haltak (A Magyar népmesék sorozat, 2020).

A szegény csizmadia és a szélkirály

Egy szegény csizmadia éjt és napot egyg   t  t,   gy dolgozott, mert annyi gyermeke volt, mint a rosta lika, m  g egyg  l több.

Történt egyszer, hogy egy gazdag ember sok munkája után egy véka lisztet adott neki. Ahogy megy haza a liszttel, kapta magát a sz  l, utánamegy; s mind elviszi a vékából, ami benne volt.

- Hát ez már mégiscsak sok,   n megkeresem azt a szélkirályt, hogy volt sz  ve elvinni az   n kevés lisztemet!

Elmegy hetedhét országon is t  l, még végre elérkezik egy szép mezőségre. Ahogy néz ide s tova, megl  t feléje közeledni egy forgószelet, mely dühösen sodorja az   t porát a magasba.

Megretten a szegény csizmadia, lekapja a kalapját, s leborul a földre, hogy ha lehet, megmeneküljön a sz  l d  h  t  l.

- Köszönd meg, hogy megismertél, és tiszteletedet nekem mint Sz  lkir  lynak megtetted, mert különben pórul jártál volna. Hol jársz, s mit keresel itt?

- Uram, éppen fels  gedhez jöttem elégtételt kérni. A minap nagy munkámmal egy véka lisztet szereztem, s amint vittem haza, valami sz  l   rfi cs  fs  gb  l mind széthordta, s most a csal  dom otthon éhezik.

- Hagyd el, majd meglakol a gonosz kölyök érte, de addig is téged sem hagyhatlak k  rral. Elvezette a szegény embert a kastélyába, jól megvendégelte, s megajándékozta egy b  r  nyal. Azt mondta:

- Ha haza  rkezel, mondjad neki: "Rázd meg magad, te berbécs!", és egy egész hónapra való pénzt r  z le magáról. De jól vigyázz: amíg haza nem érkezel, ki ne próbáld!

B  cs  t vesz a szegény ember a sz  lkir  lyt  l, s hazaindul. De a kíváncsiság nem engedte, hogy a báránykát hazáig ki ne próbálja.

Alig mondja ki a parancsszót, a bárány körül a föld telides-teli lett arannyal.

Nemsokára elérkezik szállására - egy régi komájához. Megkéri, nehogy a báránynak azt találja mondani: "Rázd meg magad, te berbécs!"

Alig alszik el a szegény csizmadia, a házigazda meg a felesége nyomban ráparancsol a b  r  nyk  ra:

- Rázd meg magad, te berbécs!

H  t amikor látják, hogy a föld telides-teli van arannyal, fogják a jószágot, s kicserélik a maguk  b  l egy hasonlóval.

Felébred másnap reggel a szegény ember, de nem vette észre a cserét. Megk  sz  nta a szállást, s jó reménységgel elment haza.

Mikor hazaérkezett azt mondja a báránynak:

- Rázd meg magad, te berbécs!

Elmondja a parancsszót tízszer, hússzor, de az a bárány csak nézett a szeme közé.

Ismét útra kel nagy haraggal a csizmadia, hogy újból felkeresse a szélkirályt. Elmegy egyenesen a kastélyba, bejelenti magát, s elpanaszolja a sorsát.

- Ugye, nem fogadtad meg a szavamat, s nem várahoztál a parancsszóval, amíg hazaérkezel?

Nesze, most adok egy abroszt. Ennek csak azt kell mondani: "Terülj meg, te abrosz!", s egyből tele lesz a legjobb ételekkel. De vigyázz, hazáig meg ne próbáld!

De bizony a szegény ember most sem állotta meg, s az abroszt is kipróbálta.

Estére kelve az idő, megint a komájához szállt be, s most is azt mondta neki:

- Nehogy azt mondjátok az abroszomnak: "Terülj meg, te abrosz!"

A komája és a felesége alig várták, hogy elaludjon. Egyből kiadták a parancsszót, s mikor meggyőződtek, hogy milyen értékes abroszt szerzett a szegény ember, ezt is kicserélték.

Másnap hazaérkezik a szegény ember, s hát a csuda majd megölte, mert hiába mondta tízszer is, százszor is: "Terülj meg, te abrosz!" Az azon mód maradt. Mit volt mit tenni, elment még egyszer a szélkirályhoz. A király már várta, s megajándékozta egy botocskával, de kikötötte, amíg haza nem érkezik, nehogy a botocskának azt parancsolja: "Kerekedjél, te botocska, de ugyan jól forgolódjál!" A szegény ember most is alig várta, hogy megtudhassa, mi haszna lehet annak a botocskának. Azt mondja hát neki:

- Kerekedjél, te botocska, de ugyan jól forgolódjál!

Felpattan a botocska, s elkezd összevissza verni. Elkiáltja magát a szegény ember ijedtében:

- Hők! - s hát a botocska nem üti többet.

Így tudta meg a szegény ember az ő botocskájának a hasznát.

Újból a drága komájánál szállott meg éjszakára. S ugyan a lelkükre kötötte, nehogy a botocskának azt találják mondani: "Kerekedjél, te botocska, de ugyan jól forgolódjál!"

A kománé asszony éjfél tájban felköltötte az emberét. Beviszik a botocskát a szobába, bezárkóznak, s maga az asszony mondja neki:

- Kerekedjél, te botocska, de ugyan jól forgolódjál! Egyszer nekem, másszor az uramnak!

A szegény ember a nagy jajgatásra fölébredt:

- Ugye, megmondtam, hogy ne próbálkozzanak a botocskámmal, mert a büntetés pálcáját kérik magukra. Hát csak üsse kegyelmeteket!

- Jaj, édes komámuram, visszaadjuk a bárányt is, az abroszt is!

Akkor aztán a szegény ember azt mondta a botocskának:

- Hők!

De bezzeg a komámuramék nem várták meg, hogy újból verekedni kezdjen, visszaadták a szegény embernek a bárányát is, az abroszát is. Hazavitte a családjának, s azóta nem látnak szükségét.

Ha meg nem haltak, máig is élnek (A Magyar népmesék sorozat, 2020).

Benedek Elek: Az aranypálca

Volt egyszer egy öreg király, s annak három fia. A fiúk megegyeztek, hogy elmennek országot, világot látni, de hárman háromfelé. A legidősebb azt mondta, hogy ő megy napnyugatnak, mert ott aranyfák vannak, s azokról ő aranyleveleket szed. A középső azt mondta, hogy északnak megy, s onnét drágaköveket hoz. A legkisebb azt mondta, hogy ő neki nem kell semmiféle kincs, megy a tengerre, hogy ott lászon, halljon, tanuljon.

Hát csakugyan elindult a három fiú háromfelé. A legkisebb tengeren utazott, egy nagy hajón. De már mentek egy esztendeje, még mindig nem értek szárazföldre, az élelmük mind elfogyott, s kis híja, hogy éhen haljanak.

Egyszer mégis elértek a tenger túlsó partjára, s egy sziklás helyen kikötöttek. Ott a királyfi kiszállt a hajóból, ment, maga sem tudta merre, s addig ment, mendegélt, míg a szörnyű éhségtől s fáradtságtól leroskadott a sziklára, s elaludott. Alszik a királyfi egy napot, kettőt, talán többet is, s egyszer csak érezi, hogy valaki szép gyöngéden simogatja az arcát. Felveti a szemét, s hát egy olyan szép tündérleány állt előtte, hogy a napra lehetett nézni, de arra nem.

Kérdi a leány:

- Hát te, hogy kerültél ide?

Elmondta a királyfi úgy, amint történt.

- Na - mondja a tündérleány-, gyere az édesanyámhoz, az talán ad enni neked s az embereidnek is.

Hazamennek, s a tündérkirályné - mert az volt a leány anyja - kivesz a ládából egy rózsás keszkenőt, s azt mondja:

- Tündérkendő, parancsolom, étel-ital rajtad álljon!

Egyszeriben tele volt a kendő étellel-itallal.

Aztán adnak mindenféle enni- s innivalót a királyfinak, hadd vigyen az embereinek is.

Megköszöni szívesen a tündérkirályné jószágát, elbúcsúzott tőlük, el különösen a leánytól, s mondja neki lelkes szóval:

- Visszakerülök én még ide, tündérkirálykisasszony, s velem jössz te akkor.

- Gyere, gyere – mondotta a tündérkirálykisasszony -, veled megyek akkor.

S hogy a királyfi el ne felejtse, neki ajándékozta a tündérkendőt. Továbbment a hajón a

királyfi, s addig mentek, míg egy szigethez nem értek.

Kiment a szigetre, ott a tündérekendőt leterítette, s mondta:

- Tündérekendő, parancsolom, étel-ital rajtad álljon!

Volt mindjárt étel-ital bőven, s elkezdett falatozni. Amint ott falatozott, odajön egy öregasszony, s kéri könyörögve, hogy adjon neki egy falást. Azt mondta a királyfi:

- Csak üljön le, nénémasszony, egyék, igyék, van itt minden.

Leült az öregasszony, eszik a sok mindenféle jóból, s egyszerre csak felállt, s hát nem öregasszony többet, hanem egy szépséges szép tündér. Azt mondja a királyfinak:

- Köszönd, hogy ennem adtál, királyfi, mert most ez a kendő nem volna a tied. Nesze, hogy olyan jó voltál hozzám, adok neked egy tarka köpönyeget. Ha ezt a köpönyeget megrázintod, ott, ahol a zöld darabja esik le, egy gyönyörű szép kert lesz, ahová a kék darab esik, ott egy nagy tó lesz. Ahová pedig egy fehér darab esik le, ott egy nagy palota lesz. De ha összeesapod a kezedet, s azt mondod: kert, tó, palota, tűnjetek el, legyetek megint köpönyeg - a kert is eltűnik, a tó is, a palota is.

Megköszönt a királyfi a szép ajándékot, visszamegy a hajóra, s mennek tovább. Aztán érnek egy másik szigethez. Arra is kimegy a királyfi, ott is leterítette a tündérekendőt, s elkezd falatozni. Amint falatoznék, odajön egy öregember, s kért könyörögve, hogy adjon valamit isten nevében. Annak is adott a királyfi jó szívvvel, ettek-ittak, s vígan voltak.

- No, te királyfi - mondotta az öregember -, jó tett helyébe jót várj! Nesze, adok neked egy aranypalcát. Látod-e, a végén van egy ezüstgomb. Ha ezt lecsavarintod, csak parancsolni kell, s annyi huszár sétál ki belőle, s a huszárok után annyi baka, hogy egy országot is elborítanak.

Ha meg nincsen szükséged rájuk, csak parancsolnod kell nekik: vissza, s szépen visszamasíroznak a pálcába. De már tovább nem is ment a királyfi, innét visszafordult hazafelé. Csak annál a szigetnél állott meg, ahol a tündérkirálykisasszony lakott. A tündérkirálykisasszonyt a hajóra vette, s úgy vitte haza az édesapja országába. Haza, csak hogy az ország nem volt többé az apjáé. Mikor éppen a tenger partjához ért a hajó, akkor szaladt arra az öreg király, s odakiáltott messziről a fiának:

- Vissza, fiam, vissza, csak menjünk arra, amerre jöttél, elvette az ellenség az országomat!

- De bizony nem megyek én vissza - mondotta a királyfi, s kiszaladott a hajóból a szárazföldre. Azzal lecsavarintotta az aranypalcáról az ezüstgombot, s hát csak úgy omlott ki a rettentő sok huszár, s utána annyi baka, hogy még a föld is rengett alattuk. Hiszen ezek úgy elpusztították az ellenséget, hogy még hírmondónak sem maradt abból. Akkor aztán a királyfi kiválasztott magának egy szép tágas helyet, ott megrázintotta a tarka köpönyeget. Annak a zöld darabjából egy gyönyörű szép zöld kert lett, a kék darabjából egy szép kerek tó, még

hattyúk is úszkáltak benne, a fehér darabjából pedig lett egy gyémántpalota, de olyan, hogy messze földről csudájára jártak.

Hej, bezzeg örült az öreg király!

- Lám, lám - mondotta -, mégis te hoztad a legdrágább kincset, édes fiam. A legidősebb fiam hozott aranyfalevelet, de az ellenség el is vitte; a középső fiam hozott mindenféle drágakövet egy egész hajóval, azt is elvitte az ellenség. Te csak egy pálcikát hoztál, édes fiam, s lám ezzel megmentetted az országot.

Hanem egy kicsit mégis meghökkent az öreg király. Mit csinálnak azzal a rengeteg sok katonával, miből tartják el? Mondta is a fiának:

- Az ország megvolna, fiam, de mindenből kipusztítja ez a sok katona.

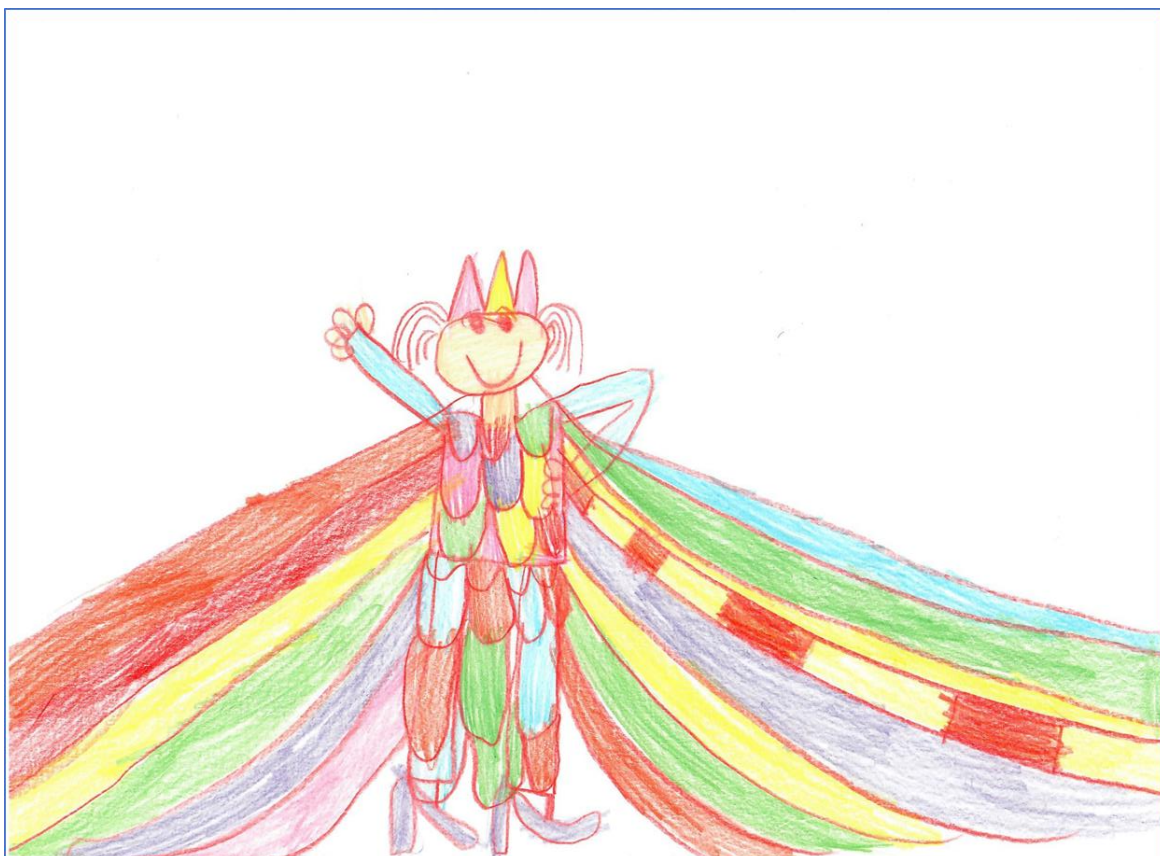
- Egyet se búsuljon, édesapám - mondta a királyfi -, nem kell azokat eltartani.

S csak kiáltott a katonáknak: - Vissza! - s nagy trombita - s dobszóval mind visszamasíroztak a pálcába.

No, most már igazán nem volt az öreg királynak semmi búja-baja. Mindjárt csaptak is nagy lakodalmat, összedták a királyfit a tündérkirálykisasszonnyal. Húzták a cigányok, ahogy tudták, hét nap s hét éjjel állott a lakodalom.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak (Benedek, 1973)

6.2 Gyermekrajzok

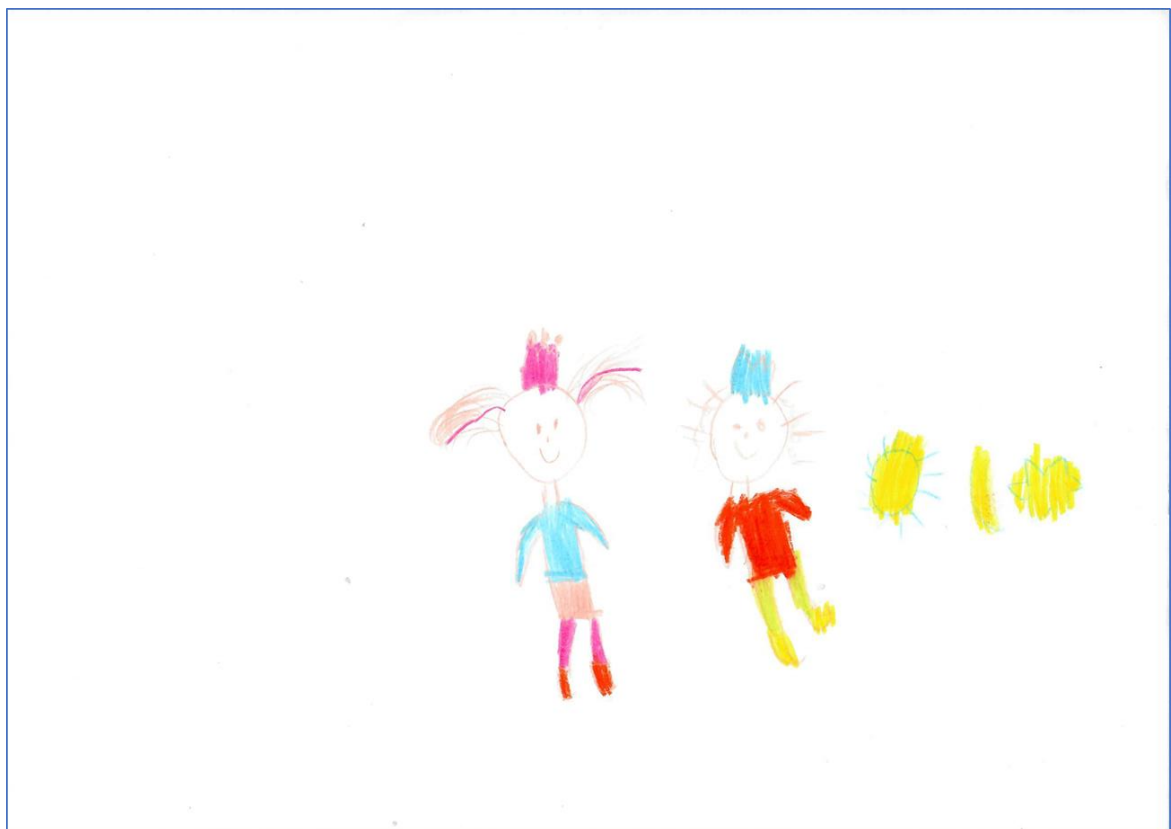
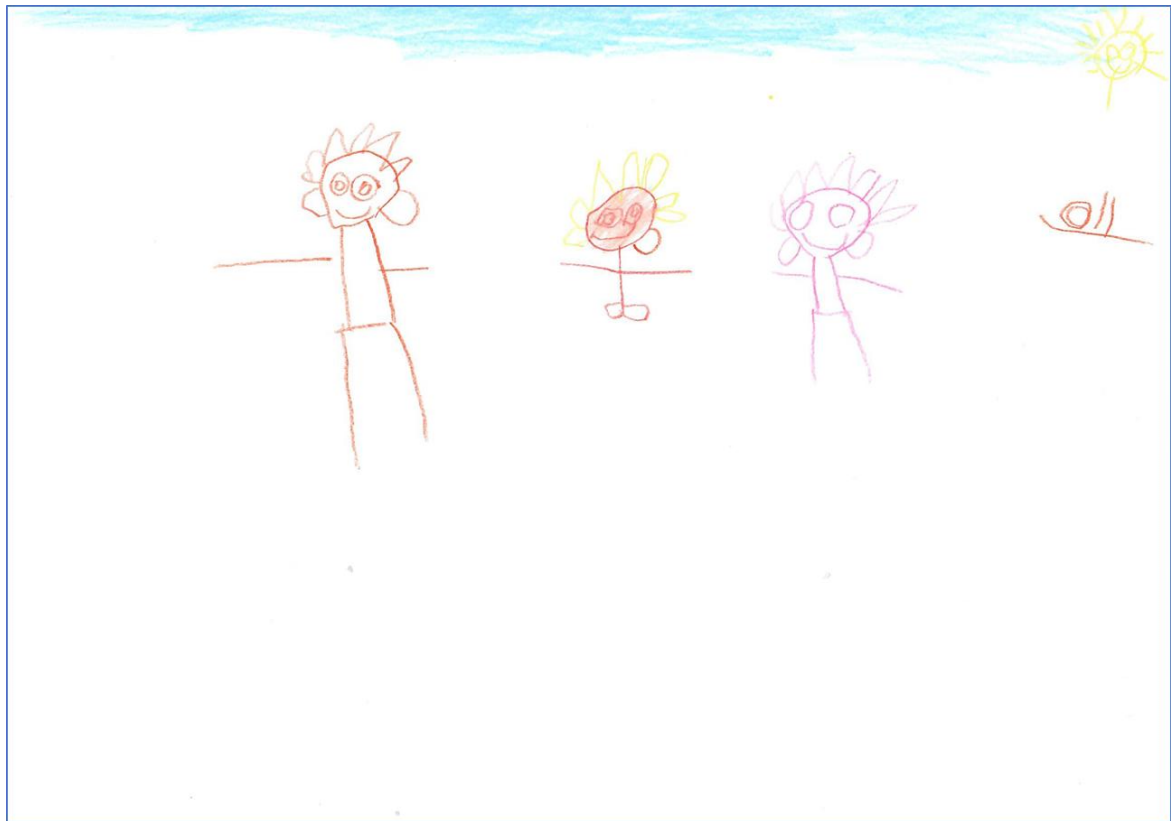

6.3 Interjú kérdéssor

1. Emlékeztek még mit kapott a szegény csizmadia a mese elején a sok munkájáért cserébe?
2. Mi történt azzal a liszttel?
3. Mit tett ezután a csizmadia?
4. Mit ajándékozott elsőnek a király a szegény csizmadiának?
5. Hova ment a szegény csizmadia az abrosszal?
6. Mi történt ott? (komájánál)
7. Mi haszna volt a furkósbotnak?
8. Mit gondoltok, miért adta a király a furkósbotot a szegény csizmadiának?
9. Mit gondoltok, megérdemelte a szegény ember, hogy átverte őt a komája?
10. Mit kellett mondani az abrosznak, hogy étel teremjen rajta?
11. Mit kellett mondani a báránynak, hogy aranyat adjon?
12. Mit mondtak a furkósbotnak, amikor elkezdte ütni, verni őket?
13. Mit kellett mondani a botnak, hogy abbahagyja a verést?
14. Mit mondott mindig a király a szegény csizmadiának, mikor átadta az ajándékot neki?

6.4 Kérdőívek

Óvodapedagógusi kérdőív

A népmesék szerepe óvodáskorban

Kedves Óvodapedagógus!

Honti Livia vagyok, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Jászberényi Campus végzős-, óvodapedagógia szakos hallgatója. Szakdolgozatomban a népmesék szerepét vizsgálom óvodáskorban, ezen belül pedig a tündérmesék jelentőségét 5-7 éves gyermekeknél.

Kérem, a kérdőív kitöltésével segítse szakdolgozati kutatásom eredményességét! Kérem, kérdőívemet az 5-7 éves gyermekekre vonatkozóan töltse ki.

A kérdőív kitöltése önkéntes és anonim, pár percet vesz igénybe! Segítségét köszönöm!

1. Az Ön neme

- ☐ Nő
- ☐ Férfi

2. Az Ön életkora

- ☐ 20-29
- ☐ 30-39
- ☐ 40-49
- ☐ 50-59
- ☐ 60 fölött

3. Hány éve dolgozik Ön óvodapedagógusként?

- ☐ 0-10
- ☐ 11-20
- ☐ 21-30
- ☐ 31-40
- ☐ Több, mint 40

4. Milyen csoporttal foglalkozik jelenleg?

- ☐ Homogén
- ☐ Heterogén

**5. Milyen szempontok alapján választ mesét a csoportjában lévő 5-7 éves gyerekeknek?
(Kérem, maximum három lehetőséget jelöljön meg!)**

- ☐ Igazodok a heti tervhez, a hét témájához.
- ☐ Rugalmasan kezelem a heti tervet, ha kell, alkalmazkodom a csoport hangulatához, váratlan történésekhez, aktualitásokhoz.
- ☐ Olyan mesét választok, mely alkalmas dramatizálásra.
- ☐ Legyen tanulságos, elgondolkodtató.
- ☐ Legyen szórakoztató.

- Legyen benne csodás, varázslatos elem.
- Legyen egyszerű, könnyen érthető.
- Legyen bonyolultabb, terjedelmesebb, több figyelmet igénylő, a belső képalkotási képességet jobban megmozgató.
- Legyen fejlesztő hatású (érzelmi, szociális, kognitív és esztétikai téren is).

6. Milyen mesetípusokat részesít előnyben a napközben történő, mindennapos óvodai mesélés során 5-7 éves korosztálynál? (Több válasz is jelölhető)

- Modern, mai mesék
- Magyar népmesék
- Más nemzetek népmeséi
- Tündérmesék, varázsmesék
- Novellamesék
- Meseregények
- Tréfás mesék
- Gyermektörténetek
- Láncmesék
- Állatmesék
- Több részes meséket

7. Milyen gyakran beszélget a meséről az 5-7 éves gyermekekkel miután felolvasta, elmondta?

- Minden alkalommal
- Az esetek többségében
- Amikor ők szeretnének beszélni róla
- Nem szoktuk megbeszélni a meséket

8. Az 5-7 éves gyermekek vissza tudják idézni a hallott mesét?

- Teljes egészében
- Inkább igen (főbb cselekményelemeket, szereplőket, bonyodalmat, megoldást)
- Inkább nem (csak a mese főbb szereplőit és egy-két fontosabb cselekményelemet jegyeznek meg)
- Egyáltalán nem

- Ez egyéni képességek és személyiség függvénye, egy korosztályba tartozó gyermekek esetén is különbségek tapasztalhatók.

9. Tapasztalta már, hogy a csoportjába járó 5-7 éves gyermekek egy (olvasott) mesebeli karakterrel azonosultak?

- Igen, szinte minden gyermeknél jellemző
- Inkább igen, a gyermekek legalább 75%-ánál jellemző
- Inkább igen, a gyermekek legalább 50%-ánál jellemző
- Inkább nem, a gyermekek legalább 25%-ánál jellemző
- Egyáltalán nem tapasztaltam.

10. Tapasztalatai alapján, milyen (olvasott) mesebeli szereplővel azonosulnak legszívesebben és leggyakrabban az 5-7 éves gyermekek?

- Pozitív
- Negatív
- Semleges
- Nem szoktak mesebeli szereplővel azonosulni

11. Az 5-7 éves gyermekek maguk is találnak ki meséket, melyeket szívesen megosztanak a társaikkal?

- A legtöbb gyermek (legalább 75%-uk) igen, gyakran és szívesen talál ki és oszt meg mesét társaival.
- A gyermekek többsége (legalább 50%-uk) gyakran és szívesen talál ki és oszt meg mesét társaival.
- A gyermekek kisebb hányada (legalább 25%-uk) gyakran és szívesen talál ki és oszt meg mesét társaival.
- Szinte soha vagy egyáltalán nem jellemző.

12. Kérem, indokolja az előző kérdésre adott választát! Mi lehet az oka, hogy a gyermekek az Ön által tapasztalt arányban találnak ki és osztanak meg mesét társaikkal?

.....

13. Amennyiben a gyermekek találnak ki meséket, a mese történetszála inkább pozitív vagy negatív elemekben gazdag? Abban az esetben, ha emlékszik ilyen történetre, kérem, írjon rá példát!

.....

14. Előfordul, hogy az 5-7 éves gyermekek kommunikációjában felfedezhető egy korábban hallott mese, annak részlete vagy egy meséből vett kifejezés?

- ☐ Szinte minden esetben
- ☐ Inkább igen
- ☐ Inkább nem, de elvétve előfordul
- ☐ Egyáltalán nem fordul elő

15. Jellemző az 5-7 éves gyermekek játékában a korábban hallott mese egy-egy történetfoszlányának megjelenése?

- ☐ Nagyon jellemző
- ☐ Inkább jellemző
- ☐ Inkább nem jellemző, de előfordul
- ☐ Egyáltalán nem jellemző

16. Mely érzéseket, érzelmeket milyen gyakran tapasztalja az 5-7 éves gyermekeken egy mese vagy egy mesei részlet után?

	Minden esetben	Az esetek többségében	Az esetek kevesebb részében	Egyáltalán nem
Vicces, vidám	☐	☐	☐	☐
Szomorú, bánatos, boldogtalan	☐	☐	☐	☐
Dühös, ideges, haragos	☐	☐	☐	☐
Együttérző	☐	☐	☐	☐
Ijedt, rémült	☐	☐	☐	☐
Nyugodt	☐	☐	☐	☐
Elgondolkodó, töprengő	☐	☐	☐	☐
Kíváncsi, érdeklődő	☐	☐	☐	☐
Barátságos, beszédes, nyitott	☐	☐	☐	☐

Zárkózott, csendes ☐ ☐ ☐ ☐

17. Milyen mértékben tapasztalja az 5-7 éves gyermekeken a mesének, mesélésnek az alábbi területekre gyakorolt fejlesztő hatását?

	Teljes mértékben egyérték	Inkább egyérték	Inkább nem érték egyet	Egyáltalán nem érték egyet
Fejlődik fantáziaviláguk, képzelőerejük	☐	☐	☐	☐
Fejlődik empátiájuk	☐	☐	☐	☐
Helyes irányba alakul értékrendjük a jó-rossz, helyes-helytelen fogalmak tekintetében	☐	☐	☐	☐
Fejlődik a figyelmük és megtanulnak koncentrálni	☐	☐	☐	☐
Fejlődik az emlékezetük	☐	☐	☐	☐
Fejlődik a gondolkodásuk	☐	☐	☐	☐
Példát tudnak venni a mese pozitív karaktereiről	☐	☐	☐	☐
Bővül szókincsük	☐	☐	☐	☐
Oldódnak feszültségeik, félelmeik és erősödik önbizalmuk	☐	☐	☐	☐
Fejlődik alkalmazkodóképességük (rugalmasak, könnyen alkalmazkodók)	☐	☐	☐	☐
Fejlődik kreativitásuk	☐	☐	☐	☐
Pozitív irányba alakul kitartásuk, motiváltságuk	☐	☐	☐	☐
Ki tudják fejezni érzelmeiket	☐	☐	☐	☐

18. Értékelje egy skálán, hogy Ön szerint mennyire tölt be fontos, jelentős szerepet a tündérmese az 5-7 éves korosztály óvodai nevelésében!

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem tartom fontosnak	☐	☐	☐	☐	☐	Nagyon fontosnak tartom

19. Mely módszereket alkalmazza legszívesebben és leggyakrabban az 5-7 éves gyermekeknél a mesék feldolgozására?

	Szinte mindig alkalmazom	Az esetek többségében alkalmazom	Az esetek kevesebb részében alkalmazom	Szinte sohasem alkalmazom
Élő szavas mesemondás	☐	☐	☐	☐
Mese illusztrálása (Pl.: főbb szereplők vagy helyszínek képi megjelenítése)	☐	☐	☐	☐
Bábjáték	☐	☐	☐	☐
Mese dramatizálása	☐	☐	☐	☐
Drámajáték (a mese kapcsán)	☐	☐	☐	☐

20. Kérem, írjon egy konkrét példát arra, hogy hogyan dolgoz fel egy tündérmesét az 5-7 éves gyermekekkel!

.....

21. Ha van olyan, amit Ön fontosnak tart, de nem kérdeztem meg a témával kapcsolatban, kérem, írja le!

.....

Szülői kérdőív

A népmesék szerepe óvodáskorban

Kedves Szülő!

Honti Livia vagyok, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Jászberényi Campus végzős-, óvodapedagógia szakos hallgatója. Szakdolgozatomban a népmesék szerepét vizsgálom óvodáskorban, ezen belül pedig a tündérmesék jelentőségét 5-7 éves gyermekeknél.

Kérem, amennyiben gyermeke 5-7 éves, a kérdőív kitöltésével segítse szakdolgozati kutatásom eredményességét!

A kérdőív kitöltése önkéntes és anonim, pár percet vesz igénybe! Segítségét köszönöm!

1. Az Ön neme

- ☐ Nő
- ☐ Férfi

2. Az Ön életkora

- ☐ 20-25
- ☐ 26-35
- ☐ 36-45
- ☐ 46-55
- ☐ 55 fölött

3. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége

- ☐ Kevesebb, mint 8 általános
- ☐ Általános iskola
- ☐ Középiskolai érettségi
- ☐ Szakmunkásképző bizonyítvány
- ☐ Felsőfokú szakképzettség (OKJ)
- ☐ Főiskola (Bsc, Ba)
- ☐ Egyetem (Msc, MA)

4. Gyermek neve

- ☐ Lány
- ☐ Fiú

5. Gyermek életkora

- ☐ 5 év
- ☐ 6 év
- ☐ 7 év

6. Milyen gyakran olvas mesét gyermekének?

- ☐ Naponta többször
- ☐ Naponta egyszer
- ☐ Hetente többször
- ☐ Hetente egyszer
- ☐ Havonta többször
- ☐ Havonta egyszer
- ☐ Egyáltalán nem olvasok mesét gyermekemnek

7. Milyen szempontok alapján választ mesét gyermekének? (Kérem, maximum három lehetőséget jelöljön meg!)

- ☐ Legyen tanulságos, elgondolkodtató.
- ☐ Legyen szórakoztató.
- ☐ Legyen benne csodás, varázslatos elem.
- ☐ Legyen az érzelmekre ható.
- ☐ Legyen egyszerű, könnyen érthető.
- ☐ Illeszkedjen a gyermek aktuális hangulatához.
- ☐ Gyermekkoromból ismert meséket választok.
- ☐ Klasszikus meséket választok.
- ☐ Kortárs írók modern meséit választom.
- ☐ Nem én választom a mesét, azt olvasom, amelyiket a gyermekem szeretné.

8. Milyen gyakran beszélget a meséről a gyermekével miután elolvasta?

- ☐ Minden alkalommal
- ☐ Az esetek többségében

- Amikor ő szeretne beszélni róla
- Nem szoktuk megbeszélni a meséket

9. Gyermek vissza tudja idézni a hallott mesét?

- Teljes egészében
- Inkább igen (főbb cselekményelemeket, szereplőket, bonyodalmat, megoldást)
- Inkább nem (csak a mese főbszereplőit és egy-két fontosabb cselekményelemet jegyez meg)
- Egyáltalán nem

10. Milyen formában és milyen gyakorisággal találkozik az Ön gyermeke mesével az alábbiak közül?

	Naponta többször	Naponta	Hetente többször	Hetente	Havonta többször	Egyáltalán nem
Könyv	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hangoskönyv	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Diavetítés	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fejből mondott mese	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bábozás	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Médiából készén kapott mese (televízió, Youtube stb.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. Előfordul, hogy gyermeke egy mesebeli karakterrel azonosul?

- Igen, minden esetben
- Igen, az esetek legalább 75%-ában
- Igen, az esetek legalább 50%-ában
- Igen, az esetek legalább 25%-ában
- Soha nem fordul elő

12. Milyen (olvasott) mesebeli szereplővel azonosul legszívesebben a gyermeke az olvasás során?

- ☐ Pozitív
- ☐ Negatív
- ☐ Semleges
- ☐ Nem szokott mesebeli szereplővel azonosulni

13. Írjon konkrét példát olyan meseszereplőre, akivel gyermeke azonosulni tud!

.....

14. Kérem, írja le gyermeke kedvenc (olvasott mesebeli) meseszereplőjét!

.....

15. Előfordul, hogy gyermeke vissza tud egy korábban hallott mesére vagy annak részletére?

- ☐ Szinte minden esetben
- ☐ Inkább igen
- ☐ Inkább nem, de elvétve előfordul
- ☐ Egyáltalán nem fordul elő

16. Jellemző, hogy megjelenik a gyermek játékában a hallott mese? Eljátssza a hallott történetet?

- ☐ Teljes mértékben jellemző
- ☐ Inkább jellemző
- ☐ Inkább nem jellemző
- ☐ Egyáltalán nem jellemző

17. Előfordul, hogy gyermeke egy hétköznapi tárgyat csodálatos tulajdonságokkal ruház fel, vagy azt másnak képzei játékában? (pl. varázserő, bot=kard)

- ☐ Teljes mértékben jellemző
- ☐ Inkább jellemző (az esetek többségében)
- ☐ Inkább nem jellemző (az esetek kisebb részében fordul elő)
- ☐ Egyáltalán nem jellemző

18. Gyermeke hogyan fejezi ki érzelmeit, érzéseit a mindennapok során?

- Beszél róla és viselkedése is alátámasztja.
- Viselkedése egyértelműen tükrözi érzelmeit, azonban nem beszél róluk.
- Viselkedése nem tükrözi érzelmeit, és nem is beszél róluk.

19. Mely érzéseket, érzelmeket tapasztalta gyermekén egy mese vagy egy mesei részlet után? (Több válasz is jelölhető!)

- Vicces, vidám
- Szomorú, bánatos, boldogtalan
- Dühös, ideges, haragos
- Együttérző
- Ijedt, rémült
- Nyugodt
- Elgondolkodó, töprengő
- Kíváncsi, érdeklődő
- Barátságos, beszédes, nyitott
- Zárkózott, csendes
- Nem tapasztaltam ilyen érzelmeket

20. Milyen mértékben tapasztalja gyermekén a mesének, mesélésnek az alábbi területekre gyakorolt fejlesztő hatását?

	Teljes mértékben egyetérték	Inkább egyetérték	Inkább nem érték egyet	Egyáltalán nem érték egyet
Fejlődik fantáziavilága, képzelőereje	☐	☐	☐	☐
Fejlődik empátiája	☐	☐	☐	☐
Helyes irányba alakul értékrendje a jó-rossz, helyes-helytelen fogalmak tekintetében	☐	☐	☐	☐
Fejlődik a figyelme és megtanul koncentrálni	☐	☐	☐	☐
Fejlődik az emlékezete	☐	☐	☐	☐
Fejlődik a gondolkodása	☐	☐	☐	☐

Példát tud venni a mese pozitív karaktereiről	☐	☐	☐	☐
Bővül szókincse	☐	☐	☐	☐
Oldódnak feszültségei, félelmei és erősödik önbizalma	☐	☐	☐	☐
Fejlődik alkalmazkodóképessége (rugalmas, könnyen alkalmazkodó)	☐	☐	☐	☐
Fejlődik kreativitása	☐	☐	☐	☐
Pozitív irányba alakul kitartása, motiváltsága	☐	☐	☐	☐
Ki tudja fejezni érzelmeit	☐	☐	☐	☐

21. Ha van olyan, amit Ön fontosnak tart, de nem kérdeztem meg a témával kapcsolatban, kérem, írja le!

.....

6.5 Szülői beleegyező nyilatkozat

Beleegyező nyilatkozat

Alulírott (név, születési idő) hozzájárulok, hogy
gyermekem, (név, születési idő)..... részt vegyen Honti
Livia Tudományos Diákköri Konferenciára tervezett dolgozati munkájához szükséges
kutatásban.

Tudomásul veszem, hogy gyermekem rajzai, interjúkra adott válaszai, valamint viselkedésének
megfigyelése alapján levont következtetések anonim módon megjelenhetnek a
diplomamunkában.

Kelt:

.....

szülő/gondviselő aláírás

6.6 Eredetiségnyilatkozat

NYILATKOZAT

Alulírott HONTI LÍVIA....., büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy az általam benyújtott, A NÉPMESÉK SZEREPÉNEK VIZSGÁLATA ÓVODÁSKORBAN - A TÜNDERMESÉK JELETŐSÉGE 5-7 ÉVES GYERMEKEK CSALÁDI ÉS ÓVODAI NEVELÉSÉBEN..... című TDK-dolgozat önálló szellemi termékem. Amennyiben mások munkáját felhasználtam, azokra megfelelően hivatkozom, beleértve a nyomtatott és az internetes forrásokat is

Kelt: Füzshereiny....., 2022 év április..... hó 19..... nap.

Honti Livia.....

aláírás

Dolgozat lezárásának dátuma: 2022. 06. 17.